

EUROPEISKA RIKTLINJER OM AI OCH ALGORITM- DRIVEN DISKRIMINERING

för likabehandlingsorgan
och andra nationella
människorättsstrukturer

I samarbete med:

Interfederal Centre for Equal Opportunities (Unia), Belgien,
Diskrimineringsombudsmannen (YVV), Finland, och
Commission for Citizenship and Gender Equality (CIG), Portugal

Kris Shrishak
Soizic Pénicaud

Co-funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-funded and implemented
by the Council of Europe

EUROPEISKA RIKTLINJER OM AI OCH ALGORITM- DRIVEN DISKRIMINERING

för likabehandlingsorgan
och andra nationella
människorättsstrukturer

Kris Shrishak
Soizic Pénicaud

Denna publikation har tagits fram med ekonomiskt stöd från Europeiska unionen och Europarådet. Författarna är ensamt ansvariga för innehållet. De åsikter som uttrycks i detta dokument kan inte på något sätt anses återspegla vare sig Europeiska unionens eller Europarådets officiella ståndpunkt.

Återgivning av utdrag (upp till 500 ord) är tillåten, förutom för kommersiella ändamål, under förutsättning att textens integritet bevaras, att utdraget inte används bortom sitt sammanhang, att det inte ger ofullständig information eller på annat sätt vilseleder läsaren om textens art, omfattning eller innehåll. Källtexten måste alltid anges på följande sätt: "© Europarådet, publiceringsåret". Alla andra förfrågningar om reproduktion/översättning av hela eller delar av dokumentet ska ställas till Publications and Visual Identity Division, Council of Europe (Europarådet, F-67075 Strasbourg Cedex eller publishing@coe.int).

All övrig korrespondens rörande detta dokument ska riktas till Hate Speech, Hate Crime and Artificial Intelligence Unit of the Council of Europe's Inclusion and Anti-discrimination Programmes Division, Council of Europe, F-67075 Strasbourg Cedex, E-post: anti-discrimination@coe.int

Den ursprungliga engelska texten är framtagen av Europarådet. Denna svenska översättning publiceras efter överenskommelse med Europarådet, men ansvaret för innehållet ligger helt och hållet hos översättarna. Europarådets avdelning för publikationer och visuell identitet har inte korrigerat några typografiska eller grammatiska fel i denna svenska publikation.

Omslagsdesign: Publications and Visual Identity Division (DPIV), Council of Europe
Layout av engelsk version: Jouve, Paris
Layout av svensk version: BGRAPHIC, Copenhagen
Översättning: ALM Translations
Juridisk granskning av översättningen:
Ada Möller, 1001 Lakes
Foton: Shutterstock

Innehåll

FÖRKORTNINGAR	5
ERKÄNNANDEN	7
SAMMANFATTNING	8
INLEDNING	10
Riktlinjernas sammanhang	10
Syftet med riktlinjerna	11
Metodik	11
Riktlinjernas struktur	12
DEL I	13
1. AI-FÖRORDNINGENS ALLMÄNNA SAMMANHANG	14
2. FÖRBUD	17
2.1. Introduktion till förbjudna AI-metoder	17
2.2. AI-system som manipulerar, vilseleder eller utnyttjar människors sårbarheter	19
2.3. Social poängsättning	24
2.4. Riskbedömning av att begå ett brott	27
2.5. Skrapning för att bygga upp eller utöka databaser för ansiktigenkänning	29
2.6. Känsligenkänning	31
2.7. Biometrisk kategorisering	34
2.8. Biometrisk identifiering på distans	36
3. AI-SYSTEM MED HÖG RISK	41
3.1. Klassificering av AI-system med hög risk	41
3.2. Ändringar i listan över användningsfall med hög risk	45
3.3. Krav på riskhanteringssystem	48
3.4. Datastyrningskrav	50
3.5. Konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter (FRIA)	54
3.6. EU-databas för AI-system med hög risk som förtecknas i bilaga III	58
4. TRANSPARENS KRING KRAVEN PÅ AI-SYSTEM	65
4.1. Sammanhang och betydelse	65
5. VERKSTÄLLIGHET	68
5.1. Befogenheter för organ som skyddar de grundläggande rättigheterna	68
5.2. Rättsmedel	73
5.3. Samarbetsmekanismer	76
DEL II	83
6. STANDARDSDIREKTIVEN	84
6.1. Allmänt sammanhang	84
6.2. Förändringar i mandat och resursfördelning	85
6.3. Förändringar av befogenheter	89
7. TEMATISKT FOKUS	97
7.1. Tematiskt fokus: Brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll	97
7.2. Tematiskt fokus: Utbildning	102
7.3. Tematiskt fokus: Anställning	104
7.4. Tematiskt fokus: Social trygghet och stödtjänster för sysselsättning	105
REFERENSER	109

Förkortningar

ADM	Automatiserat beslutsfattande
AFAR	Algoritmisk rättvisa för asylsökande och flyktingar
AI	Artificiell intelligens
AI-förordningen	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1689 från den 13 juni 2024 om fastställande av harmoniserade regler för artificiell intelligens
AVMSD	Direktivet om audiovisuella medietjänster (2010/13/EU)
CCTV	Kameraövervakningssystem
CJEU	Europeiska unionens domstol
CNIL	La Commission nationale de l'informatique et des libertés (den franska dataskyddsmyndigheten)
Kommissionen	Europeiska kommissionen
Konvention 108+	Europarådets moderniserade konvention nr 108 om skydd för individer vid behandling av personuppgifter
CSO:er	Civilsamhällesorganisationer
DMA	Förordningen om digitala marknader
DPA	Dataskyddsmyndighet
DPIA	Konsekvensbedömningar avseende dataskydd
DSA	Förordningen om digitala tjänster
EB	Likabehandlingsorgan
ECRI	Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
Equinet	Det europeiska nätverket för likabehandlingsorgan
EU	Europeiska unionen
FARI	AI för institutet för det allmänna bästa i Bryssel
Ramkonventionen	Europarådets ramkonvention om artificiell intelligens, mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen (CETS nr 225)

FRIA	Konsekvensbedömning avseende grundläggande rättigheter
GDPR	Allmänna dataskyddsförordningen (förordning (EU) 2016/679)
HUDERIA	Risk- och konsekvensbedömning av AI-system med hänsyn till mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen
LEA	Brottsbekämpande myndighet
LED	Dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning
Förordningen om medicintekniska produkter	Europaparlamentets och Rådets Förordning (Eu) 2017/745 av den 5 April 2017 om medicintekniska produkter
MSA	Marknadskontrollmyndighet
NHRS	Nationella människorättsstrukturer
OCR	Optisk teckenigenkänning
Unia	Interfederala centret för lika möjligheter
PEReN	Le Pôle d'expertise de la régulation numérique (Kompetenscentrumet för digital reglering)
RBI	System för biometrisk fjärridentifiering
STEM	Naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik

En ordlista finns i EU:s AI-förordning, [artikel 3](#) om definitioner.

Erkännanden

Denna rapport har utarbetats inom ramen för projektet ”Främjandet av jämlikhet och icke-diskriminering av Likabehandlingsorgan i samband med användning av artificiell intelligens inom den offentlig sektorn”, som finansieras av Europeiska unionen via instrumentet för tekniskt stöd och samfinansieras av Europarådet. Projektet genomförs av Europarådet i samarbete med Europeiska kommissionen, Interfederal Centre for Equal Opportunities (Interfederala centret för lika möjligheter, Unia, Belgien), Diskrimineringsombudsmannen (Finland) och Commission for Citizenship and Gender Equality (Kommissionen för medborgarskap och jämställdhet, Portugal).

Rapporten har författats av Kris Shrishak (internationell konsult, Europarådet) och Soizic Pénicaud (internationell konsult, Europarådet).

Europarådet vill tacka projektets mottagande institutioner och Europeiska kommissionen för deras ihållande engagemang under hela arbetsprocessen, och i synnerhet till: Nele Roekens och Nadine Brauns (Interfederala centret för lika möjligheter, Unia, Belgien), Tiina Valonen och Ville Rantala (Diskrimineringsombudsmannen, YVV, Finland); Carla Peixe, Ana Martinho Fernandes, Alexandra Andrade och Susana Miguel (Kommissionen för medborgarskap och jämställdhet, Portugal) och Massimiliano Santini (Task Force for Reform and Investments [Arbetsgruppen för reformer och investeringar], Secretariat-General, Europeiska kommissionen) samt Menno Ettema, Sara Haapalainen, Ayça Dibekoğlu och Delfine Gaillard (Anti-discrimination Department [Avdelningen för arbete mot diskriminering], Europarådet).

Ett särskilt tack riktas till Louise Hooper (internationell konsult, Europarådet) för hennes expertutlåtande och kollegiala granskning av utkastet, och Milla Vidina (Equinet, European Network of Equality Bodies [Det europeiska nätverket av likabehandlingsorgan]) för hennes konstruktiva feedback.

Rapporten har också dragit nytta av bidrag från nationella experter från likabehandlingsorgan och civilsamhällesorganisationer som deltog i intervjuer under våren 2025. Deras perspektiv har berikat avsnitten med analyser och driftfrågor i dessa riktlinjer.

Sammanfattning

I de europeiska politiska riktlinjerna om AI och algoritmdriven diskriminering anges hur likabehandlingsorgan och, i förekommande fall, andra nationella människorättsstrukturer (även kallat NHRS) kan använda sina mandat enligt europeiska rättsliga ramar – särskilt förordning (EU) 2024/1689 om fastställande av harmoniserade regler för artificiell intelligens (EU:s AI-lag) – för att skydda grundläggande rättigheter och hantera risker för diskriminering vid införandet av AI och system för automatiserat beslutsfattande (ADM), särskilt inom offentlig sektor. I en tid när sådana system används i allt större utsträckning inom offentliga och privata tjänster spelar dessa institutioner en avgörande roll för att skydda grundläggande rättigheter och hantera risker för diskriminering.

Riktlinjerna är uppdelade i två huvudavsnitt. Det första avsnittet fokuserar på viktiga bestämmelser i EU:s AI-lag, de som är mest relevanta för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer, och förklarar hur dessa kan användas i praktiken:

1. **Förbjudna AI-system:** I riktlinjerna förklaras de uttryckliga förbud som fastställs i artikel 5 för AI-system som anses vara oförenliga med unionens värderingar och grundläggande rättigheter, inklusive rätten till icke-diskriminering. Förbuden omfattar bland annat och under vissa förutsättningar AI-system som manipulerar, vilseleder, utnyttjar sårbarheter, system som används för social bedömning eller riskbedömningar av brottslighet, skrapning av bilder för att bygga upp eller utöka databaser för ansiktsigenkänning samt system för känsligenkänning, biometrisk kategorisering och biometrisk identifiering på distans i realtid.
2. **AI-system med hög risk:** Riktlinjerna klargör hur AI-system som används inom kritiska områden som biometri, brottsbekämpning, välfärd och socialförsäkring, anställning, utbildning och tillgång till viktiga tjänster kan klassificeras som "hög risk" och därför omfattas av strikta skyldigheter när det gäller riskhantering, datastyrning, dokumentation, mänsklig tillsyn och konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter. De beskriver vad likabehandlingsorgan och nationella människorättsinstitutioner bör ta hänsyn till när de fattar klassificeringsbeslut och när de granskar efterlevnaden av dessa skyldigheter ur ett likabehandlings- och icke-diskrimineringsperspektiv.
3. **Öppenhet och databaser:** Riktlinjerna beskriver hur nya öppenhetskrav och databaser på EU-nivå – i synnerhet EU-databasen för vissa AI-system med hög risk – kan skapa möjligheter för tillsyn. Registrerings- och loggningsskyldigheter kan hjälpa likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer att identifiera var AI-system används för att bistå med tillsyn och utredningar, och för att stödja individer som kan påverkas.
4. **Verkställighet:** I riktlinjerna granskas rollen för de organ som skyddar de grundläggande rättigheter som anges i artikel 77 i AI-förordningen, de rättsmedel som finns tillgängliga för enskilda personer samt samarbetsmekanismer och möjligheter mellan likabehandlingsorgan, dataskyddsmyndigheter, marknadskontrollmyndigheter och andra tillsynsmyndigheter och aktörer. De ger policyrekommendationer om hur likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer

kan använda sina befogenheter för klagomålshantering, utredning, rättstvister, rådgivning och medvetandehöjande åtgärder för att förebygga, upptäcka och åtgärda algoritmisk diskriminering inom ramen för detta samarbete mellan flera intressenter.

I detta första avsnitt beskrivs uttryckligen roller och ansvarsområden för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer med riktade policyrekommendationer om hur dessa institutioner kan förebygga, upptäcka och svara på algoritmisk diskriminering, till exempel genom att främja likabehandling, öka medvetenheten, stödja klagomål, vidta rättsliga åtgärder och ha ett nära samarbete med nationella behöriga myndigheter i det bredare AI-tillsynssystemet.

Den andra delen av riktlinjerna består av två grundpelare. Först analyserar de de nya EU-standarddirektiven för likabehandlingsorgan ("Standarddirektiven") och förklarar hur deras bestämmelser om mandat, oberoende, resurser och befogenheter – inklusive främjande, tillgång till rättslig prövning och datainsamling – kan mobiliseras för att hantera diskrimineringsrisker kopplade till AI- och ADM-system. För det andra erbjuder de tematiska ingångar till AI-användning inom sektorer som ofta omfattas av likabehandlingsorganens mandat: brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll, välfärd och social omsorg, anställning och utbildning. För varje sektor kopplas konkreta användningsfall för AI till relevanta bestämmelser i AI-förordningen (förbud, högriskklassificeringar, öppenhet och registreringskrav) och det beskrivs var sektorsspecifika skyddsåtgärder och medverkan från likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer är nödvändiga.

Riktlinjerna är utformade för att kunna anpassas till olika nationella sammanhang och för att stödja likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer när de ger råd till beslutsfattare och tillsynsmyndigheter, arbetar med Europarådets standarder, till exempel konvention 108+ och ramkonventionen om artificiell intelligens och mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen, och ser till att AI- och ADM-system utvecklas och används i enlighet med europeisk lagstiftning om jämställdhet och icke-diskriminering.

Inledning

Riktlinjernas sammanhang

Offentliga förvaltningar i hela Europa använder artificiell intelligens (AI) och/eller system för automatiserat beslutsfattande (ADM) inom en rad olika politiska områden som migration, välfärd, rättsväsendet, utbildning, anställning, skatter, brottsbekämpning och sjukvård. Sådana system används också inom kritiska områden inom den privata sektorn, till exempel inom bankväsendet (bland annat för kreditbedömningar) och försäkringsbranschen. Även om AI- och ADM-system innebär betydande risker för diskriminering kvarstår utmaningar när det gäller att identifiera och begränsa dessa risker. Den nyligen publicerade rapporten "Rättsligt skydd mot algoritmisk diskriminering i Europa: Nuvarande ramverk och kvarvarande brister" (Xenidis 2025), som utarbetades som en del av Europeiska unionens och Europarådets projekt, lyfter fram kritiska frågor: bristande medvetenhet om riskerna för diskriminering, bristande insyn och brist på meningsfull information om offentliga myndigheters användning av AI-/ADM-system, utmaningar gällande tillgång till rättslig prövning och brist på standardiserade styrmetoder. Likabehandlingsorgan (EB) och andra nationella människorättsstrukturer (NHRS) har därför en viktig roll när det gäller att främja AI-/ADM-system som är förenliga med de grundläggande rättigheterna i organisationer inom den offentliga sektorn.

Nya rättsliga ramverk, däribland Europarådets ramkonvention om artificiell intelligens och mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen¹ och EU:s AI-lag,² syftar till att skydda grundläggande rättigheter och förhindra diskriminering i AI-system. Samtidigt har Europeiska unionen antagit två nya direktiv som inför minimistandarder för att stärka likabehandlingsorganens roll och kapacitet i Europa (hädanefter "standardiseringsdirektiven").³ En korrekt implementering av dessa nya ramverk är avgörande för att säkerställa att de får önskad effekt.

Syftet med riktlinjerna

Mot denna bakgrund syftar dessa politiska riktlinjer till att ge likabehandlingsorgan och andra nationella människorättsstrukturer, särskilt i Europeiska unionen, verktyg för att bekämpa diskriminering i AI-/ADM-system genom att

- uppdatera dem om deras ansvar när det gäller den förändrade regleringsmiljön för artificiell intelligens, inklusive hur den direkt eller indirekt påverkar deras mandat
- erbjuda specifika riktlinjer, rekommendationer och exempel på god praxis för att övervaka tillämpningen och genomförandet av de nya bestämmelserna, samtidigt som de kopplas till befintliga bestämmelser
- fungera som en resurs som likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan använda för att bistå och ge råd till nationella intressenter, till exempel beslutsfattare och tillsynsmyndigheter, i frågor som rör mänskliga rättigheter, likabehandling och icke-diskriminering.

Dessa riktlinjer är särskilt inriktade på AI-/ADM-system inom den offentliga sektorn.

Metodik

Dessa riktlinjer ger en översikt över de nya uppdragen, mandaten och möjligheterna för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer mot bakgrund av nya bestämmelser, samt allmänna riktlinjer som kan anpassas till varje nationellt sammanhang. Riktlinjerna utgår från och bygger vidare på

- dokumentationsundersökningar och juridisk analys

1. Europarådets ramkonvention om artificiell intelligens och mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen (Vilnius den 5 september 2024), nedan kallad "Europarådets ramkonvention".
2. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1689 av den 13 juni 2024 om fastställande av harmoniserade regler för artificiell intelligens och om justerande förordningarna (EG) nr 300/2008, (EU) nr 167/2013, (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 och (EU) 2019/2144 samt direktiven 2014/90/EU, (EU) 2016/797 och (EU) 2020/1828, hädanefter kallad AI-förordningen.
3. Rådets direktiv (EU) 2024/1499 av den 7 maj 2024 om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av personer oavsett ras eller etniskt ursprung, likabehandling i fråga om anställning och yrke oavsett personers religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuella läggning, likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet och tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster och om ändring av direktiven 2000/43/EG och 2004/113/EG, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1500 av den 14 maj 2024 om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av och lika möjligheter för kvinnor och män i fråga om anställning och yrke och om ändring av direktiv 2006/54/EG och 2010/41/EU, nedan kallade "standardiseringsdirektiven".

- ▶ resultat från en rapport som genomförts inom ramen för EU:s och Europarådets projekt (Xenidis 2025)
- ▶ fem semistrukturerade intervjuer med företrädare för civilsamhällsorganisationer och likabehandlingsorgan som valts ut baserat på deras expertis om ämnet.

EU har nyligen antagit andra förordningar inom digital förvaltning. Dessa är till exempel "Digitala tjänstepaketet", som består av Förordningen om digitala tjänster⁴ (DSA) och Förordningen om digitala marknader⁵ (DMA), som fokuserar på regleringen av onlinetjänster. Dessa förordningar, och i synnerhet DSA, tar också upp behovet av att skydda de grundläggande rättigheterna i den digitala sfären avseende riskidentifiering och riskreducering: till exempel omfattar både artikel 34 i DSA om riskbedömning av leverantörer av mycket stora onlineplattformar och mycket stora onlinesökmotorer och artikel 35 om reduktion av dessa risker punkter om risker för diskriminering. DSA och DMA omfattar dock inte användning av AI-system inom offentlig sektor. Eftersom dessa riktlinjer är särskilt inriktade på AI-/ADM-system inom offentlig sektor berör de inte direkt DSA och DMA.

Riktlinjernas struktur

Den första delen av riktlinjerna är strukturerad kring de artiklar i AI-förordningen som är viktigast likabehandlingsorgan och andra nationella människorättsstrukturer, antingen för att de direkt eller indirekt påverkar deras mandat, eller för att de innebär betydande förändringar för andra institutioner, tillsynsmyndigheter eller styrningsramar. I var och en av dessa artiklar görs kopplingar till befintliga bestämmelser om dataskydd (EU:s allmänna dataskyddsförordning,⁶ EU:s dataskyddsdirektiv för brottsbekämpning⁷ och Europarådets konvention 108+ om skydd av individer med avseende på automatisk behandling av personuppgifter) och Europarådets ramkonvention.

Den andra delen av riktlinjerna ger en översikt över standardiseringsdirektiven, som är relevanta för likabehandlingsorgan när det gäller likabehandling i AI-system, och tematiska ingångspunkter för sektorerna brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll, välfärd och socialomsorg, anställning och utbildning, där användningen av AI-system innebär betydande risker för diskriminering. Varje tema markerar de artiklar i AI-förordningen som är relevanta för sektorn.

4. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022 om en inre marknad för digitala tjänster och om ändring av direktiv 2000/31/EG, nedan kallad "Förordningen om digitala tjänster".
5. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/1925 av den 14 september 2022 om öppna och rättvisa marknader inom den digitala sektorn och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och (EU) 2020/1828, nedan kallad "Förordningen om digitala marknader".
6. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG, nedan kallad "den allmänna dataskyddsförordningen" eller GDPR.
7. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF, nedan kallat "EU:s dataskyddsdirektiv för brottsbekämpning" eller LED.

DEL I

AI ACT

1. AI-förordningens allmänna sammanhang

AI-förordningen fastställer "en enhetlig rättslig ram, särskilt för utveckling, lansering på marknaden, ibruktagande och användning av system för artificiell intelligens (AI-system) i Unionen", i syfte att "främja användningen av människocentrerad och tillförlitlig artificiell intelligens (AI) och samtidigt säkerställa en hög skyddsnivå för hälsa, säkerhet och grundläggande rättigheter i enlighet med Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna".⁸

AI-förordningen trädde i kraft den 2 augusti 2024, och dess olika krav kommer att tillämpas gradvis över tid fram till full implementering 2030. Eftersom AI-förordningen är en förordning är den direkt tillämplig och behöver inte införlivas i nationell lagstiftning. Många steg, inklusive nationell styrning och regleringsapparater, måste dock fastställas genom nationella verkställande lagar. När detta skrivs är implementeringen av AI-förordningen i ett tidigt skede och en hel del måste fortfarande klargöras.

8. AI-förordningen, skäl 1.

AI-förordningen erbjuder nya möjligheter för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer att förebygga och åtgärda diskriminering i AI-system, men flera av dess särdrag bör hållas i åtanke när man läser dessa riktlinjer.

För det första, definitionen av AI-system. Riktlinjer för definitionen av ett system för artificiell intelligens enligt AI-förordningen utfärdades av kommissionen den 6 februari 2025. Som påpekats av olika kommentatorer är dessa inte bindande och kan leda till viss förvirring.⁹ Organisationer kan hävda att vissa ADM-system som används inom offentlig sektor¹⁰ faller utanför tillämpningsområdet för AI-förordningen, trots att de medför risker kopplade till diskriminering.¹¹ Sådana påståenden kan bygga på en felaktig tolkning av definitionen. I AI-förordningen anges till exempel att ett AI-system "kan uppvisa anpassningsförmåga",¹² har "varierande grad av autonomi"¹³ och har "förmåga att dra slutsatser".¹⁴ Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer uppmanas starkt att använda en tolkning av definitionen av AI-system som är oberoende av den specifika AI-tekniken (till exempel maskin-inlärning eller bearbetning av naturligt språk) och som betraktar autonomi och anpassningsförmåga som valfria egenskaper.¹⁵

För det andra faller forskning och utveckling utanför AI-förordningens tillämpningsområde. "forskning-, testnings- eller utvecklingsverksamhet för AI-system eller AI-modeller innan de släpps ut på marknaden eller tas i bruk"¹⁶ regleras inte av AI-förordningen. Detta innebär att även förbjudna AI-metoder kan undersökas, testas och utvecklas så länge de inte släpps ut på marknaden eller tas i bruk. När AI-processen väl har släppts ut på marknaden eller tagits i bruk omfattas den dock av denna lag. Att enkom beteckna ett ibruktagande som ett experiment eller en studie är inte tillräckligt för att utnyttja undantaget för forskning och utveckling. "testning under verkliga förhållanden"¹⁷ av AI-system med hög risk utanför testmiljöer för AI-reglering, men inte förbjudna AI-metoder, tillåts tillfälligt och systemen anses inte vara lanserade på marknaden eller tagna i bruk om de uppfyller särskilda villkor.¹⁸ Det är därför viktigt att likabehandlingsorgan hanterar tester av AI-system med hög risk utifrån den befintliga juridiska verktygslådan.

För det tredje kommer AI-förordningen endast att tillämpas på system som har släppts ut på marknaden eller tagits i bruk efter det allmänna tillämpningsdatumet,

-
9. Kris Shrishak (2025), *EU's AI Act: Tread the Guidelines Lightly*, Tech Policy Press, som finns tillgänglig på www.techpolicy.press/eu-ai-act-tread-the-guidelines-lightly/; Algorithm Audit (februari 2025) "Implementation of the AI Act: definition of an AI system", som finns tillgänglig på https://algorithmaudit.eu/knowledge-platform/knowledge-base/guidelines_ai_act_implementation/.
 10. Lighthouse Reports (2023), *France's Digital Inquisition*, som finns tillgänglig på www.lighthouse-reports.com/investigation/frances-digital-inquisition/, båda hämtade den 7 november 2025.
 11. För en detaljerad analys av detta, se Xenidis 2025.
 12. AI-förordningen, art. 3 (1).
 13. AI-förordningen, art. 3 (1).
 14. AI-förordningen, skäl 12.
 15. Kris Shrishak (2025), *EU's AI Act: Tread the Guidelines Lightly*, Tech Policy Press, som finns tillgänglig på www.techpolicy.press/eu-ai-act-tread-the-guidelines-lightly/; se även Algorithm Audit (2025), AI Act Implementation Tool, som finns tillgänglig på <https://algorithmaudit.eu/technical-tools/implementation-tool/>.
 16. AI-förordningen, art. 2.8.
 17. AI-förordningen, art. 3.57.
 18. AI-förordningen, art. 60 fastställer alla villkor som ska uppfyllas för tester under verkliga förhållanden.

undantaget "väsentliga ändringar" av redan driftsatta AI-system. Ett undantag finns för AI-system med hög risk som är avsedda att användas av offentliga myndigheter, för vilka operatörer ska uppfylla kraven i AI-förordningen senast den 2 augusti 2030.¹⁹

För det fjärde innebär AI-förordningens riskbaserade tillvägagångssätt att olika regler och skyldigheter fastställs beroende på AI-systemens risknivå. I praktiken kommer vissa metoder att vara förbjudna (se [artikel 5](#)), vissa AI-system kommer att anses utgöra en hög risk och deras operatörer kommer därför att omfattas av nya skyldigheter (se [artikel 6](#)) och transparenskrav kommer att gälla för utvalda AI-system (se [artikel 50](#)). De system som faller utanför detta tillämpningsområde omfattas inte av samma krav, vilket innebär en risk för att AI-operatörer kan använda sig av "ethics washing" (Equinet 2025) och "riskbegränsande metoder" (Xenidis 2025) för att undvika dessa krav. Detta riskbaserade tillvägagångssätt bör dock ses mot bakgrund av AI-operatörernas skyldighet att respektera de grundläggande rättigheterna och lagstiftningen mot diskriminering.

19. AI-förordningen, skäl 177.

2. Förbud

2.1. Introduktion till förbjudna AI-metoder

2.1.1. Sammanhang och relevans

I artikel 5 fastställs en förteckning över AI-system som är förbjudna enligt AI-förordningen, eftersom de "strider mot unionens värden och respekten för människans värdighet, frihet, *jämlikhet*, demokrati och rättsstatens principer samt grundläggande rättigheter som fastställs i stadgan, *inbegripet rätten till icke-diskriminering*, dataskydd och personlig integritet samt barnets rättigheter"²⁰ AI-metoder som inte anses förbjudna enligt AI-förordningen kan vara det enligt annan unionslagstiftning.²¹

Sådana förbud har varit i kraft sedan den 2 februari 2025. Den 6 februari 2025 publicerade Europeiska kommissionen riktlinjer om sådana förbjudna metoder,

20. AI-förordningen, skäl 28 [vår kursivering].

21. AI-förordningen, art. 5.8.

i enlighet med artikel 96.1 b i AI-förordningen.²² Även om de kan ge vägledning om vilka metoder som bör förbjudas eller inte har riktlinjerna kritiserats för att vara tvetydiga.²³ Risken för oklarheter gör att AI-operatörer använder sig av "riskbegränsande strategier", vilket innebär att de i tveksamma fall anser att en viss metod inte är förbjuden. Dessutom är sådana riktlinjer inte bindande och endast rättspraxis kan ge större klarhet i förbuden.

Marknadskontrollmyndigheterna rapporterar årligen till Europeiska kommissionen ("kommissionen") om användning av förbjudna metoder som förekommit under året och om de åtgärder som vidtagits.²⁴ Kommissionen bedömer "behovet av att ändra förteckningen över förbjudna AI-användningsområden" en gång om året²⁵ och överlämnar resultaten till Europaparlamentet och rådet.²⁶

AI-byrån, som inrättats inom Europeiska kommissionen, förväntas utveckla "objektiv och deltagandebaserad metod för utvärdering av risknivåerna på grundval av de kriterier som anges i de relevanta artiklarna och införandet av nya system" i artikel 5.²⁷

Samband med en annan förordning

Europarådets ramkonvention ger också en part i konventionen möjlighet att införa moratorier eller förbud "när den anser att sådan användning är oförenlig med respekten för de mänskliga rättigheterna, demokratins funktion eller rättsstatsprincipen".²⁸

2.1.2. Likabehandlingsorganens och andra nationella människorättsinstitutioners roll när det gäller att hantera förbjudna AI-tillämpningar

I detta avsnitt presenteras den roll som likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan spela i förbjudna AI-tillämpningar. I de efterföljande avsnitten lyfter vi fram specifika åtgärder som likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan vidta för vissa förbud.

22. Europeiska kommissionen (2025), "Commission Guidelines on prohibited artificial intelligence practices established by Regulation (EU) 2024/1689 (AI Act)", som finns tillgänglig på <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-publishes-guidelines-prohibited-artificial-intelligence-ai-practices-defined-ai-act>, hämtad den 11 november 2025. Hädanefter "Riktlinjer om förbud enligt AI-förordningen".

23. See e.g. Autoriteit Persoonsgegevens (2025), "Summary and next steps call for input on prohibition on AI systems for emotion recognition in the areas of workplace or education institutions", available at www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/en/documents/summary-and-next-steps-call-for-input-on-prohibition-on-ai-systems-for-emotion-recognition-in-the-areas-of-workplace-or-education-institutions (2025), accessed 11 November 2025.

24. AI-förordningen, art. 74.2.

25. AI-förordningen, art. 112.1.

26. AI-förordningen ger visserligen Europeiska kommissionen möjlighet att bedöma behovet av att ändra förteckningen över förbjudna metoder, men den ger inte kommissionen möjlighet att uppdatera förteckningen i AI-förordningen. En sådan uppdatering skulle kräva ett separat lagstiftningsförfarande.

27. AI-förordningen, art. 112.11 b.

28. Europarådets ramkonvention, art. 16.4.

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan, oavsett vilket förbud det rör sig om,

- ▶ övervaka förbjudna tillämpningar genom att konsolidera exempel på fall som har bedömts eller bör bedömas enligt artikel 5. Dessa exempel bidrar till att illustrera vikten av nuvarande förbjudna användningsområden och det potentiella behovet av att utvidga till andra tillämpningar på grund av vilka risker de innebär för grundläggande rättigheter, särskilt likabehandling och rätten att inte diskrimineras. Sådana exempel kan samlas in i samarbete med civilsamhällesorganisationer och akademiker som har studerat dessa system, till exempel genom att analysera klagomål som inkommer till likabehandlingsorgan och NHRS samt genom att följa rättstvister, inklusive privata rättstvister. Partnerskap kan också övervägas med EU:s byrå för grundläggande rättigheter.
- ▶ bidra till kommissionens årliga utvärderingar enligt artikel 112. Detta kan ske genom att man delar med sig av bevis till kommissionen om förbjudna tillämpningar och farliga AI-system som för närvarande inte är förbjudna enligt AI-förordningen.
- ▶ bidra till AI-byråns deltagandebaserade metod för bedömning av risknivåer.
- ▶ främja marknadskontrollmyndigheternas efterlevnad av förbuden, bland annat genom att använda de exempel som konsoliderats genom övervakning.
- ▶ tillhandahålla expertkunskap om likabehandling och icke-diskriminering till marknadskontrollmyndigheter, som behöver bedöma förbud baserat på hur AI-metoder kränker de grundläggande rättigheterna.
- ▶ ta emot klagomål från allmänheten, vilket kan inbegripa användning av privata aktörer.

2.2. AI-system som manipulerar, vilseleder eller utnyttjar människors sårbarheter

2.2.1. Sammanhang och relevans

AI-förordningen förbjuder skadliga AI-system som manipulerar, vilseleder eller utnyttjar människors sårbarheter enligt artikel 5.1 a och b. Detta förbud omfattar många grundläggande rättigheter i riskzonen: mänsklig värdighet, individers självbestämmande, rättigheter för personer med funktionsnedsättning, att inte bli diskriminerad på grund av ålder (barns rättigheter, äldres rättigheter) eller socioekonomisk situation.

Det är inte särskilt troligt att organisationer inom den offentliga sektorn avsiktligt använder manipulerande AI-system. Men de kan göra det av misstag, till exempel via de chattbottar som används.

Exempel

Chattbottar används i allt större utsträckning inom den offentliga sektorn, bland annat för att ge allmänheten information om offentliga tjänster. År 2024 gav en chattbott som användes av staden New York felaktig information om arbetsrätt.²⁹ Sådana verktyg kommer sannolikt också att användas inom bank- och försäkringssektorn.

En chattbott kan vara förbjuden enligt art. 5.1 a och/eller b:

- ▶ Om en sådan chattbott lurar människor genom att tillhandahålla vilseledande information som leder till att en person fattar ett beslut som leder till skada, till exempel genom att uppmuntra personen att begå självmord,³⁰ kan den vara förbjuden enligt art. 5.1 a.
- ▶ Om en chattbott emellertid utnyttjar en persons socioekonomiska status och inte tillhandahåller information (eller tillhandahåller felaktig information) om vissa väsentliga tjänster, till exempel tillgång till behovsprövade sociala förmåner, vilket leder till ekonomiska svårigheter, kan den vara förbjuden enligt art. 5.1 b, eftersom AI-systemet utnyttjar personens socioekonomiska situation (se nedan). Beroende på omständigheterna kan det sistnämnda också omfattas av art. 5.1 a.

De två förbuden betraktas tillsammans eftersom art. 5.1 b kan behandlas som *lex specialis* när det finns en överlappning med art. 5.1 a.³¹

Bedömning av förbud enligt artikel 5.1 a och b

Bedömning av om ett AI-system är förbjudet enligt art. 5.1 a kräver en bedömning i fem steg som uppfyller följande:

1. Har AI-systemet släppts ut på marknaden, tagits i bruk eller används det?³²
2. Använder AI-systemet "subliminala tekniker som människor inte är medvetna om eller avsiktligt manipulerande eller vilseledande tekniker", eller en kombination av dessa?
3. Används AI-systemet med "som syftar eller leder till en väsentlig påverkan på en persons eller en grupp av personers beteende"?
4. Har AI-systemet, genom att snedvrida beteendet, "fått en person eller grupp att fatta ett beslut som de annars inte skulle ha fattat"?

29. Offenhardt J. (2024), "NYC's AI chatbot was caught telling businesses to break the law. The city isn't taking it down", *AP News*, som finns tillgänglig på <https://apnews.com/article/new-york-city-chatbot-misinformation-6ebc71db5b770b9969c906a7ee4fae21>, hämtad den 10 november 2025.

30. Walker, L. (2023), "Belgian man dies by suicide following exchanges with chatbot", *Brussels Times*, som finns tillgänglig på www.brusselstimes.com/430098/belgian-man-commits-suicide-following-exchanges-with-chatgpt, hämtad den 10 november 2025.

31. Riktlinjer om förbud enligt AI-förordningen.

32. AI-förordningen, art. 3. 9–11. För kommissionens tolkning av "släpps ut på marknaden, tagits i bruk eller används", se "Blåboken" om genomförandet av EU:s produktregler 2022, 2022/C247/01, avsnitt 2.

- a. Har det förekommit en betydande kränkning av personens/gruppens självbestämmande (utöver laglig övertalning)?
5. Har en persons eller en grupp beslut orsakat "eller är det rimligen sannolikt att det kommer att orsaka den personen, en annan person eller en grupp av personer betydande skada"?
 - a. Hur skadades de? Fysiskt, psykiskt, ekonomiskt.
 - b. Var skadan betydande³³? Allvarlighetsgrad baserad på kombination av skador, kumulativa effekter av skador, skadans omfattning, skadans reversibilitet och skadans varaktighet.³⁴

Bedömning av om ett AI-system är förbjudet enligt art. 5.1 b kräver en bedömning i fyra steg som uppfyller samtliga av följande steg:

1. Har AI-systemet släppts ut på marknaden, tagits i bruk eller används det?
2. Utnyttjar AI-systemet "en sårbarhet hos en fysisk person eller en specifik grupp av personer som härrör från ålder, funktionsnedsättning eller en specifik social eller ekonomisk situation"?
 - a. Ålder: barn och äldre.
 - b. Funktionsnedsättning: omfattar fysiska, psykiska, intellektuella och sensoriska funktionsnedsättningar som hindrar individen från att delta fullt ut i samhället;³⁵
 - c. Social eller ekonomisk situation: omfattar personer som lever i extrem fattigdom och etniska eller religiösa minoriteter.³⁶
3. Används AI-systemet med "med målet eller verkan att väsentligt påverka beteendet hos den personen eller en person som tillhör den gruppen"?
4. Har AI-systemet, genom att snedvrida beteendet, orsakat "eller med rimlig sannolikhet kommer att orsaka betydande skada för den personen eller en annan person"?

I förhållande till art. 5.1 a är vissa viktiga begrepp inte självklara. Termer som subliminala tekniker som människor inte är medvetna om", "avsiktligt manipulerande tekniker" och "vilseledande tekniker" definieras inte i AI-förordningen.

- ▶ Subliminala tekniker som människor inte är medvetna om kan innebära stimuli som inte uppfattas medvetet av personen, men som ändå bearbetas av hjärnan och kan påverka personens beteende. Sådan stimuli kan vara

33. Europeiska unionens domstol från den 7 september 2004, *Waddenvereniging och Vogelbeschermingsvereniging*, C-127/02, EU:C:2004:482 och från den 11 april 2013, *Sweetman m.fl.*, C-258/11, EU:C:2013:220.

34. Riktlinjer om förbud enligt AI-förordningen, punkt 92.

35. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (OJ L 151, 7.6.2019, s. 70).

36. AI-förordningen, skäl 29: "Dessutom kan AI-system även på annat sätt utnyttja en persons eller en särskild grupp av personers sårbarhet på grund av ålder, funktionsnedsättning i den mening som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 eller en särskild social eller ekonomisk situation som sannolikt gör dessa personer mer sårbara för att bli utnyttjade, till exempel personer som lever i extrem fattigdom och etniska eller religiösa minoriteter" (vår kursivering).

ljud- eller bildmässig eller förändra tidsuppfattningen.³⁷ Subliminala tekniker kan omfatta "maskin-hjärna-gränssnitt eller virtuell verklighet".^{38 39} Direktivet om audiovisuella medietjänster (AVMSD) förbjuder redan subliminal teknik i samband med "audiovisuella kommersiella meddelanden".⁴⁰ I ett sådant sammanhang är förbudet i AI-förordningen, som endast gäller när ett AI-system är inblandat, ett specialfall av förbudet i AVMSD. Subliminala tekniker kan ses som ett exempel på manipulerande tekniker.

- ▶ Avsiktligt manipulerande tekniker kan användas för att "övertyga personer att ägna sig åt oönskat beteende", utnyttja deras biaser eller deras känslomässiga tillstånd "för att vilseleda dem genom att driva dem till beslut på ett sätt som undergräver och försämrar deras autonomi, beslutsfattande och fria val".⁴¹ Sådan manipulation kan omfatta utnyttjande av personuppgifter för att rikta personligt anpassade meddelanden, till exempel riktad reklam.
- ▶ Med vilseledande tekniker presenteras falsk och vilseledande information. Vilseledning kan ta formen av audiovisuellt innehåll som "deepfakes" och vilseledande chattbotar. Vid bedömningen av om en teknik är vilseledande är transparensåtgärderna i [artikel 50](#) relevanta eftersom de kan förhindra vilseledande genom att informera människor om att de interagerar med ett AI-system. Trots transparensåtgärder kan dock samma tekniker fortfarande vara manipulerande.

Förbudet gäller när ett AI-system används med "syftar eller leder till en väsentlig påverkan på en persons eller en grupp av personers beteende". Detta innebär att det inte är nödvändigt att ha *uppsåt* att väsentligt snedvrida beteendet, utan att det räcker med *effekten*. Europeiska kommissionen anger i sina riktlinjer att även sannolikheten⁴² för effekten, till exempel på grund av presentationen av informationen,⁴³ utan bevis på effekten efter att skadan har uppstått, är tillräcklig. Enligt kommissionen kan effekten, eller sannolikheten för effekten, drabba

1. genomsnittskonsumenten,⁴⁴ inbegripet erkännande av att deras beslutsförmåga kan vara nedsatt av begränsningar, till exempel kognitiva biaser,⁴⁵ och
2. individer eller grupper som kan ha blivit särskilt utpekade eller diskriminerade.

37. Riktlinjer om förbud enligt AI-förordningen, punkterna 64–66.

38. AI-förordningen, skäl 29.

39. Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (OJ L 95, 15.4.2010, s. 1); AVMSD, art. 1. h.

40. AVMSD, art. 9.1 b.

41. AI-förordningen, skäl 29.

42. Europeiska unionens domstols dom från den 26 oktober 2016 (femte avdelningen). *Canal Digital Danmark A/S*. EU:C:2016:800, mål C-611/14, punkt 73.

43. Europeiska unionens domstols dom från den 19 december 2013, *Trento Sviluppo och Centrale Adriatica*, C-281/12, EU:C:2013:859.

44. Kommissionens meddelande – vägledning om tolkning och tillämpning av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden (OJ C 526, 29.12.2021, s. 1). Se även skäl 18 i direktiv 2005/29/EG för definitionen av en genomsnittskonsumenter: "normalt informerad samt skäligen uppmärksam och upplyst, med beaktande av sociala, kulturella och språkliga faktorer".

45. *Compass Banca SpA mot Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (AGCM)*, mål C-646/22, EU:C:2024:957.

Det är dock nödvändigt att det finns en rimlig sannolikhet för en koppling mellan "syftar eller leder till en väsentlig påverkan" och den subliminala, avsiktligt manipulerande eller vilseledande teknik som AI-systemet använder.

För att bedöma den rimliga sannolikheten för betydande skada måste de olika formerna av fysisk, psykisk och ekonomisk skada beaktas.⁴⁶ Dessutom måste skadans signifikans bedömas;⁴⁷ till exempel allvarlighetsgraden baserad på kombinationen av skador, kumulativa effekter av skador, skadans omfattning (till exempel chattbottar som används på nationell nivå i offentlig sektor, vilket gör det troligt att de kommer att användas av många människor), skadans reversibilitet och skadans varaktighet.⁴⁸

2.2.2. Likabehandlingsorganens och andra nationella människorättsstrukturer roll när det gäller att hantera AI-system som manipulerar, vilseleder eller utnyttjar människors sårbarheter

- ▶ Öka medvetenheten om detta förbud och betona skadan för personen i motsats till konsumenten, eftersom personens rättigheter sträcker sig längre än att bara vara konsument, medan kommissionens riktlinjer specifikt hänvisar till "genomsnittskonsumenten" för detta förbud (se avsnitt 2.2 ovan). Detta kan göras i offentlig kommunikation från likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer och i deras kommunikation med marknadskontrollmyndigheter.
- ▶ Proaktivt säkerställa att "signifikansen" av skadan tar hänsyn till grundläggande rättigheter, särskilt likabehandling och rätten att inte diskrimineras. Likabehandlingsorgan kan bedöma "signifikansen" av skadan baserat på befintlig rättspraxis om diskriminering. Bedömningen behöver beakta tröskeln för skada som är tillräckligt betydande för att förbudet ska gälla.
 - Det kommer att vara viktigt för likabehandlingsorgan att samla in exempel. Civilsamhällesorganisationer (CSO:er) kan vara värdefulla allierade i detta arbete. Dessutom måste likabehandlingsorgan följa upp privata rättstvister.
- ▶ Se till att "exploateringen" av sårbarheter tar hänsyn till grundläggande rättigheter, särskilt likabehandling och diskriminering, genom att utarbeta riktlinjer och tillhandahålla dem till de marknadskontrollmyndigheter som ansvarar för att bedöma skador. En särskild fråga som kommer att uppmärksammas är om detta kriterium kan omfatta indirekt diskriminering.

46. AI-förordningen, skäl 29.

47. Europeiska unionens domstol från den 7 september 2004, *Waddenvereniging och Vogelbeschermingsvereniging*, C-127/02, EU:C:2004:482 och från den 11 april 2013, *Sweetman m.fl.*, C-258/11, EU:C:2013:220.

48. Riktlinjer om förbud enligt AI-förordningen, punkt 92.

2.3. Social poängsättning

2.3.1. Sammanhang och relevans

Artikel 5.1 c i AI-förordningen förbjuder oacceptabel AI-baserad social poängsättning av människor från offentliga och privata aktörer eftersom detta kan leda till "diskriminerande resultat och uteslutning av vissa grupper"⁴⁹, vilket kränker rätten till värdighet och att inte diskrimineras.

Exempel på system för social poängsättning

Detta förbud är särskilt relevant för den offentliga sektorn, där klassificering och utvärdering är vanligt förekommande, bland annat inom anställning och social trygghet, skattefrågor, migration, brottsbekämpning och rättsväsende. Klassificerings- och utvärderingssystem används också inom försäkrings- och bankverksamhet, till exempel Schufa-systemet i Tyskland som används för att tilldela individer en kreditvärdighet.⁵⁰

Den österrikiska arbetsförmedlingen utvecklade t.ex. en algoritm för att förutse chanserna till anställning, i syfte att fördela stödresurser till arbetssökande. Prototypen visade sig vara diskriminerande mot kvinnor (i synnerhet ensamstående mödrar) och arbetssökande med migrationsbakgrund.⁵¹ I Nederländerna visade det sig att ett system som används för att förutse bedrägerier hade diskriminerat mottagare på grund av ras⁵², etniskt ursprung och medborgarskap.⁵³ I Polen övergavs till slut ett system som användes av arbetsförmedlingen eftersom det ansågs strida mot konstitutionen.⁵⁴ ADM- och AI-system används eller användes också för att kontrollera socialbidragstagare i flera länder (t.ex. Frankrike,⁵⁵

49. AI-förordningen, skäl 31.

50. AlgorithmWatch (2018), "SCHUFA, a black box: OpenSCHUFA results published", som finns tillgängligt på <https://algorithmwatch.org/en/schufa-a-black-box-openschufa-results-published/> och C-634/21 SCHUFA Holding (Scoring) EU:C:2023:957.

51. Allhutter D. et al. (2020), "Algorithmic profiling of job seekers in Austria: How austerity politics are made effective", *Frontiers in Big Data*, 3, tillgänglig på <https://doi.org/10.3389/fdata.2020.00005>, hämtad den 11 november 2025.

52. Eftersom alla människor tillhör samma art avvisar Europarådets ministerkommitté teorier som bygger på förekomsten av olika "raser". I detta dokument används dock termen "ras" för att säkerställa att personer som allmänt och felaktigt uppfattas som "tillhörande en annan ras" inte utesluts från det skydd som lagstiftningen och genomförandet av politiken ger.

53. De Rechtspraak (2019), "SyRI legislation in breach of European Convention on Human Rights", *De Rechtspraak*, tillgänglig på www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Nieuws/Paginas/SyRI-legislation-in-breach-of-European-Convention-on-Human-Rights.aspx, hämtad den 11 november 2025. SyRI-systemet ansågs också ha inneburit ett oproportionerligt intrång i slutanvändarnas rätt till privatliv eftersom det behandlade personuppgifter från olika statliga myndigheter.

54. Szymielewicz K. et al. (2015), "Profiling the unemployed in Poland: social and political implications of algorithmic decision making", *Fundacja Panoptykon*, tillgänglig på <https://en.panoptykon.org/profiling-unemployed-poland-report>, hämtad 11 november 2025.

55. Romain et al. (2023).

Nederländerna,⁵⁶ Danmark,⁵⁷ Belgien⁵⁸), med diskriminerande resultat och överkontroll av människor i utsatta situationer. Sådana system bygger vanligtvis på en kombination av personliga egenskaper, uppgifter om interaktioner mellan stödmottagare och offentliga arbetsförmedlingar samt ibland uppgifter från privata företag (t.ex. elbolag).

Klassificerings- och utvärderingssystem kan också baseras på andra typer av data. Ett delvis automatiserat övervakningssystem i ett flyktingläger kan t.ex. analysera data från kameror och rörelsesensorer för att fastställa om det finns risk för att specifika individer (t.ex. migranter) försöker ta sig ut.⁵⁹

Bedömning av förbud enligt artikel 5.1 c

För att bedöma om ett AI-system omfattas av artikel 5.1 c krävs en bedömning i fem steg och AI-systemet behöver uppfylla samtliga:

1. Har AI-systemet släppts ut på marknaden, tagits i bruk eller används det?
2. Är "utvärdering eller klassificering av fysiska personer eller grupper av personer" det avsedda syftet med eller användningen av detta AI-system?
3. Har utvärderingen eller klassificeringen ägt rum "under en viss tidsperiod"?
 - a. Engångsklassificering är inte förbjuden, men förbudet gäller om de uppgifter som analyseras vid ett tillfälle sträcker sig över en viss tidsperiod.⁶⁰
4. Är utvärderingen eller klassificeringen baserad på
 - a. socialt beteende hos fysiska personer eller grupper av personer eller
 - b. "kända, uttrydda eller förutsedda personliga eller personlighetsrelaterade egenskaper"?⁶¹

56. Mehrotra D. et al. (2023), "Inside the suspicion machine", *WIRED*, tillgänglig på www.wired.com/story/welfare-state-algorithms/.

57. Geiger G. (2023), "How Denmark's welfare state became a surveillance nightmare", *WIRED*, tillgänglig på www.wired.com/story/algorithms-welfare-state-politics/ och Amnesty International (2024), "Denmark: AI-powered welfare system fuels mass surveillance and risks discriminating against marginalized groups – report", tillgänglig på www.amnesty.org/en/latest/news/2024/11/denmark-ai-powered-welfare-system-fuels-mass-surveillance-and-risks-discriminating-against-marginalized-groups-report/.

58. Degraeve E. (2020), "The use of secret algorithms to combat social fraud in Belgium", *European Review of Digital Administration & Law* 1-2: 167–78.

59. Exempel ges i Riktlinjer om förbud enligt AI-förordningen, punkt 155.

60. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 155. Punkten bygger på exemplet med ett system som används i ett flyktingläger, där de analyserade uppgifterna sträcker sig över en viss tidsperiod.

61. Riktlinjer för förbud mot AI-förordningen, punkt 158: "Personliga egenskaper kan omfatta en mängd olika uppgifter som rör en person, till exempel kön, sexuell läggning eller sexuella egenskaper, kön, könsidentitet, ras, etnicitet, familjesituation, adress, inkomst, hushållsmedlemmar, yrke, anställning eller annan rättslig ställning, arbetsprestation, ekonomisk situation, finansiell likviditet, hälsa, personliga preferenser, intressen, tillförlitlighet, beteende, plats eller rörlighet, skuldnivå, typ av bil osv."

5. Leder utvärderingen eller klassificeringen till en social poängsättning som leder till "skadlig eller ogynnsam behandling av vissa fysiska personer eller grupper av personer" i
 - a. "sociala sammanhang som saknar koppling till de sammanhang i vilka berörda data ursprungligen genererades eller samlades in", och/eller
 - b. på ett omotiverat eller oproportionerligt sätt i förhållande till deras sociala beteende eller dess allvar?⁶²

Klassificering är bredare än utvärdering och kan "utifrån kända egenskaper som deras ålder, kön och längd [inte leda] nödvändigtvis till profilering".⁶³ Utvärdering är närmare besläktat med "profilering", vilket innebär följande.⁶⁴

Samla in information om en individ (eller grupp av individer) och utvärdera deras egenskaper eller beteendemönster för att placera dem i en viss kategori eller grupp, särskilt för att analysera och/eller göra förutsägelser om t.ex. deras

- förmåga att utföra en uppgift
- intressen, eller
- sannolikt beteende.

Till exempel har det kreditbedömningssystem som används i Tyskland, Schufa, och som genererar en "sannolikhetsvärde" för att uppskatta en persons betalningsförmåga, bedömts som "profilering" av Europeiska unionens domstol (EU-domstolen).⁶⁵

En poängsättningspraxis kan leda till ogynnsam behandling även om ingen specifik skada orsakas, t.ex. genom att en enskild person väljs ut för ytterligare inspektioner, medan skadlig behandling leder till skada. Både ogynnsam och skadlig behandling kan redan vara förbjuden enligt EU:s lagstiftning mot diskriminering som skyddar vissa skyddade grupper på grundval av t.ex. ålder, etniskt ursprung, ras, kön och religion. Förbudet i AI-förordningen är dock mer omfattande och gäller behandling som går utöver EU:s lagstiftning mot diskriminering.⁶⁶

Om poängsättningen leder till "skadlig eller ogynnsam behandling" gäller detta förbud även om värdet tas fram av en annan organisation (ett privat kreditvärderingsföretag) än den organisation (myndighet) som använder den.⁶⁷ Förbudet är inte heller begränsat till utvärdering eller klassificering som utförs enbart av ett AI-system. Förbudet omfattar poängsättningsmetoder som kan innefatta mänskliga bedömningar så länge som resultatet från AI-systemet spelar "en tillräckligt viktig roll när den sociala

62. Skandalen med barnomsorgsbidraget i Nederländerna är ett exempel där båda villkoren i artikel 5.1 c i AI-förordningen är uppfyllda. Se den nationella ombudsmannen, "[Belastingdienst treft 232 gezinnen met onevenredig harde actie](#)", 27 november 2019 [på nederländska]. Se även ibid. "[Geen powerplay maar fair play \[Inget maktspel men rättvist spel\]](#)". [Onevenredig harde aanpak van 232 gezinnen met kinderopvangtoeslag](#)", 9 augusti 2017, s. 32.

63. Artikel 29-arbetsgruppen, Riktlinjer för automatiserat individuellt beslutsfattande och profilering enligt förordning 2016/679, WP251rev.01, 6.2.2018, s. 7. Se även GDPR, art. 4.4.

64. Ibid.

65. Domstolens dom av den 7 december 2023, SCHUFA Holding (Scoring), C-634/21, EU:C:2023:957, punkt 47.

66. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 165.

67. Domstolens dom av den 7 december 2023, SCHUFA Holding (Scoring), C-634/21, EU:C:2023:957, punkterna 42–51 och 60–61.

poängen genereras”.⁶⁸ En myndighet som använder ett AI-system för poängsättning och kombinerar denna poängsättning med en mänsklig bedömning av ytterligare fakta är förbjuden om det resulterar i skadlig eller ogynnsam behandling.

2.3.2. Likabehandlingsorganens och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller att hantera förbud relaterade till social poängsättning

- Övervaka och utvärdera de olika poängsättningsmetoder som går bortom gällande EU-lagstiftning mot diskriminering och som leder till ogynnsam och skadlig behandling. Likabehandlingsorgan behöver tillskansa sig ytterligare expertis för att effektivt övervaka dem.

2.4. Riskbedömning av att begå ett brott

2.4.1. Sammanhang och relevans

Artikel 5.1 d i AI-förordningen förbjuder individuell riskbedömning och förutsägelse av brott ”uteslutande grundat på profileringen av en fysisk person eller på en bedömning av personens personlighetsdrag och egenskaper”.⁶⁹ Förbudet syftar till att begränsa skadorna på rätten till mänsklig värdighet, att inte bli diskriminerad, rätten till en rättvis rättegång, rätten att betraktas som oskyldig, rätten till försvar, rätten till ett effektivt rättsmedel, rätten till integritet och dataskydd.⁷⁰

För att bedöma om ett AI-system omfattas av artikel 5.1 d krävs en bedömning i fem steg och AI-systemet behöver uppfylla samtliga:

1. Har AI-systemet släppts ut på marknaden, tagits i bruk eller används det?
2. Är det avsedda syftet med AI-systemet att ”[göra] riskbedömningar av fysiska personer i syfte att bedöma eller förutse risken för att en fysisk person begår ett brott”?
3. Är bedömningen eller förutsägelsen baserad enbart på
 - a. profilering,⁷¹ och/eller
 - b. bedömning av personlighetsdrag och egenskaper, till exempel nationalitet, födelseort, bostadsort, antal barn, skuldsättningsnivå, typ av bil osv.⁷²

68. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 161.

69. AI-förordningen, art. 5.1 d.

70. AI-förordningen, skäl 48.

71. Profilering som leder till indirekt eller direkt diskriminering är redan förbjuden enligt dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning, artikel 11.3. Se även artikel 29-arbetsgruppen, Riktlinjer om automatiserat individuellt beslutsfattande och profilering enligt förordningen 2016/679, WP251 rev.01, 6.2.2018, s. 7; EU:s byrå för grundläggande rättigheter, *Förebyggande av olaglig profilering idag och i framtiden: en guide*, Handbok, 2018, s. 138.

72. AI-förordningen, skäl 42.

Exempelvis skulle ett AI-system som används av en brottsbekämpande myndighet för att förutse brottsligt beteende för brott som terrorism enbart baserat på individers ålder, nationalitet, adress, typ av bil och civilstånd vara förbjudet.⁷³

Exempel på sådant som inte är förbjudet:

- ▶ Riskbedömning av en grupp (i stället för en individ).⁷⁴
- ▶ Alla andra metoder för förebyggande polisarbete som inte enbart baseras på profilering eller bedömning av personlighetsdrag och egenskaper.
- ▶ AI-system som används som stöd i mänskliga bedömningar baserade på objektiva och verifierbara fakta som är direkt kopplade till en brottslig verksamhet.⁷⁵
- ▶ Platsbaserad prediktiv polisverksamhet.⁷⁶
- ▶ AI-system som gör individuella förutsägelser som är tillåtna enligt nationell lagstiftning och EU-lagstiftning och som rör en administrativ förseelse (och inte ett brott), även om "information ... kan samlas in rörande fysiska personers potentiella deltagande i straffrättsliga brott".⁷⁷

Detta förbud är begränsat i omfattning och är inte ett förbud mot prediktiv polisverksamhet i sin helhet. När förbudet väl gäller är det bredare vad beträffar när och för vem det gäller. AI-förordningen kompletterar direktiv (EU) 2016/343 för att skydda rätten att betraktas som oskyldig tills motsatsen bevisats innan en formell brottsutredning inleds.⁷⁸ Direktiv (EU) 2016/343 är endast tillämpligt när en person misstänks eller anklagas för att ha begått ett brott.

Det är viktigt att notera att detta förbud inte är begränsat till brottsbekämpande myndigheter eller enheter som agerar för deras räkning. Alla enheter som har en rättslig skyldighet att "bedöma eller förutse risken för att en fysisk person begår ett brott" omfattas av tillämpningsområdet. En skattemyndighet som bygger upp profiler av individer baserat på nationalitet eller andra egenskaper med hjälp av AI-system omfattas av detta förbud.⁷⁹ Ett bankinstitut, en privat enhet, som enligt lag har anförtrots att kontrollera kunder för ett brott som penningtvätt omfattas också av detta förbud om det använder AI-system och inte följer förordning (EU) 2024/1624.⁸⁰

73. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 202.

74. AI-förordningens riktlinjer för förbud, punkt 196. Observera att om en gruppprofil används för att bedöma och förutse risken för att en viss person ska begå ett liknande brott utgör detta profilering och kan därför omfattas av förbudet.

75. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 214.

76. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkterna 212–213. Innebär att patrullfördelningen prioriteras till områden som bestäms av prediktiva algoritmer "baserat på historiska data vilket vidmakthåller diskriminering och orättvisor inom brottsbekämpning". Se även "Cop out: automation in the criminal legal system", Georgetown Law Centre on Privacy & Technology, tillgänglig på: <https://copout.tech/>, hämtad den 10 november 2025.

77. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 217. Se även fotnot 143 i riktlinjerna för förbud enligt AI-förordningen om kriterierna för att bedöma huruvida en förseelse är brottslig eller inte.

78. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden.

79. Förbudet gäller inte när en skattemyndighet bedömer risken för en juridisk person, t.ex. ett företag.

80. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1624 av den 31 maj 2024 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, artikel 20 och 76.5 b.

Det är också viktigt att understryka att tillämpningen av "gruppprofilering"⁸¹ på enskilda personer omfattas av detta förbud. Gruppprofilering innebär att man skapar en profil av en specifik grupp, till exempel terrorister, gangsters osv. Sådana profiler kan användas för att bedöma och förutse risken för att andra personer ska begå liknande brott. Detta är förbudet.

2.4.2. Likabehandlingsorganens och nationella människorättsinstitutioners roll när det gäller att hantera förbud relaterade till riskbedömning av att begå ett brott

- Utforska förbudets hela räckvidd genom att genomföra eller beställa studier om tillämpningar inom ramen för detta förbud som går utöver brottsbekämpande myndigheters användning av riskbedömning för att förebygga enskilda brott (t.ex. skattemyndigheter eller institutioner som ansvarar för penningtvätt).
- Bidra till att förbudet efterlevs genom att utbilda och medvetandegöra de relevanta behöriga myndigheterna för dessa tillämpningar, som kanske inte är en behörig myndighet enligt AI-förordningen, i syfte att hantera diskrimineringskadorna.

2.5. Skrapning för att bygga upp eller utöka databaser för ansiktsgenkänning

2.5.1. Sammanhang och relevans

Artikel 5.1 e i AI-förordningen förbjuder leverantörer och tillhandahållare att utveckla och utöka "databaser för ansiktsgenkänning genom oriktad skrapning av ansiktssbilder från internet eller övervakningskameror"⁸² som skadar rätten till mänsklig värdighet, till att inte diskrimineras samt rätten till integritet och dataskydd.⁸³ Förbudet gäller oavsett databasens lagringsstruktur. En databas för ansiktsgenkänning behöver inte vara centraliserad till en plats eller stå under kontroll av endast en juridisk person. Den kan vara decentraliserad. Förbudet gäller även om databasen är tillfällig eller för en kort tid.

Oriktad skrapning av ansiktssbilder är dock redan olaglig enligt EU:s dataskyddslagstiftning.⁸⁴ Problemet har varit verkställigheten, särskilt den extraterritoriella. Den applikation för ansiktsgenkänning som marknadsfördes av det amerikanska

81. EU:s byrå för grundläggande rättigheter (2018), *Förebyggande av olaglig profilering idag och i framtiden: en guide*, Handbok, s. 21.

82. AI-förordningen, skäl 43.

83. AI-förordningens riktlinjer för förbud, punkt 226.

84. De Autoriteit Persoonsgegevens (2024), "Dutch DPA imposes a fine on Clearview because of illegal data collection for facial recognition", tillgänglig på www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/en/current/dutch-dpa-imposes-a-fine-on-clearview-because-of-illegal-data-collection-for-facial-recognition, hämtad den 10 november 2025.

företaget Clearview AI, och som byggde på oriktad skrapning av ansiktsbilder på sociala medier, sades t.ex. användas av flera brottsbekämpande myndigheter i Europa.⁸⁵

För att bedöma om ett AI-system omfattas av artikel 5.1 krävs en bedömning i fyra steg och AI-systemet behöver uppfylla samtliga:

1. Har AI-systemet släppts ut på marknaden, tagits i bruk eller används det?
2. Utför detta AI-system "oriktad skrapning" (se nedan)?
3. Är "ansiktsbilder" hämtade från "internet eller övervakningsfilmer"?
4. Används AI-systemet för att "skapa eller utöka databaser för ansiktigenkänning"?

AI-förordningen förbjuder inte all skrapning. Det är inte heller förbjudet att bygga upp databaser med andra uppgifter än ansiktsbilder. Sådana aktiviteter, särskilt de som omfattar biometriska uppgifter,⁸⁶ är redan begränsade enligt EU:s dataskyddslagstiftning.⁸⁷

Huruvida ett företag som gör en genomsökning av en webbplats respekterar tekniska opt-out-mekanismer⁸⁸ påverkar inte frågan om genomsökningen är oriktad eller inte. Riktad skrapning av "bilder eller videoklipp som endast innehåller mänskliga ansikten tillhörande specifika individer eller en fördefinierad grupp av personer" är inte förbjuden.⁸⁹ Om sådan riktad skrapning utförs för flera individer eller grupper under en tidsperiod är dock en sådan skrapning likvärdig med oriktad skrapning och därmed förbjuden.⁹⁰

Dessutom skyddas allmänt tillgängliga uppgifter, även om en person har publicerat sin ansiktsbild på en webbplats för sociala medier, enligt EU:s dataskyddslagstiftning. "[D]et blotta faktum att personuppgifter är allmänt tillgängliga innebär inte att 'den registrerade uppenbart har offentliggjort sådana uppgifter'."⁹¹

85. Europeiska dataskyddsstyrelsen (10 juni 2020), Letter to Members of the European Parliament, tillgänglig på www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_letter_out_2020-0052_facialrecognition.pdf, hämtad den 10 november 2025.

86. Observera att definitionen av "biometriska uppgifter" i AI-förordningen skiljer sig från GDPR och dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning. AI-förordningen, art. 1 artikel 3.34 definieras "biometriska uppgifter" som "personuppgifter som erhållits genom särskild teknisk behandling som rör en fysisk persons fysiska, fysiologiska eller beteendemässiga kännetecken, till exempel ansiktsbilder eller fingeravtrycksuppgifter".

GDPR, art. 4.14 och dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning, artikel 3.13 definierar "biometriska uppgifter" som

"personuppgifter som erhållits genom särskild teknisk behandling som rör en fysisk persons fysiska, fysiologiska eller beteendemässiga kännetecken, som möjliggör eller bekräftar unik identifiering av denna fysiska person, till exempel ansiktsbilder eller fingeravtrycksuppgifter".

87. EDPB (2024), yttrande 28/2024 om vissa dataskyddsaspekter vid behandling av personuppgifter i samband med AI-modeller, antaget den 17 december 2024, punkterna 104–106.

88. Koster M. et al. (2022), "Robots Exclusion Protocol", RFC 9309, DOI 10.17487/RFC9309, tillgänglig på www.rfc-editor.org/info/rfc9309, hämtad 10 november 2025.

89. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 229.

90. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 230.

91. EDPB (2024), "Report of the work undertaken by the ChatGPT Taskforce", antagen den 23 maj 2024, punkt 18.

2.5.2. Likabehandlingsorganens och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller att hantera förbud mot skrapning för att bygga upp eller utöka databaser för ansiktsgenkänning

- Stödja verkställandet av detta förbud, särskilt mot företag som är baserade utanför EU men som skrapar ansiktshalter av människor inom EU, genom kontinuerlig samverkan med marknadskontrollmyndigheter och dataskyddsmyndigheter.

2.6. Känsligenkänning

2.6.1. Sammanhang och relevans

Trots de "mycket oönskade diskriminerande och värdighetsrelaterade konsekvenserna, manipulativa effekterna"⁹² och avsaknaden av vetenskapliga bevis för att känsligenkänning⁹³ fungerar,⁹⁴ förbjuder artikel 5.1 f i AI-förordningen endast känsligenkänning på arbetsplatser och utbildningsinstitutioner. All annan användning av känsligenkänning behandlas som högrisk⁹⁵ men är inte förbjuden.

Exempel

Känsligenkänning omfattar "olika tekniker och bearbetningsåtgärder för att upptäcka, samla in, analysera, kategorisera, reagera, interagera med och lära sig känslor från personer".⁹⁶ Sådan teknik kan användas vid anställningsförfaranden under rekryteringsprocessen eller för att övervaka de anställdas känslor, inom sjukvården för att förebygga självmord eller av brottsbekämpande myndigheter som "lögndetektorer" vid gränskontroller.⁹⁷

För att bedöma om ett AI-system omfattas av artikel 5.1 f krävs en bedömning i tre steg och AI-systemet behöver uppfylla samtliga:

1. Har AI-systemet släppts ut på marknaden, tagits i bruk eller används det?

92. Codagnone C. et al. (2022), *Identification and assessment of existing and draft EU legislation in the digital field*, studie för det särskilda utskottet för artificiell intelligens i en digital tidsålder (AIDA), avdelningen för ekonomisk politik, vetenskapspolitik och frågor om livskvalitet, Europaparlamentet, Luxemburg, s. 62.

93. AI-förordningen, art. 3.39: "system för känsligenkänning: ett AI-system vars syfte är att identifiera eller uttyda fysiska personers känslor eller avsikter på grundval av deras biometriskas uppgifter."

94. Barrett L. F. et al. (2019), "Emotional expressions reconsidered: challenges to inferring emotion from human facial movements", *Psychological Science in the Public Interest*, 20.1, 1–68, tillgänglig på <https://doi.org/10.1177/1529100619832930>, hämtad 10 november 2025.

95. AI-förordningen, bilaga III punkt 1 c.

96. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 240.

97. Boffey D. (2018), "EU border 'lie detector' system criticised as pseudoscience", *The Guardian*, tillgänglig på www.theguardian.com/world/2018/nov/02/eu-border-lie-detection-system-criticised-as-pseudoscience, hämtad den 10 november 2025.

2. Identifierar eller härleder AI-systemet känslor eller kan det härleda känslor eller avsikter hos personer baserat på biometriska uppgifter?
3. Används AI-systemet på "arbetsplatser och utbildningsinstitutioner"?

Det är viktigt att notera att begreppet "känsloligenkänning" begränsas i AI-förordningen:

Begreppet avser känslor eller avsikter som glädje, sorg, ilska, överraskning, avsky, förlägenhet, upphetsning, skam, förakt, tillfredsställelse och vällust. Det *omfattar inte fysiska tillstånd* som smärta eller trötthet, inklusive till exempel system som används för att upptäcka trötthet hos yrkespiloter eller förare i syfte att förhindra olyckor. Detta *omfattar inte heller detektering i sig av uppenbara uttryck, gester eller rörelser, såvida de inte används för att identifiera eller härleda känslor*. Dessa uttryck kan vara grundläggande ansiktsuttryck, till exempel en rynka i pannan eller ett leende, eller gester som rörelser av händer, armar eller huvud, eller egenskaper hos en persons röst, till exempel ett högt tonläge eller viskning.⁹⁸

Ovanstående stycke innebär inte att detta är lagliga metoder. Känsloligenkänning innebär behandling av biometriska uppgifter, vilket utan giltig rättslig grund är olagligt enligt EU:s dataskyddslagstiftning.⁹⁹

Begreppet arbetsplats omfattar visserligen rekryteringsprocessen och skyddar såväl anställda som egenföretagare, men enligt EU-kommissionens riktlinjer omfattar det inte andra människor. Det är till exempel inte förbjudet att "att använda röstigenkänningssystem för att spåra sina kunders känslor, såsom ilska eller otålighet" medan det är förbjudet att "i en stormarknader ... spåra sina anställdas känslor", men inte kundernas.¹⁰⁰

Begreppet utbildningsinstitutioner omfattar alla nivåer av utbildningsinstitutioner, offentliga eller privata, som är "ackrediterade eller godkända av relevanta nationella utbildningsmyndigheter eller motsvarande myndigheter". Användningen av känsloligenkänning vid utbildningsinstitutioner, inklusive under antagningsprocessen och tentamen, ingår; men förbudet gäller inte för kurser, även online, som erbjuds av enheter som inte betraktas som en utbildningsinstitution.¹⁰¹

Känsloligenkänning är tillåtet på arbetsplatser och i utbildningsinstitutioner av medicinska skäl eller säkerhetsskäl om det är absolut nödvändigt och proportionerligt. System för känsloligenkänning som används av medicinska skäl måste följa förordning (EU) 2017/745 (förordningen om medicintekniska produkter), unionslagstiftning och nationell lagstiftning om anställnings- och arbetsvillkor, inklusive hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, vilket kan begränsa användningen av systemen. Med andra ord är en CE-märkning (Conformité Européenne)¹⁰² för ett system för känsloligenkänning enligt förordningen om medicintekniska produkter nödvändig men inte tillräcklig för att systemet ska få användas på arbetsplatser och utbildningsinstitutioner enligt AI-förordningen.

98. AI-förordningen, skäl 18 (vår kursivering).

99. GDPR, art. 6 (När personuppgifter får behandlas) och 9 (Särskilda kategorier av uppgifter) i synnerhet.

100. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 254.

101. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 257.

102. Europeiska kommissionen (u.å.), *CE-märkning*, tillgänglig på https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/ce-marking_en, hämtad 10 november 2025.

Dessutom kräver all sådan användning ett "skriftliga och motiverade förhandsutlåtanden av experter om det specifika användningsfallet ... Nödvändigheten bör bedömas objektivt i förhållande till det medicinska och säkerhetsmässiga syftet och inte hänvisa till arbetsgivarens eller 166 Skäl 44 i AI-förordningen. 94 utbildningsinstitutionens 'behov'. Denna bedömning bör undersöka om det finns mindre inkräktande alternativa medel som skulle uppnå samma syfte."¹⁰³

System för känsligenkänning som inte är förbjudna regleras utifrån en högriskdefinition enligt bilaga III punkt 1 c. Exempel på detta kan vara¹⁰⁴ om och endast om det finns en giltig rättslig grund:

- ▶ Statistikmyndigheter som använder känsligenkänning i valbås för att ta reda på människors inställning till demokrati (t.ex. ilska, tillfredsställelse),
- ▶ Ett företag som använder en chattbott med känsligenkänning för att få den att reagera på lämpligt sätt inför mycket missnöjda kunder.
- ▶ En brottsbekämpande myndighet som använder ett system för känsligenkänning under förhör av en misstänkt.

Observera att detta i samtliga fall avser användning av biometriska uppgifter för att härleda eller identifiera känslor.

2.6.2. Likabehandlingsorganens och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller att hantera förbud relaterade till känsligenkänning

- ▶ Samla bevis för diskrimineringsskador och risker på grund av känsligenkänning på andra områden än arbetsplatser och utbildningsinstitutioner. I synnerhet kan likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer övervaka de system för känsligenkänning som anses utgöra en hög risk enligt bilaga III punkt 1 c i AI-förordningen och som kommer att registreras i databasen över AI-system med hög risk (se [artikel 49](#)).
- ▶ Samla bevis för de skäl som AI-operatörer anger när de hävdar att användningen av känsligenkänning av medicinska skäl och säkerhetsskäl är nödvändig och proportionerlig och överensstämmer med lagen.
- ▶ Skydda kunder, klienter och andra personer som interagerar med människor på en arbetsplats, eftersom detta inte är förbjudet enligt 5.1 f.

103. Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 259.

104. Wendehorst C. och Duller. Y (2021), *Biometric Recognition and Behavioural Detection: Assessing the ethical aspects of biometric recognition and behavioural detection techniques with a focus on their current and future use in public spaces*, studie för Europaparlamentets utskott för rättsliga frågor och utskottet för framställningar, Europaparlamentet, s. 66.

2.7. Biometrisk kategorisering

2.7.1. Sammanhang och relevans

Enligt artikel 5.1 g i AI-förordningen är det förbjudet att kategorisera fysiska personer *individuellt* "på grundval av deras biometriska uppgifter för att härleda eller dra slutsatser om en persons ras, politiska åsikter, medlemskap i fackförening, religiösa eller filosofiska övertygelse, sexualliv eller sexuella läggning."¹⁰⁵ eftersom en sådan kategorisering skadar rätten till mänsklig värdighet, rätten att inte diskrimineras samt rätten till integritet och dataskydd. Observera att biometrisk kategorisering enligt förklaringen nedan skiljer sig från biometrisk identifiering (på distans) där personer identifieras (se 2.8).

Till skillnad från termen "system för biometrisk kategorisering" definieras inte termen "biometrisk kategorisering" i AI-förordningen, men kan förstås som

processen att fastställa om en individs biometriska uppgifter tillhör en grupp med vissa fördefinierade egenskaper i syfte att vidta en specifik åtgärd. I det här fallet är *det inte viktigt att identifiera eller verifiera personen* utan att automatiskt placera personen i en viss kategori. Till exempel kan en reklamskärm visa olika annonser beroende på vilken individ som tittar på den, baserat på ålder eller kön¹⁰⁶ [*vår kursivering*].

Exempel

Andra exempel på biometrisk kategorisering är användning av programvara för att automatiskt kategorisera människor efter ras eller kön, eller ett AI-system som analyserar en persons bilder på sociala medier i syfte att göra antaganden om personens politiska inriktning och skicka riktade meddelanden, eller göra antaganden om personens sexuella läggning och skicka riktad reklam.

Biometrisk kategorisering är en form av profilering.¹⁰⁷ Artikel 22.1 i GDPR och artikel 11.3 i dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning (LED) förbjuder redan indirekt eller direkt diskriminering på grundval av profilering.

För att bedöma om ett AI-system omfattas av artikel 5.1 g krävs en bedömning i fem steg och AI-systemet behöver uppfylla samtliga:

1. Har AI-systemet släppts ut på marknaden, tagits i bruk eller används det?
2. Är AI-systemet baserat på "biometriska uppgifter"?
3. Är AI-systemet ett "system för biometrisk kategorisering" enligt definitionen i artikel 3.40?

¹⁰⁵. AI-förordningen, art. 5.1 g.

¹⁰⁶. Artikel 29-arbetsgruppen, yttrande 3/2012 om utvecklingen inom biometrisk teknik, WP193, 27 april 2012, s. 6.

¹⁰⁷. Artikel 29-arbetsgruppen, Riktlinjer för automatiserat individuellt beslutsfattande och profilering enligt förordning 2016/679, WP251 rev.01, 6.2.2018, s. 7. Se även GDPR, art. 4.4.

4. Kategoriseras individer med hjälp av detta "system för biometrisk kategorisering"?
 - a. Är det primära syftet med AI-systemet att "dela in fysiska personer i särskilda kategorier på grundval av deras biometriska uppgifter"?
5. Används AI-systemet för att "härleda eller dra slutsatser om deras ras, politiska åsikter, medlemskap i fackföreningar, religiösa eller filosofiska övertygelse, sexliv eller sexuella läggning"?

Utanför förbudets omfattning, men som betraktas som högrisk enligt bilaga III punkt 1. b:

- ▶ "[M]ärkning eller filtrering av lagligen förvärvade biometriska dataset, såsom bilder, grundat på biometriska uppgifter eller kategorisering av biometriska uppgifter på området för brottsbekämpning."¹⁰⁸
- ▶ Biometrisk kategorisering som är "extrafunktion till en annan kommersiell tjänst och är strikt nödvändigt av objektiva tekniska skäl."¹⁰⁹

Observera att sådan användning fortfarande kan vara förbjuden enligt GDPR och data-skyddsdirektivet för brottsbekämpning (LED) om antingen syftet med behandlingen inte är lagligt eller om intrånget i människors grundläggande rättigheter på grund av behandlingen av biometriska uppgifter inte är nödvändigt och proportionerligt.

2.7.2. Likabehandlingsorganens och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller att hantera förbud relaterade till biometrisk kategorisering

- ▶ Samla bevis för diskrimineringsskador på grund av biometrisk kategorisering och dela dem med MSA och Europeiska kommissionen för att bidra till den årliga utvärderingen av artikel 5 och bilaga III, i enlighet med artikel 112, genom konkreta exempel. I synnerhet kan likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer samarbeta med civilsamhällesorganisationer och marknadskontrollmyndigheter för att ägna särskild uppmärksamhet åt högriskanvändning inom brottsbekämpning, som registreras i den icke-offentliga versionen av databasen över AI-system med hög risk (se [artikel 49](#)).

¹⁰⁸. AI-förordningen, art. 5.1 g.

¹⁰⁹. AI-förordningen, art. 3.40.

2.8. Biometrisk identifiering på distans

2.8.1. Sammanhang och relevans

AI-förordningen behandlar fjärrsystem för biometrisk identifiering (RBI)¹¹⁰ med en kombination av olika artiklar. Enligt bilaga III punkt 1 a betraktas alla RBI-system¹¹¹ som är tillåtna enligt nationell lagstiftning eller unionslagstiftning som AI-system med hög risk. Eftersom RBI-system behandlar biometrisk uppgifter, vilket "utgör under alla omständigheter ett allvarligt intrång [i de rättigheter som garanteras i EU-stadgan]",¹¹² krävs en rättslig grund för att tillåta ett sådant ingrepp. Ansiktsgenkänning och röstigenkänning är två vanliga exempel på RBI-system. Användning av biometrisk identifiering för andra ändamål än brottsbekämpning är redan allmänt förbjuden.¹¹³

För brottsbekämpande ändamål är ett "allmänna klausulen i artikel 10 i brottsdatadirektivet införlivas direkt i nationell rätt"¹¹⁴ inte tillräckligt för att fastställa en rättslig grund. AI-förordningen ger inte heller någon rättslig grund för sådana ingrepp.¹¹⁵ Behandling av biometrisk uppgifter, inklusive genom RBI-system för brottsbekämpning, är således förbjuden i EU-länderna om inte en särskild rättslig grund har fastställts. Åtminstone två länder, Nederländerna¹¹⁶ och Italien¹¹⁷ har ännu inte infört någon sådan rättslig grund.

RBI-system i realtid

AI-förordningen gör åtskillnad mellan RBI-system i realtid och RBI-system för efterbehandling.¹¹⁸ Det senare definieras som alla RBI-system som inte är realtidssystem. Användningen av RBI-system i realtid kan "kan skapa en känsla av konstant övervakning och *indirekt avskräcka från utövande av mötesfrihet och andra grundläggande*

110. AI-förordningen, art. 3.41: "fjärrsystem för biometrisk identifiering' (RBI) är ett AI-system för identifiering av fysiska personer, utan deras aktiva medverkan, vanligtvis på distans genom jämförelse av en persons biometrisk uppgifter med de biometrisk uppgifter som finns i en referensdatabas". Se även AI-förordningen, art. 3.35 och Riktlinjer för förbud enligt AI-förordningen, punkt 306.

111. Sådana system kan omfatta fjärrsystem för ansiktsgenkänning, fjärrsystem för röstigenkänning, system för igenkänning av gångstil osv.

112. EDPB (2022), Riktlinjer 05/2022 om användning av teknik för ansiktsgenkänning på brottsbekämpningsområdet, s. 5.

113. AI-förordningen, skäl 39. Se även GDPR, art. 9.1 och EUDPR, art. 10.1.

114. EDPB (2022), Riktlinjer 05/2022 om användning av teknik för ansiktsgenkänning på brottsbekämpningsområdet, s. 5.

115. AI-förordningen, skäl 38.

116. Galič M. och Stevens L. (2023), "Regulating police use of facial recognition technology in the Netherlands: The complex interplay between criminal procedural law and data protection law", *New Journal of European Criminal Law* 14(4), 459–78, tillgänglig på <https://doi.org/10.1177/20322844231212834>, hämtad den 10 november 2025.

117. Garante per la protezione dei dati personali" (2021), *Riconoscimento facciale: Sari Real Time non è conforme alla normativa sulla privacy*", tillgänglig på www.garanteprivacy.it/home/docweb/-/docweb-display/docweb/9575842, hämtad den 10 november 2025.

118. AI-förordningen, art. 3.42 och 43. Art. 3.42 anger att "system för biometrisk fjärridentifiering i realtid: ett system för biometrisk fjärridentifiering där infångning av biometrisk uppgifter, jämförelse och identifiering sker utan betydande dröjsmål, som omfattar inte bara omedelbar identifiering utan även begränsade korta fördröjningar för att undvika kringgående".

rättigheter” och kan leda till diskriminering med avseende på ålder, etnicitet, ras, kön eller funktionshinder.¹¹⁹

För att ta itu med detta problem förbjuds i artikel 5.1 h RBI i realtid i allmänt tillgängliga utrymmen för brottsbekämpande *ändamål*. Detta innebär att förbudet inte bara gäller när brottsbekämpande myndigheter¹²⁰ använder RBI i realtid. Det gäller också om någon annan enhet, till exempel ett kollektivtrafikföretag eller en idrottsförening, använder det för brottsbekämpande ändamål, vilket kommer att vara fallet om en brottsbekämpande myndighet delegerar utplaceringen till dem.¹²¹ Med avseende på detta förbud gäller AI-förordningen som *lex specialis* för artikel 10 LED.¹²²

För att bedöma om ett AI-system omfattas av artikel 5.1 h krävs en bedömning i fem steg och AI-systemet behöver uppfylla samtliga:

1. Är AI-systemet ett RBI-system enligt artikel 3.41?
2. Används RBI-systemet?
 - Detta innebär att förbudet endast gäller för de som tillhandahåller systemet (och inte leverantörer som i fallet med andra förbud).
3. Används RBI-systemet i ”allmänt tillgängliga platser”?
4. Är RBI-systemet ”i realtid”?
5. Används RBI-systemet i realtid för brottsbekämpande ändamål?

Detta förbud är dock *inte* slutgiltigt. Användning av RBI-system i realtid för brottsbekämpande ändamål *kan* tillåtas om det är absolut nödvändigt i följande fall:

1. Riktad sökning efter offer för tre specifika allvarliga brott¹²³ och försvunna personer.
2. Avväjande av överhängande hot mot liv eller fysisk säkerhet eller ett verkligt hot om terroristattacker.
3. Lokalisering eller identifiering av misstänkta och gärningsmän för vissa brott.¹²⁴

AI-förordningen ger inte någon rättslig grund för sådan användning. I dessa undantagsfall får RBI i realtid för brottsbekämpande ändamål endast användas om

- en nationell lag antas som ger en rättslig grund för RBI i realtid och tillåter ett eller flera av de tre fallen

119. AI-förordningen, skäl 32. (*vår kursivering*)

120. AI-förordningen, art. 3.45.

121. AI-förordningen, art. 3.46: ”brottsbekämpning” avser verksamhet som bedrivs av brottsbekämpande myndigheter eller för deras räkning för att förebygga, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, inbegripet att skydda mot och förebygga hot mot den allmänna säkerheten.

122. AI-förordningen, skäl 38.

123. De tre allvarliga brotten är bortförande, människohandel och sexuellt utnyttjande av människor.

124. AI-förordningen, art. 5.1 h (iii): Brotten omfattas av tillämpningsområdet om de uppfyller båda villkoren: (1) de är förtecknade i bilaga II till AI-förordningen, och (2) de är ”dessa brott i den berörda medlemsstaten kan leda till fängelse eller annan frihetsberövande åtgärd under en längsta tidsperiod på minst fyra år”.

- ▶ en konsekvensbedömning avseende grundläggande rättigheter (FRIA) i enlighet med artikel 27 för att bedöma nödvändighet och proportionalitet har utförts av den brottsbekämpande myndigheten (LEA).¹²⁵
- ▶ För varje användning, om en LEA (eller en enhet för deras räkning) vill använda RBI i realtid, måste LEA¹²⁶
 - få ett tillstånd från en rättslig eller oberoende administrativ myndighet vars beslut är bindande i det specifika EU-landet (utom i nödsituationer då ett godkännande i efterhand krävs)
 - meddela marknadskontrollmyndigheten (MSA) och dataskyddsmyndigheten (DPA)
 - lägga till användningsinformationen i den icke-offentliga EU-databasen i enlighet med artikel 49.4.
- ▶ DPA och MSA bör lämna in en årlig rapport till Europeiska kommissionen med notering av frekvensen osv. av användningen av RBI i realtid i deras land. De kan välja att lämna in en gemensam rapport.¹²⁷
- ▶ Baserat på rapporterna från DPA:er och MSA:er i EU-länderna bör Europeiska kommissionen publicera årsrapporter.¹²⁸

Om en nationell lag fastställs för att ge en rättslig grund kommer reglerna för AI-system med hög risk att gälla för sådan användning i brottsbekämpande ändamål.

Om en nationell lag inte fastställer en rättslig grund för användning av RBI i realtid, vilket först kräver en rättslig grund för behandling av biometriska uppgifter, finns det ett generellt förbud, med verkan från och med den 2 februari 2025, mot användning av RBI i realtid på allmän plats i brottsbekämpande ändamål. Medlemsländerna har ingen tidsfrist för att anta en sådan nationell lag. Vid tidpunkten för denna rapport har inget EU-land antagit någon sådan nationell lag. EU-länderna kan stödja ett generellt förbud genom att inte anta någon nationell lag i detta avseende.

Sammanfattningsvis är RBI-system i realtid förbjudna såvida de inte tillåts för brottsbekämpande ändamål genom en nationell lag som tillåter användning för specifika ändamål, med kontroller av deras proportionalitet och nödvändighet eftersom sådan användning inkräktar på en rad grundläggande rättigheter, inklusive rätten att inte utsättas för diskriminering.

Viktigt mål i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna: *Glukhin mot Ryssland* – nr 11519/20 (2023)

Under rutinmässig övervakning av internet upptäckte polisen fotografier och en video av kändisen under en solodemonstration i Moskvas tunnelbana som publicerats på en offentlig Telegram-kanal. Enligt kändisen använde polisen teknik för ansiktsgenkänning för att identifiera honom genom skärmdumpar från kanalen, samlade in videoinspelningar från övervakningskameror installerade

125. AI-förordningen, art. 5.2.

126. AI-förordningen, art. 5.2–5.

127. AI-förordningen, art. 5.6.

128. AI-förordningen, art. 5.7.

på stationer i Moskvas tunnelbana som han hade passerat och använde – flera dagar senare – teknik för ansiktsgenkänning i realtid för att lokalisera och gripa honom när han färdades i tunnelbanan.

De olika skärmdumparna användes som bevisning i ett förvaltningsrättsligt förfarande av straffrättslig karaktär mot kändanden, som dömdes.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna fann att det skett en kränkning av artiklarna 10 och 8.

Användningen av ansiktsgenkänningsteknik i administrativa förfaranden för att identifiera, lokalisera och gripa en fredlig demonstrant kan ha en hämmande effekt på yttrande- och mötesfriheten (artikel 10). Vid implementering av ansiktsgenkänningsteknik finns det ett behov av följande:

- ▶ Detaljerade bestämmelser om åtgärdernas omfattning och tillämpning.
- ▶ Starka skyddsåtgärder mot risken för missbruk och godtycklig hantering.

Domstolen fann att detta ökade när teknik för ansiktsgenkänning användes och även om domstolen inte uteslöt användningen av sådan teknik överhuvudtaget fann domstolen att i Glukhins fall uppfyllde användningen av tekniken för att hitta, lokalisera och gripa honom inte ett "trängande socialt behov" och kunde inte anses vara "nödvändig i ett demokratiskt samhälle".

[Faktablad från domstol gällande mål om ny teknik](#)

Fjärrsystem för biometrisk identifiering (RBI-system) för efterbehandling

RBI-system som inte är förbjudna, varken i AI-förordningen eller i någon annan nationell lag eller unionslag, betraktas som hög risk. Per definition omfattar dessa alla RBI-system för efterbehandling (utöver de tillåtna RBI-systemen i realtid) som är tillåtna enligt nationell lagstiftning eller unionslagstiftning.

Alla regler för AI-system med hög risk gäller för dessa RBI-system för efterbehandling. Brottsbekämpande myndigheters användning av RBI-system för efterbehandling innebär en *ytterligare skyldighet* för de som tillhandahåller systemen.

De som tillhandahåller RBI-system för efterbehandling "för målinriktad sökning, [alltså för att lokalisera], av en person som misstänks ha begått ett brott eller som har dömts för att ha begått ett brott"¹²⁹ måste inhämta tillstånd från en rättslig eller oberoende administrativ myndighet vars beslut är bindande i det specifika EU-landet. Sådant tillstånd ska inhämtas före varje användning av systemet, dock minst 48 timmar före. Varje sådan användning ska "begränsas till vad som är absolut nödvändigt för att utreda ett specifikt brott".¹³⁰

129. AI-förordningen, art. 26.10.

130. AI-förordningen, art. 26.10.

2.8.2. Likabehandlingsorganens och andra nationella människorättsstrukturer roll när det gäller att hantera förbud mot biometrisk identifiering på distans

- ▶ Uppmuntra regeringar att upprätthålla ett generellt förbud mot användning av RBI-system i realtid för brottsbekämpande ändamål.

3. AI-system med hög risk

3.1. Klassificering av AI-system med hög risk

3.1.1. Sammanhang och relevans

I artikel 6 fastställs reglerna för att klassificera AI-system med hög risk som omfattas av AI-förordningen. Av särskild betydelse för likabehandlingsorgan är de tillämpningar som förtecknas i bilaga III och som omfattar:

- ▶ Biometri¹³¹
- ▶ Kritisk infrastruktur (digital infrastruktur, vägtrafik, vatten-, gas- och elförsörjning)¹³²
- ▶ Utbildning och yrkesutbildning¹³³
- ▶ Anställning, arbetsledning och tillgång till egenföretagande¹³⁴

131. AI-förordningen, bilaga III punkt 1 och skäl 54.

132. AI-förordningen, bilaga III punkt 2 och skäl 55.

133. AI-förordningen, bilaga III punkt 3 och skäl 56.

134. AI-förordningen, bilaga III punkt 4 och skäl 57.

- ▶ Tillgång till och åtnjutande av viktiga privata tjänster och viktiga offentliga tjänster och förmåner (t.ex. socialomsorg, kreditbedömning, försäkring, hälso- och sjukvård, räddningstjänst)¹³⁵
- ▶ Brottsbekämpning¹³⁶
- ▶ Migration, asyl och gränskontroll¹³⁷
- ▶ Rättskipning och demokratiska processer.¹³⁸

I skälen i AI-förordningen som rör dessa områden betonas att riskbegreppet inte är begränsat till tekniska egenskaper utan är nära knutet till det samhälleliga sammanhanget och det varnas för risken att man förstärker strukturella ojämlikheter.

Jämfört med andra AI-system omfattas AI-system med hög risk av fler krav på dokumentation, kvalitetssäkring och transparens, vilka alla är skyddsåtgärder mot diskriminering.

Leverantörer av AI-system inom dessa områden kan dock välja att inte betraktas som högriskleverantörer om de anser att deras specifika fall inte utgör en "betydande risk" (se nedan). På så sätt behöver leverantörer som väljer att undantas från att betraktas som hög risk inte uppfylla högriskkraven.

Undantag baseras på leverantörernas självutvärderingar och de är inte skyldiga att offentliggöra denna utvärdering (se nedan). Detta innebär en risk för att vissa oreglerade AI-system med hög risk felaktigt kommer att användas som system utan hög risk.

Reglerna för AI-system med hög risk gällande AI-system som hänför sig till områden som anges i bilaga III träder i kraft i augusti 2026. AI-byrån förväntas ta fram riktlinjer för klassificering av AI-system som hög risk senast den 2 februari 2026.¹³⁹ Riktlinjerna bör innehålla "praktiska exempel på fall av användning av AI-system som medför hög risk och fall av användning som inte medför hög risk".¹⁴⁰ Enligt artikel 6.6–8 om klassificeringsregler för AI-system med hög risk får delegerade akter lägga till, ta bort eller ändra villkoren i artikel 6.3, men "får inte sänka den allmänna skyddsnivå för hälsa, säkerhet och grundläggande rättigheter".¹⁴¹

Betydande risk och undantagsklausuler

Även om begreppet "betydande risk" inte definieras i AI-förordningen kan det tolkas som att det har en negativ inverkan på grundläggande rättigheter, däribland "rätten till mänsklig värdighet, respekt för privat- och familjeliv, skydd av personuppgifter, yttrande- och informationsfrihet, mötes- och föreningsfrihet, rätten att inte diskrimineras, rätten till utbildning, konsumentskydd, arbetstagares rättigheter, rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *jämställdhet* mellan kvinnor och män, immateriella rättigheter, rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol,

135. AI-förordningen, bilaga III punkt 5 och skäl 58.

136. AI-förordningen, bilaga III punkt 6 och skäl 59.

137. AI-förordningen, bilaga III punkt 7 och skäl 60.

138. AI-förordningen, bilaga III punkt 8 och skäl 61.

139. AI-förordningen, art. 6.5.

140. Ibid.

141. AI-förordningen, art. 6.8.

rätten till försvar och oskuldspresumtion samt rätten till god förvaltning,¹⁴² barns rättigheter och rätten till en hög miljöskyddsnivå.¹⁴³ I bedömningen kan hänsyn tas till hur allvarlig skadan är och hur sannolikt det är att den inträffar.

I synnerhet måste "betydande risk" bedömas med beaktande av de fyra villkoren, varav leverantörerna av AI-system kan åberopa vilket som helst av dem för att omfattas av undantag.¹⁴⁴

- a. AI-systemet är avsett att utföra en snäv processuell uppgift (t.ex. ett AI-system som klassificerar inkommande dokument i kategorier).
- b. AI-systemet är avsett att förbättra resultatet av en tidigare genomförd mänsklig aktivitet (t.ex. ett AI-system som är avsett att förbättra språket i tidigare upprättade dokument).
- c. AI-systemet är avsett att upptäcka beslutsmonster eller avvikelser från tidigare beslutsmonster och är inte avsett att ersätta eller påverka den tidigare genomförda mänskliga bedömningen, utan korrekt mänsklig granskning (till exempel ett AI-system som "givet ett visst betygsmönster för en lärare kan användas för att i efterhand kontrollera om läraren kan ha avvikit från betygsmönstret för att flagga för potentiella oregelbundenheter eller anomalier").
- d. AI-systemet är avsett att utföra en förberedande uppgift för en bedömning som är relevant för de användningsfall som anges i bilaga III (till exempel AI-system som används för översättning av ursprungliga dokument).

"Profilering"¹⁴⁵ enligt definitionen i EU:s dataskyddslagstiftning betraktas redan som en "betydande risk". AI-system som omfattas av bilaga III och som utför profilering anses alltid utgöra en hög risk.¹⁴⁶

Konsekvenser av undantag från högriskordningen för AI-system

1. Om leverantörer av AI-system själva väljer att bli undantagna är de skyldiga att
 - dokumentera sin bedömning om undantag för AI-systemet innan det släpps ut på marknaden eller tas i bruk
 - registrera sitt system i EU-databasen på grundval av artikel 49.2 och artikel 71 med den information som krävs enligt avsnitt B i bilaga VIII. Den information som krävs är mindre detaljerad än den som krävs enligt avsnitt A i bilaga VIII (i enlighet med artikel 49.1) för system som anses vara hög risk. Informationen omfattar dock "det eller de villkor enligt artikel 6.3 som ligger till grund för bedömningen att AI-systemet anses vara utan hög risk".¹⁴⁷

142. AI-förordningen, skäl 48 (vår kursivering).

143. EU-stadga, art. 37.

144. AI-förordningen, art. 6.3 och skäl 53. Dessa villkor hindrar inte att ett AI-system förbjuds.

145. GDPR, art. 4.4 och dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning, art. 3.4.

146. AI-förordningen, art. 6.3 tredje punkten.

147. Bilaga VIII, avsnitt B (6).

2. Leverantörer av AI-system är inte skyldiga att offentliggöra sin självutvärdering. De ombeds dock att på begäran av de nationella behöriga myndigheterna tillhandahålla dokumentation av utvärderingen.¹⁴⁸
3. Marknadskontrollmyndigheten (MSA) kan genomföra utvärderingar av AI-systemen för att bedöma om AI-systemen är hög risk och kräva att leverantören vidtar korrigerande åtgärder.¹⁴⁹ MSA kan dessutom bötfälla leverantören för att ha felklassificerat AI-systemet som icke hög risk för att kringgå AI-förordningen.¹⁵⁰ (Se artikel 77.)

Problem med riskbegränsningsmetoder

Kombinationen av självutvärdering för undantag, avsaknaden av en definition av begreppet "betydande risk" och de villkor för undantag som anges i artikel 6.3 innebär en risk för att leverantörer kommer att ägna sig åt "riskbegränsningsmetoder", dvs. att undanta sig själva från högriskordningen trots att deras system utgör en betydande risk, och därmed undgå de skyldigheter som fastställts för AI-system med hög risk.

Den nuvarande avsaknaden av en omfattande lista med praktiska exempel förvärrar denna risk. Exempelvis kan AI-system som används för att analysera CV:n,¹⁵¹ vilket kan påverka vem som får komma på intervju, undvika reglering om de anses vara en snäv processuell uppgift eller en preliminär uppgift. Detsamma gäller för ett AI-system som används för att översätta dokument i samband med asylansökningar. Sådana system kan fungera dåligt för vissa språk, vilket leder till missförstånd och negativa effekter för de asylsökande.¹⁵² Likabehandlingsorgan och nationella människorättsinstitutioner kommer därför att spela en viktig roll för att säkerställa att AI-system med hög risk inte kringgår förordningen. De bör utforma de kommande riktlinjerna och delegerade akterna.

148. AI-förordningen, art. 6.4. Likabehandlingsorgan anses inte vara nationella behöriga myndigheter enligt artikel 6.4 i AI-förordningen. Likabehandlingsorgan har dock möjlighet att få tillgång till samma information med stöd av AI-förordningen, art. 77. Dessutom ger Direktiv om standarder art. 8 dem utredningsbefogenheter och rätt att få tillgång till information för att fullgöra sitt uppdrag.

149. AI-förordningen, art. 80.1–2.

150. AI-förordningen, art. 80.7.

151. HrFlow.ai, tillgänglig på <https://hrflow.ai/parsing/>, hämtad den 12 november 2025.

152. Bhuiyan J. (2023), "Lost in AI translation: growing reliance on language apps jeopardizes some asylum applications", *The Guardian*, tillgänglig på www.theguardian.com/us-news/2023/sep/07/asylum-seekers-ai-translation-apps, hämtad den 10 november 2025.

3.1.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller klassificering av AI-system med hög risk

- ▶ Bedöma den information som tillhandahålls i självutvärderingarna av leverantörer som väljer att inte omfattas av högriskordningen, för att fastställa om den information som tillhandahålls möjliggör en korrekt analys av konsekvenserna för likabehandling och diskriminering.
- ▶ Sammanställa en förteckning över AI-system vars leverantörer har valt att inte omfattas av högriskordningen enligt artikel 6.3, men som utgör en betydande risk. Sådana exempel kan hämtas från EU-databasen över AI-system med hög risk,¹⁵³ klagomål som inkommit till likabehandlingsorgan och information som erhållits genom samarbete med organisationer i det civila samhället (CSO:er) (se Samarbete).
- ▶ Publicera denna lista och kommunicera den direkt till marknadskontrollmyndigheter (MSA), dataskyddsmyndigheter (DPA) och EU-kommissionen för att öka medvetenheten och bidra till EU-kommissionens riktlinjer.
- ▶ Ta fram vägledning om hur AI-system kan utgöra en betydande risk för likabehandling och diskriminering. Denna vägledning kan tas fram på grundval av den ovan nämnda listan med exempel.
- ▶ Likabehandlingsorgan bör samarbeta med MSA och bistå dem när de utvärderar huruvida ett AI-system som har undantagits från högriskordningen utgör en betydande risk för att en persons grundläggande rättigheter kränks.

3.2. Ändringar i listan över användningsfall med hög risk

3.2.1. Sammanhang och betydelse

Artikel 7 ger Europeiska kommissionen befogenhet att anta delegerade akter i syfte att

1. lägga till eller ändra användningsfall för AI-system med hög risk som förtecknas i bilaga III,¹⁵⁴ och
2. ta bort AI-system med hög risk som förtecknas i bilaga III.¹⁵⁵

För att förstå skillnaden mellan dessa två möjligheter kan det vara till hjälp att titta på ett exempel från bilaga III:¹⁵⁶

Anställning, arbetsledning och tillgång till egenföretagande:

- (a) AI-system som är avsedda att användas för rekrytering eller urval av fysiska personer, särskilt för att lägga ut riktade platsannonser, analysera och filtrera jobbsökningar och utvärdera kandidater.

153. Det är oklart om likabehandlingsorgan kommer att ha tillgång till den icke-offentliga delen av databasen.

154. AI-förordningen, art. 7.1 första stycket.

155. AI-förordningen, art. 7.3 första stycket.

156. AI-förordningen, bilaga III punkt 4.

- (b) AI-system som är avsedda att användas för att fatta beslut som påverkar villkoren för arbetsrelaterade relationer, befordran eller avslutande av arbetsrelaterade avtalsförhållanden, för att fördela uppgifter på grundval av individuellt beteende, personlighet eller personliga egenskaper eller för att övervaka och utvärdera prestationer och beteende hos personer i sådana förhållanden.

I detta exempel anses ett AI-system utgöra en hög risk inom området "Anställning, arbetsledning och tillgång till egenföretagande" för två användningsfall i styckena a och b.

Lägg till eller ändra användningsfall med hög risk

I en delegerad akt kan kommissionen ändra något av användningsfallen i styckena a och b, eller lägga till nya användningsfall genom att lägga till stycke c, d osv. till de AI-system som har "en negativ inverkan på de grundläggande rättigheterna, och den risken är likvärdig med eller större än den risk för skada eller negativ inverkan som de AI-system med hög risk som redan anges i bilaga III utgör".¹⁵⁷ Kommissionen kan dock inte lägga till ett nytt område utöver de åtta områden som anges som AI-system med hög risk i bilaga III.

Ta bort användningsfall med hög risk

Om kommissionen i en delegerad akt anser att användningen av AI-system inom området "Anställning, arbetsledning och tillgång till egenföretagande" inte längre utgör någon betydande risk eller försämrar skyddet av grundläggande rättigheter, hälsa eller säkerhet,¹⁵⁸ kan de AI-system som används inom detta område och alla användningsfall tas bort från bilaga III.

För att lägga till eller ändra användningsfall och ta bort AI-system med hög risk från bilaga III måste kommissionen ta hänsyn till många kriterier. Dessa inkluderar¹⁵⁹

- ▶ "karaktär och omfattningen av de särskilda kategorier av personuppgifter som behandlas"
- ▶ "möjligheten för en människa att åsidosätta ett beslut eller rekommendationer [från ett AI-system] som kan leda till potentiell skada"
- ▶ aktuella bevis eller "betydande farhågor när det gäller sannolikheten" för att ett AI-system har haft en negativ inverkan på de grundläggande rättigheterna, påvisade "genom rapporter eller dokumenterade anklagelser som lämnats till nationella behöriga myndigheter eller genom andra rapporter"
- ▶ potentiell negativ inverkan på de grundläggande rättigheterna "särskilt i fråga om intensitet och förmåga att påverka flera personer eller att oproportionerligt påverka en viss grupp av personer"
- ▶ beroendets omfattning: "personer som potentiellt skadas eller drabbas av en negativ inverkan är beroende av det resultat som produceras med ett AI-system" på grund av bristande praktisk genomförbarhet eller rättsliga skäl som gör att det "inte är rimligt möjligt att välja bort detta resultat"

157. AI-förordningen, art. 7.1 b.

158. AI-förordningen, art. 7.3 a och b.

159. AI-förordningen, art. 7.2.

- ▶ maktobalans: "de personer som potentiellt skadas eller drabbas av en negativ inverkan befinner sig i en utsatt position i förhållande till den som använder ett AI-system, särskilt på grund av status, auktoritet, kunskap, ekonomiska eller sociala omständigheter eller ålder"
- ▶ möjlighet att korrigera eller upphäva ett resultat som produceras av ett AI-system där "resultat som har en negativ inverkan på hälsa, säkerhet eller grundläggande rättigheter inte ska anses vara lätta att korrigera eller upphäva" och
- ▶ om befintlig unionsrätt (inte nationell rätt) tillhandahåller "effektiva åtgärder för gottgörelse i förhållande till de risker som ett AI-system utgör, med undantag för skadeståndsanspråk" och "effektiva åtgärder för att förebygga eller väsentligt begränsa dessa risker".

Dessa kriterier visar tydligt att de grundläggande rättigheterna, inklusive rätten att inte utsättas för diskriminering, är centrala för alla ändringar av bilaga III.

3.2.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller ändringar i listan över användningsfall med hög risk

- ▶ Dokumentera och publicera rapporter som belyser AI-systemens negativa inverkan på de grundläggande rättigheterna. Sådana rapporter bör skilja mellan följande:

1. AI-system som redan anses utgöra en hög risk i bilaga III.
2. Användningsområden som ännu inte förtecknats i bilaga III, inklusive de som är undantagna enligt artikel 6.3.

Bevisen för (1) understryker vikten av att behålla områdena med AI-system med hög risk i bilaga III och inte ta bort dem. Bevisen för (2) understryker behovet av att ändra eller lägga till användningsfall i bilaga III. För (2) bör likabehandlingsorgan prioritera AI-system som används där det råder en maktobalans mellan de som använder systemen, till exempel offentliga myndigheter, och de berörda personerna, där människor inte har möjlighet att välja att inte använda systemen (till exempel ett lands migrationshantering eller socialförsäkringssystem) och där resultatet av beslut som skadar de grundläggande rättigheterna inte enkelt kan upphävas. Sådana rapporter kan baseras på bevis som samlats in av civilsamhällesorganisationer, särskilt om system som ännu inte finns förtecknade i bilaga III. Civilsamhällesorganisationer kan också vara till hjälp när det gäller att identifiera prioriterade områden för forskning och utredning.

- ▶ Skicka dessa rapporter till de nationella behöriga myndigheterna i medlemsländerna, för att öka medvetenheten, samt till Europeiska kommissionen så att de beaktas när kommissionen planerar att utarbeta och anta delegerade akter.

- Genomföra eller beställa forskning som belyser bristerna i unionsrätten "förebygga eller avsevärt minimera"¹⁶⁰ diskrimineringsrisker på grund av användning av AI-system och för att tillhandahålla effektiva prövningsmekanismer för berörda personer i förhållande till de risker som ett AI-system utgör, vilket är ett av de kriterier som kommissionen måste beakta. Sådan forskning skulle kunna bedrivas i samarbete mellan olika likabehandlingsorgan, genom en eventuell samordning av det europeiska nätverket för likabehandlingsorgan (Equinet).

3.3. Krav på riskhanteringssystem

3.3.1. Sammanhang och relevans

Enligt artikel 9 i AI-förordningen ska leverantörer av AI-system med hög risk inrätta, genomföra, dokumentera och upprätthålla ett riskhanteringssystem "under hela livscykeln för ett AI-system med hög risk, med krav på regelbunden och systematisk översyn och uppdatering".¹⁶¹ Detta bör omfatta

- "identifiering och analys av de kända och rimligen förutsebara risker"¹⁶² avseende de grundläggande rättigheterna, särskilt "negativa konsekvenser för personer under 18 år och, i förekommande fall, andra utsatta grupper",¹⁶³ samt utvärdering av risker som uppstår efter driftsättning¹⁶⁴
- "antagande av lämpliga och riktade riskhanteringsåtgärder utformade för att hantera de risker som identifierats"¹⁶⁵ så att "den totala kvarvarande risken i AI-systemen med hög risk bedöms vara acceptabla".¹⁶⁶ Dessa åtgärder omfattar
 - "[e]liminering eller minskning av risker som identifierats och utvärderats ... som tekniskt möjligt genom lämplig konstruktion av AI-systemet med hög risk"¹⁶⁷
 - "genomförande av lämpliga begränsnings- och kontrollåtgärder för att hantera risker som inte kan elimineras".¹⁶⁸
 - transparens och information till tillhandahållare.¹⁶⁹

Det är viktigt att understryka att artikel 9 endast avser risker "som rimligen kan begränsas eller elimineras genom utveckling eller utformning av AI-systemet med hög risk eller tillhandahållande av adekvat teknisk information".¹⁷⁰ Artikel 52.1 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna föreskriver dock att "[v]arje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i denna stadga ska vara föreskriven i lag

¹⁶⁰. AI-förordningen, art. 7.2 k ii.

¹⁶¹. AI-förordningen, art. 9.1.

¹⁶². AI-förordningen, art. 9.2 a.

¹⁶³. AI-förordningen, art. 9.9.

¹⁶⁴. AI-förordningen, art. 9.2 c.

¹⁶⁵. AI-förordningen, art. 9.2 d.

¹⁶⁶. AI-förordningen, art. 9.5 första stycket.

¹⁶⁷. AI-förordningen, art. 9.5 a.

¹⁶⁸. AI-förordningen, art. 9.5 b.

¹⁶⁹. AI-förordningen, art. 9.5 c.

¹⁷⁰. AI-förordningen, art. 9.3.

och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter” och att “[b]egränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter”. Sammantaget är det möjligt att det inte är motiverat att inkludera diskrimineringsskador i riskhanteringssystemen enligt artikel 9 om de inte kan mildras eller elimineras med tekniska medel. Risker som inte har begränsats och som kvarstår ska dock ingå i den tekniska dokumentationen enligt artikel 11 i AI-förordningen.¹⁷¹ Detta är särskilt viktigt eftersom det kanske inte finns någon acceptabel kvarvarande diskrimineringsrisk.

Koppling till andra rättsliga ramverk

I artikel 16 i Europarådets ramkonvention föreskrivs också att ett ramverk för risk- och konsekvenshantering ska antas och upprätthållas. Europarådet har därför utvecklat en metod för risk- och konsekvensbedömning av AI-system med hänsyn till mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen (HUDERIA) “[för att] säkerställa ett enhetligt tillvägagångssätt för identifiering, analys och utvärdering av risker och konsekvensbedömning av [AI-system] i förhållande till tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna, demokratins funktion och rättsstatens principer”.¹⁷² Den föreslår ett ”graderat och differentierat tillvägagångssätt avseende åtgärder för identifiering, bedömning, förebyggande och begränsning av risker och konsekvenser som tar hänsyn till hur allvarliga och sannolika de negativa konsekvenserna är för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen samt relevanta kontextuella faktorer”, genom en kontextbaserad riskanalys, en process för att engagera intressenter, en risk- och konsekvensbedömning och en begränsningsplan; och den kräver iterativ översyn. Det är dock varken ett rättsligt bindande instrument eller en källa till tolkningsvägledning i förhållande till ramkonventionen, och det är inte obligatoriskt att följa Huderia för att uppfylla skyldigheterna enligt konventionen.

171. AI-förordningen, art. 11 och bilaga IV, punkt 2 g och 3.

172. Europarådets kommitté för artificiell intelligens (2022), *Outline of Huderia risk and impact assessment methodology*, Strasbourg, tillgänglig på <https://rm.coe.int/cai-bu-2022-03-outline-of-huderia-risk-and-impact-assessment-methodology/1680a81e14>, hämtad den 10 november 2025; och Europarådets kommitté för artificiell intelligens (2024), “Methodology for the risk and impact assessment of artificial intelligence systems from the point of view of human rights, democracy and the rule of law (Huderia methodology)”, Europarådet, Strasbourg, tillgänglig på <https://rm.coe.int/cai-2024-16rev2-methodology-for-the-risk-and-impact-assessment-of-arti/1680b2a09f>, hämtad den 10 november 2025.

3.3.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller krav på riskhanteringssystem

- Samarbeta med rättslärdar för att klargöra om diskrimineringskador omfattas av artikel 9, med tanke på hänvisningarna till acceptabel kvarvarande risk och risker som kan hanteras med tekniska medel. Ett sådant samarbete kommer att vara värdefullt fram till dess att det finns en rättsligt bindande tolkning från EU-domstolen.
- Utarbeta en tillfällig vägledning om nödvändigheten av att inkludera risken för diskriminering i riskbedömningen enligt artikel 9. Denna vägledning kan innefatta krav på att förklara identifieringen av risken, utvärderingen av risken och antagandet av lämpliga riskhanteringsåtgärder.
- Den tillfälliga vägledningen bör klargöra att även om de identifierade diskrimineringsriskerna i AI-systemet med hög risk inte kan minskas, bör de ingå i den tekniska dokumentationen.

3.4. Datastyrningskrav

3.4.1. Sammanhang och relevans

Data är en integrerad del i utvecklingen av AI-system. I artikel 10 fastställs skyldigheter i fråga om dataförvaltning för leverantörer av AI-system med hög risk. Leverantörerna kan utforma sin egen strategi, inklusive teknisk implementering, för att uppfylla dessa skyldigheter. Oavsett vilket tillvägagångssätt som används är fullgörandet av dessa skyldigheter nödvändigt men inte tillräckligt för att begränsa risken för att diskrimineras på grund av AI-system. Detta beror på att data bara är en av källorna till bias och diskriminering i AI-system. AI-system kan vara diskriminerande på grund av såväl algoritmerna som deras utvärderingar.¹⁷³

Leverantörer av AI-system med hög risk är skyldiga att undersöka och vidta "lämpliga åtgärder för att upptäcka, förebygga och begränsa eventuella bias" ¹⁷⁴ i datauppsättningarna ¹⁷⁵ som sannolikt kommer att "[inverka] negativt på grundläggande rättigheter eller leda till diskriminering som är förbjuden enligt unionsrätten".¹⁷⁶ För att uppfylla denna skyldighet är det viktigt att leverantörerna

- gör "relevanta utformningsval" ¹⁷⁷

173. Shrishak K. (2025), "Bias evaluation, AI-complex algorithms and effective data protection supervision", EDPB, tillgänglig på www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/support-pool-experts-projects/ai-complex-algorithms-and-effective-data_en, hämtad den 10 november 2025.

174. AI-förordningen, art. 10.2 g.

175. AI-förordningen, art. 3.29–33 definierar datauppsättningar inom utbildning, validering och tester. AI-system kan utvecklas med hjälp av dessa tre datauppsättningar eller med bara en datauppsättning, beroende på den specifika tekniken. I vilket fall som helst, baserat på art. 10.1 och 6, gäller skyldigheterna i art. 10.2–5.

176. AI-förordningen, art. 10.2 f.

177. AI-förordningen, art. 10.2 a.

- ▶ samlar in och använder data av hög kvalitet som bygger på välformulerade antaganden¹⁷⁸
- ▶ ser till att datauppsättningarna är "tillräckligt representativa"¹⁷⁹ för "de personer eller grupper av personer med avseende på vilka AI-systemet för hög risk är avsett att användas";¹⁸⁰ har "de egenskaper eller element som är utmärkande för just den specifika geografiska, kontextuella, beteendemässiga eller funktionsmässiga situation"¹⁸¹ och
- ▶ utför "relevanta åtgärder för datapreparering, såsom annotation, märkning, rensning"¹⁸² osv.

Det är viktigt att understryka att annotering och märkning, som är en förutsättning för att många AI-system ska fungera, ofta läggs ut på anonyma personer som inte kommer från den representativa population där AI-systemet används.¹⁸³ Det är därför inte ovanligt att det finns felaktiga märkningar i datauppsättningen. I vissa fall läggs rasistiska och nedsättande fraser till under märkningsprocessen.¹⁸⁴ Detta problem kan också uppstå i AI-system för allmänna ändamål och när de används för specifika tillämpningar.¹⁸⁵ Därför kan annotering och märkning vara en källa till bias i data som används för att utveckla AI-system.

Även om det ligger utanför ramen för detta arbete att gå in på de olika tekniska metoderna för att "upptäcka, förebygga och begränsa eventuella bias"^{186, 187} är det viktigt att understryka följande:

- ▶ AI-system är sociotekniska, och rent tekniska metoder kan inte fullt ut hantera bias.¹⁸⁸
- ▶ Att ta bort känsliga variabler från datauppsättningen är inte tillräckligt eftersom data vanligtvis har proxyer som fortfarande kan bidra till bias.¹⁸⁹

178. AI-förordningen, art. 10.2 d.

179. AI-förordningen, art. 10.3.

180. Ibid.

181. AI-förordningen, art. 10.4.

182. AI-förordningen, art. 10.2 c.

183. C. G. Northcutt et al. (2021), "Pervasive label errors in test sets destabilize machine learning benchmarks", tillgänglig på <https://labelerrors.com>, hämtad den 10 november 2025.

184. Birhane A. och Prabhu V. U. (2021), "Large image datasets: A pyrrhic win for computer vision?" WACV (2021 IEEE Winter Conference on Applications of Computer Vision), 1536-46; Crawford K. och Paglen T. (2021), "Excavating AI: The politics of images in machine learning training sets", *AI & SOCIETY* 36, 1105-16.

185. Även om ingen märkning görs under den inledande träningen av AI-system för allmänna ändamål, förlitar sig vissa företag på en process som kallas *förstärkningsinlärning från mänsklig feedback* senare i utvecklingsprocessen, vilket introducerar bias i systemet.

186. AI-förordningen, art. 10.2 g.

187. För mer information om utvärdering av bias, se Shrishak K. (2025), "Bias evaluation, AI-complex algorithms and effective data protection supervision", EDPB.

188. Buyl M. och De Bie T. (2024), "Inherent limitations of AI fairness", *Communications of the ACM*, 67.2, 48-55, tillgänglig på <https://doi.org/10.1145/3624700>, hämtad 10 november 2025; Schwartz R. et al. (2022). "Towards a standard for identifying and managing bias in artificial intelligence" (National Institute of Standards and Technology, Special Publication 1270).

189. Dwork C. et al. (2012), "Fairness through awareness", *Proceedings of the 3rd Innovations in Theoretical Computer Science Conference*, 214-26; Kamiran F. och Calders T. (2012), "Data preprocessing techniques for classification without discrimination", *Knowledge and Information Systems*, 33.1, 1-33.

Artikel 10.5 i AI-förordningen

GDPR förbjuder i allmänhet behandling av personuppgifter av särskild kategori,¹⁹⁰ såvida inte ett undantag gäller. Artikel 10.5 i AI-förordningen genomför ett undantag i GDPR om "behandlingen är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse".¹⁹¹ Det väsentliga intresse som åberopas i AI-förordningen är "för att säkerställa upptäckt och korrigering av bias".¹⁹²

Artikel 10.5 gäller endast för leverantörer av AI-system, och inte för tillhandahållare eller någon annan tredje part. För att förstå innebörden av detta kan man beakta två olika scenarier:

- ▶ En offentlig myndighet som leverantör och tillhandahållare: Om en offentlig myndighet utvecklar (som leverantör av) ett AI-system internt och använder det för att bedöma välfärdsförmåner kan myndigheten som leverantör åberopa artikel 10.5.
- ▶ En offentlig myndighet endast som tillhandahållare: Om ett företag (leverantör) utvecklar AI-system som ska användas för att bedöma välfärdsförmåner och den offentliga myndigheten (tillhandahållare) köper detta AI-system och använder det, kan endast företaget åberopa artikel 10.5. Det AI-system som utvecklas av ett företag kan användas för att bedöma välfärdsförmåner i flera länder av olika offentliga myndigheter. De offentliga myndigheterna, som kan ha mer geografisk och kontextuell kunskap, kan dock inte samla in och bearbeta uppgifter i särskilda kategorier för att upptäcka och korrigera bias. Det innebär att offentliga myndigheter kan uppmuntras att inte utveckla AI-system med hög risk internt, eftersom det innebär ett större ansvar (som leverantör) på dem.

Leverantörer av AI-system kan endast förlita sig på artikel 10.5 för att behandla uppgifter i särskilda kategorier när det är absolut nödvändigt för att upptäcka och korrigera bias. Andra uppgifter som inte ingår i särskilda kategorier omfattas inte.¹⁹³ Leverantörernas tillvägagångssätt måste vara "exakt avgränsat genom bestämmelser för att säkerställa att det faktiskt begränsas till vad som är absolut nödvändigt".¹⁹⁴ Detta kan innefatta dokumentation som visar hur behandlingen av specifika uppgifter om särskilda kategorier säkerställer att bias upptäcks och korrigeras och att diskriminering effektivt förhindras.

Vidare får leverantören inte använda denna särskilda kategori av personuppgifter för andra ändamål, måste hålla uppgifterna säkra, inte dela dem med eller ge tillgång till andra parter och radera dem "när biasen har korrigerats eller personuppgifternas lagringstid har löpt ut, beroende på vilket som inträffar först".¹⁹⁵ Detta innebär också att sådana uppgifter inte kommer att vara tillgängliga för likabehandlingsorgan eller nationella människorättsstrukturer, åtminstone inte på grundval av artikel 10.5.

190. GDPR, art. 9.1 och förordning (EU) 2018/1725, art. 10.1.

191. GDPR, art. 9.2 g och förordning (EU) 2018/1725, art. 10.2 g.

192. AI-förordningen, art. 10.5 första stycket.

193. AI-förordningen, art. 10.2 a och f.

194. EU-domstolens dom av den 8 april 2014, *Digital Rights Ireland Ltd*, C-293/12 och C-594/12, ECLI:EU:C:2014:238, punkt 65.

195. AI-förordningen, art. 10.5. e.

Det är dock viktigt att understryka att GDPR:s särskilda kategorier av personuppgifter endast överlappar fyra av de skyddade egenskaperna i lagstiftningen mot diskriminering: (1) funktionsnedsättning, (2) religion eller övertygelse, (3) ras eller etniskt ursprung och (4) sexuell läggning. GDPR förbjuder inte leverantörer och tillhandahållare att samla in information om andra egenskaper, t.ex. ålder och kön.

Dessutom kan leverantörer redan behandla uppgifter i särskilda kategorier om "den registrerade har gett sitt uttryckliga samtycke".¹⁹⁶ Artikel 10.5 i AI-förordningen är endast användbar när leverantören inte kan erhålla uttryckligt samtycke från den registrerade.

Koppling till andra rättsliga ramverk

Även om artikel 10.5 i AI-förordningen endast gäller för leverantörer, kan likabehandlingsorgan förlita sig på artikel 21 i [standardsdirektiven](#),¹⁹⁷ som tillåter att likabehandlingsorgan behandlar särskilda kategorier av personuppgifter. För att likabehandlingsorganen ska kunna utnyttja denna möjlighet är det viktigt att deras medlemsstat införlivar direktivet om standarder i en nationell lag som genomför ett undantag i artikel 9.2 g i GDPR, förutsatt att detta undantag inte redan garanteras i nationell lagstiftning om dataskydd eller annan lagstiftning. Medan direktivet om standarder tillåter likabehandlingsorgan att behandla särskilda kategorier av personuppgifter, tillåter varken AI-förordningen eller direktivet om standarder uttryckligen att likabehandlingsorgan samlar in sådana uppgifter från AI-leverantörer.

3.4.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller krav på datastyrning

- Var medveten om begränsningarna i tekniska metoder för att upptäcka och korrigera bias när du bedömer risken för diskriminering från AI-system med hög risk. Efterlevnad av AI-förordningen, inklusive artikel 10, kanske inte är tillräckligt för att hantera risken för diskriminering från AI-system med hög risk. I sådana scenarier, när likabehandlingsorgan rådfrågas av en marknadskontrollmyndighet (MSA) som utövar sina befogenheter enligt artikel 82.1, kan likabehandlingsorgan be MSA att tvinga företag att "vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att det berörda AI-systemet ... inte längre utgör en sådan risk".¹⁹⁸
- Säkerställa införlivandet i nationell lagstiftning av artikel 21 i EU:s direktiv om standarder som gör det möjligt för likabehandlingsorgan att behandla särskilda kategorier av personuppgifter, om detta inte redan är tillåtet enligt annan nationell lagstiftning.

196. GDPR, art. 9.2 a och förordning (EU) 2018/1725, art. 10.2 a.

197. Standardsdirektiven, art. 21 och skäl 48.

198. AI-förordningen, art. 82.1.

3.5. Konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter (FRIA)

3.5.1. Sammanhang och relevans

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör betrakta konsekvensbedömning avseende grundläggande rättigheter (FRIA) som utgångspunkten för sin bedömning av AI-system som används av eller på uppdrag av offentliga förvaltningar. Konsekvensbedömning avseende grundläggande rättigheter bör innehålla en rad olika uppgifter som belyser potentiella brister och risker för rättigheter, inbegripet diskriminering. Konsekvensbedömning avseende grundläggande rättigheter bör utföras av tillhandahållaren, inte leverantören, av ett AI-system med hög risk eftersom det förutsätts att den som använder systemet har kontextuell information som är relevant för denna bedömning.

Konsekvensbedömning avseende grundläggande rättigheter bör innehålla information om hur tillhandahållaren kommer att använda AI-systemet med hög risk enligt leverantörens avsikt, hur länge och hur ofta AI-systemet kommer att användas och hur de mänskliga kontrollåtgärderna har genomförts.¹⁹⁹ Detta skulle i idealfallet kräva att tillhandahållaren förklarar med begripliga ord hur AI-systemet fungerar, baserat på den dokumentation som erhållits från leverantören, och att det länkas till det AI-system med hög risk som registrerats i EU:s databas. Offentliga myndigheter bör inte använda AI-system med hög risk som leverantörer inte har registrerat i EU-databasen.²⁰⁰

Dessutom bör konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter beskriva²⁰¹

- ▶ "de kategorier av fysiska personer och grupper som sannolikt kommer att påverkas"
- ▶ "[d]e specifika risker för skada" av deras grundläggande rättigheter, inbegripet diskriminering, med beaktande av den information som tillhandahållits av leverantören
- ▶ de åtgärder, "inbegripet arrangemangen för intern styrning och klagomålsmekanismer", som tillhandahållaren avser att vidta om dessa risker förverkligas.

När personuppgifter behandlas kompletterar konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter konsekvensbedömning av dataskydd, som genomförs enligt EU:s dataskyddslagstiftning.²⁰² Tillhandahållare kan förväntas kombinera konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter med konsekvensbedömning av dataskydd.

Skäl 96 i AI-förordningen fastställer att "*kan* tillhandahållare av AI-system med hög risk, särskilt när AI-system används i den offentliga sektorn, involvera relevanta berörda parter, inbegripet företrädare för grupper av personer som sannolikt kommer att

199. AI-förordningen, art. 27.1 a och e.

200. AI-förordningen, art. 26.8. Detta gäller även Europeiska unionens institutioner, organ och byråer.

201. AI-förordningen, art. 27.1 c, d och f.

202. AI-förordningen, art. 27.4. Se även GDPR, artikel 35 och dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning, artikel. 27. GDPR art. 35 anger att en konsekvensbedömning av dataskydd ska göras när behandlingen av personuppgifter "sannolikt kan innebära en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter", särskilt när det gäller "automatiserad behandling, inbegripet profilering".

påverkas av AI-systemet, oberoende experter och organisationer i det civila samhället i genomförandet av sådana konsekvensbedömningar och utformningen av åtgärder som ska vidtas om riskerna förverkligas" (*vår kursivering*).

Koppling till andra rättsliga ramverk

Dataskyddslagstiftningen föreskriver att konsekvensbedömningar av AI-system ska genomföras. EU:s dataskyddslagstiftning innehåller bestämmelser om konsekvensbedömningar av dataskydd.²⁰³ Europarådets moderniserade konvention om skydd för enskilda vid behandling av personuppgifter (konvention 108+) föreskriver en allmän skyldighet att undersöka den sannolika inverkan av databehandling på enskilda personers rättigheter och grundläggande friheter innan de används.²⁰⁴

Bestämmelserna om konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter i AI-förordningen kan kopplas till kravet på riskbedömning som fastställs i Europarådets ramkonvention och Huderia-metoden. Europarådets ramkonvention kräver att parterna "anta eller upprätthålla åtgärder för identifiering, bedömning, förebyggande och begränsning av risker som följer av AI-system genom att beakta faktiska och potentiella konsekvenser för de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen".²⁰⁵ Enligt artikel 16.2 f i konventionen ska "risker, faktiska och potentiella konsekvenser och riskhanteringsmetoden" dokumenteras. Vidare bör sådana riskbedömningar "när så är lämpligt beakta de berörda parternas perspektiv, särskilt perspektivet för personer vars rättigheter kan påverkas"²⁰⁶ och bör "tillämpas iterativt under hela verksamheten under AI-systemets livscykel".²⁰⁷

Begränsningar för konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter

Begränsad omfattning: Trots att konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter kan vara viktigt gäller skyldigheten att utföra konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter före användning endast en del av de som använder AI-system med hög risk:

1. För alla AI-system med hög risk utom inom området för kritisk infrastruktur,²⁰⁸ gäller skyldigheten för tillhandahållare som är
 - organ som lyder under offentlig rätt, eller
 - privata enheter som tillhandahåller offentliga tjänster.²⁰⁹
2. För AI-system med hög risk inom två användningsområden – utvärdering av kreditvärdighet eller fastställande av kreditvärdighet för fysiska personer,²¹⁰ samt

203. GDPR, art. 35 och dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning, art. 27.

204. Europarådets moderniserade konvention om skydd för enskilda vid behandling av personuppgifter, art. 10.2.

205. Europarådets ramkonvention, art. 16.1.

206. Europarådets ramkonvention, art. 16.2 c.

207. Europarådets ramkonvention, art. 16.2 d.

208. AI-förordningen, bilaga III punkt 2.

209. AI-förordningen, art. 27.1 första stycket.

210. AI-förordningen, bilaga III punkt 5 b.

riskbedömning och prissättning av liv- och sjukförsäkringar²¹¹ – gäller denna skyldighet för alla tillhandahållare.

I praktiken innebär detta att system som används i anställningssektorn av privata enheter (här i egenskap av tillhandahållare) är undantagna från skyldigheten till konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter (FRIA).

Dessutom får tillhandahållare inte utföra en FRIA eftersom leverantören har valt att undantas som högrisk. Det är också möjligt att "[t]illhandahållaren får i liknande fall förlita sig på tidigare genomförda konsekvensbedömningar avseende grundläggande rättigheter eller befintliga konsekvensbedömningar som har utförts av leverantören".²¹² Detta ska dock inte tolkas som att tillhandahållare befrias från sin skyldighet att utföra en FRIA; det innebär bara att de kan bygga vidare på tidigare genomförd FRIA istället för att börja om från början.

Bristande information till allmänheten

Offentliga myndigheter eller personer som agerar för myndigheternas räkning och använder AI-system med hög risk bör "registrera sig, välja systemet och registrera dess användning i den EU-databas"²¹³ och inkludera en sammanfattning av slutsatserna från genomförd FRIA.²¹⁴

Men "på områdena brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontrollförvaltning"²¹⁵

- ▶ kommer EU-databasen att vara icke-offentlig och endast Europeiska kommissionen och dataskyddsmyndigheterna har tillgång till den.²¹⁶
- ▶ FRIA-resultat ingår inte i EU:s databas.²¹⁷

Dessutom, även om alla tillhandahållare i användningsfallen för utvärdering av kreditvärdighet eller fastställande av kreditvärdighet för fysiska personer²¹⁸ samt riskbedömning och prissättning av liv- och sjukförsäkring,²¹⁹ är skyldiga att genomföra en FRIA (se nedan), är det bara "tillhandahållare som är offentliga myndigheter, unionens institutioner, byråer eller organ eller personer som agerar på deras vägnar"²²⁰ som är skyldiga att registrera användningen av ett AI-system i databasen. Privata företag som använder AI-system i dessa användningsfall behöver alltså inte registrera sig. Följaktligen kommer sammanfattningen av deras FRIA inte att göras tillgänglig.

211. AI-förordningen, bilaga III punkt 5 c.

212. AI-förordningen, art. 27.2. Leverantören kan också vara en tillhandahållare av det AI-system som den har utvecklat. I ett sådant fall kan leverantören ha genomfört en FRIA.

213. AI-förordningen, art. 49.3.

214. Bilaga VIII avsnitt C 4.

215. AI-förordningen, art. 49.4 första punkten.

216. AI-förordningen, art. 74.8 anger att den nationella myndigheten ska vara den behöriga myndigheten enligt GDPR eller dataskyddsdirektivet för brottsbekämpning (LED), eller "varje annan myndighet som utsetts enligt samma villkor som anges i artiklarna 41–44" i LED.

217. AI-förordningen, art. 49.4 c.

218. AI-förordningen, bilaga III punkt 5 b.

219. AI-förordningen, bilaga III punkt 5 c.

220. AI-förordningen, art. 49.3.

Bristande effektivitet vid bedömning av diskrimineringsrisker

Även om tillhandahållare ska meddela resultaten av en FRIA till marknadskontrollmyndigheten (MSA) kan själva bedömningen eventuellt bara reduceras till att kryssa i rutor utan någon meningsfull konsekvensbedömning, detta eftersom tillhandahållaren endast behöver fylla i en "mall till ett frågeformulär" som tas fram av AI-byrån.²²¹ En av riskerna är att FRIA inte tillhandahåller tillräckligt exakt information för att bedöma hur diskriminering har förhindrats och/eller begränsats, vilka diskrimineringsgrunder som har testats och hur eventuella lagligt skyddade grupper har definierats under riskbedömningsförfarandena.

3.5.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller kraven på konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter (FRIA)

- ▶ **Använd FRIA-sammanfattningarna i EU-databasen som utgångspunkt för att granska AI-system.** Likabehandlingsorgan bör kartlägga användningen av AI-system med hög risk baserat på EU:s databas och utvärdera sammanfattningar av konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter (FRIA). Därefter kan likabehandlingsorgan begära tillgång till FRIA-resultaten från MSA. Baserat på denna information kan likabehandlingsorgan göra en första bedömning av överträdelser av lagstiftningen mot diskriminering och huruvida en fullskalig utredning bör genomföras, vilket skulle kräva en bedömning efter implementering (vilket FRIA inte erbjuder).
- ▶ **Bidra till mallen för FRIA-frågeformuläret.** A-byrån ska ta fram en mall för FRIA-frågeformuläret. Det är viktigt att denna mall innehåller lämpliga och specifika frågor om olika aspekter av likabehandling och icke-diskriminering, så att den information som lämnas och analysen ger en adekvat bedömning och tillräckliga garantier, och inte bara blir en samling kryssrutor. Det finns ingen tidsfrist för AI-byrån att ta fram mallen. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan proaktivt bidra till en sådan implementering genom att ta fram särskild vägledning. Sådan vägledning skulle kunna utvecklas baserat på Hudeira-metoden som tagits fram av Europarådet.
- ▶ **Utveckla vägledning om följande:**
 - Vad meningsfulla sammanfattningar av FRIA innebär.
 - Vem som ska genomföra FRIA. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer ska betona vikten och nödvändigheten av expertkunskaper inom grundläggande rättigheter i organisationer som genomför konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter.

²²¹. AI-förordningen, art. 27.3 och 5.

- **Publicera fallstudier** för att belysa "de specifika riskerna för skada" på grund av diskriminering, som bör bedömas som en del av FRIA. Sådana studier bör fokusera på specifika exempel och ta upp frågor om hur allvarlig och omfattande skadan är. En sådan studie kan göras i samarbete med en villig offentlig myndighet

3.6. EU-databas för AI-system med hög risk som förtecknas i bilaga III

3.6.1. Sammanhang och betydelse

Enligt artikel 71.1 i AI-förordningen ska kommissionen "ska i samarbete med medlemsstaterna inrätta och upprätthålla en EU-databas som innehåller den information". Denna databas bör innehålla information om:

1. AI-system med hög risk som förtecknas i bilaga III.
2. AI-system som har självvärderats av leverantörer och som, enligt dem, inte anses utgöra hög risk i enlighet med artikel 6.3.

Informationen i databasen ska vara "lätt att navigera i informationen, som ska vara maskinläsbar." samt, för den offentliga delen av databasen, "vara åtkomlig och allmänt tillgänglig på ett användarvänligt sätt".²²² En bred tolkning av begreppet tillgänglighet innebär att informationen inte bara ska vara tillgänglig för läsare med funktionsnedsättning utan, i enlighet med skäl 72 (där kraven på bruksanvisningar som utarbetas av AI-leverantörer för AI-tillhandahållare diskuteras), även vara meningsfull, begriplig och förståelig för olika målgrupper.²²³

En möjlighet till transparens

Registreringsskyldigheterna och EU:s databas över AI-system med hög risk kommer att vara särskilt användbara för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer när det kommer till att få en överblick över AI-system som används av offentliga organ, vilket för närvarande saknas (Xenidis 2025). Många intressenter är överens om att sådana databaser är ett nödvändigt, om än otillräckligt, steg för att

222. AI-förordningen, art. 71.4.

223. Equinet 2025 understryker att skälet handlar om öppenhetskrav på AI-leverantörer i relation till AI-tillhandahållare (AI-förordningen, art. 13), och "därför kan det hända att denna definition inte är tillämplig i detta sammanhang". Det påpekas dock att det är "den enda förklaringen av vad 'tillgänglig' betyder i förhållande till dokumentation i AI-förordningen".

säkerställa att AI-system respekterar grundläggande rättigheter, särskilt rätten att inte diskrimineras.²²⁴

EU-databasen kommer att vara användbar för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer för att övervaka utsläppandet på marknaden eller ibruktagandet av AI-system, för civilsamhällsorganisationer och journalister som arbetar med dessa frågor, och för potentiellt berörda personer i syfte att dra kopplingar mellan deras situation och den potentiella användningen av AI-system.²²⁵

Typer av system som ska registreras

AI-system ska registreras i EU:s databas i följande fyra fall:

Enhet som omfattas av registreringsskyldigheten	Översikt över information som ska registreras ²²⁶
1. Av leverantörer av AI-system med hög risk (eller, i tillämpliga fall, det ombudet) som avser de områden som anges i bilaga III, med undantag för AI-system med hög risk som avses i punkt 2 i bilaga III ("kritisk infrastruktur") som registreras på nationell nivå, ²²⁷ innan systemet släpps ut på marknaden eller tas i bruk. ²²⁸	Namn, adress och kontaktuppgifter till leverantören, syfte med systemet och dess komponenter, grundläggande och kortfattad teknisk information, systemets status (till exempel om systemet används eller har upphört att användas), de elektroniska bruksanvisningar som leverantören informerar tillhandahållare om i enlighet med artikel 13.2 (inklusive "systemets egenskaper, kapacitet och begränsningar, till exempel dess noggrannhetsnivå", och åtgärder för mänsklig tillsyn ²²⁹).

224. IA Ciudadana (2025), "Making algorithm registers work for meaningful transparency", tillgänglig på <https://iaciudadana.org/2025/03/13/making-algorithm-registers-work-for-meaningful-transparency/>; Ada Lovelace Institute (2020), "Meaningful transparency and (in)visible algorithms: Can transparency bring accountability to public-sector algorithmic decision-making (ADM) systems?", tillgänglig på www.adalovelaceinstitute.org/blog/meaningful-transparency-and-invisible-algorithms/; även C. Cath och F. Jansen (2022), "Dutch comfort: the limits of AI governance through municipal registers", *Techné Research in Philosophy and Technology*, 26(3), s. 395–412, tillgänglig på <https://doi.org/10.5840/techné202323172>, alla hämtade den 10 november 2025.

225. IA Ciudadana (2025), "Making algorithm registers work for meaningful transparency", tillgänglig på <https://iaciudadana.org/2025/03/13/making-algorithm-registers-work-for-meaningful-transparency/>.

226. AI-förordningen, bilaga VIII och IX, som innehåller en uttömmande förteckning.

227. AI-förordningen, art. 49.5.

228. AI-förordningen, art. 49.1.

229. AI-förordningen, art. 13.2.

2. Av leverantörer av AI-system (eller, i tillämpliga fall, deras ombud) som de har kommit fram till inte utgör någon hög risk trots att de avser områden som förtecknas i bilaga III (enligt artikel 6.3), innan systemet släpps ut på marknaden eller tas i bruk.²³⁰	Liknande information som för AI-system med hög risk, men med lägre krav. Exempelvis ska "elektroniska bruksanvisningar" inte registreras. Informationen innehåller också en kort sammanfattning av de skäl som ligger till grund för att AI-systemet inte anses utgöra en hög risk vid tillämpning av förfarandet enligt artikel 6.3.
3. Av tillhandahållare av AI-system med hög risk som avser områden som förtecknas i bilaga III (med undantag för AI-system med hög risk inom området kritisk infrastruktur) vilka är "offentliga myndigheter, unionens institutioner, byråer eller organ eller personer som agerar på deras vägnar", innan systemet tas i bruk eller används.²³¹	Namn, adress och kontaktuppgifter till tillhandahållaren, URL-adressen till leverantörens registrering av AI-systemet i EU-databasen, en sammanfattning av resultaten av den konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter som måste genomföras enligt artikel 27, en sammanfattning av den konsekvensbedömning av dataskydd (DPIA) som genomförts i enlighet med relevant dataskyddsförordning.
4. Av leverantörer av AI-system med hög risk som avses i bilaga III som genomför tester under verkliga förhållanden utanför AI-regleringens testmiljöer.²³²	Namn och kontaktuppgifter för leverantören eller den potentiella leverantören och för de tillhandahållare som deltar i testningen under verkliga förhållanden, en kortfattad beskrivning av AI-systemet, dess avsedda syfte och annan information som är nödvändig för att identifiera systemet, en sammanfattning av de viktigaste egenskaperna avseende planen för tester under verkliga förhållanden, information om avbrytande eller avslutande av tester under verkliga förhållanden.

230. AI-förordningen, art. 49.2.

231. AI-förordningen, art. 49.3. Se även AI-förordningen, bilaga III punkt 1, 6 och 7.

232. AI-förordningen, art. 60.4 c.

Tillhandahållare av AI-system som inte berörs av skyldigheter "*bör ha befogenhet*" att frivilligt registrera sina system i databasen, vilket inkluderar tillhandahållare som är privata enheter.²³³

Offentliga myndigheter måste som tillhandahållare kontrollera om leverantören har registrerat högrisksystemet i databasen. Om systemet inte är registrerat får de inte använda det och ska informera leverantören eller distributören.²³⁴

En offentlig och en icke-offentlig version av databasen

Databasen kommer att innehålla två delar: en offentlig del och en "säker, icke-offentlig" version.²³⁵ Den icke-offentliga versionen av databasen kommer att innehålla information om:

- ▶ AI-system med hög risk som används inom biometri, brottsbekämpning och hantering av migration, asyl och gränskontroll.²³⁶
- ▶ AI-system med hög risk som testas under verkliga förhållanden enligt artikel 60 (såvida inte leverantören har samtyckt till att göra denna information allmänt tillgänglig).²³⁷

Tidslinje för konfiguration och implementering

- ▶ Kommissionen ansvarar för att fastställa databasens funktionella specifikationer i samråd med "relevanta experter", och uppdateringen av databasens funktionella specifikationer kommer att göras av kommissionen i samråd med AI-styrelsen.²³⁸
- ▶ I skrivande stund har databasen ännu inte upprättats av Europeiska kommissionen.
- ▶ Registrering i databasen blir obligatorisk den 2 augusti 2026. Registrering före den 2 augusti 2026 uppmuntras dock också, på frivillig basis.²³⁹

Koppling till andra rättsliga ramverk

Registreringsskyldigheterna i AI-förordningen kan kopplas till artikel 8 i Europarådets ramkonvention, som föreskriver att parterna ska anta eller upprätthålla åtgärder för att säkerställa "lämpliga krav på transparens och tillsyn", och till artikel 9, som avser åtgärder för att "säkerställa ansvarsskyldighet och ansvar för negativa konsekvenser för de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen". Enligt artikel 14 i ramkonventionen ska parterna också införa "åtgärder för att säkerställa att relevant information om AI-system som potentiellt kan ha betydande inverkan på de mänskliga rättigheterna och relevant användning av dem dokumenteras, lämnas till organ som är behöriga att få tillgång till den informationen och, när så är lämpligt och tillämpligt, görs tillgänglig för eller meddelas berörda personer".

233. AI-förordningen, skäl 131 (*vår kursivering*).

234. AI-förordningen, art. 26.8.

235. AI-förordningen, art. 49.4 och AI-förordningen, art. 71.4.

236. AI-förordningen, art. 49.4.

237. AI-förordningen, art. 60.4 c.

238. AI-förordningen, art. 71.1.

239. AI-förordningen, skäl 179.

I den förklarande rapporten till ramkonventionen erkänns att "parterna är skyldiga att göra en lämplig avvägning mellan [transparens] och olika konkurrerande intressen",²⁴⁰ inklusive "integritet, sekretess (inklusive t.ex. affärshemligheter), nationell säkerhet, skydd av tredje parts rättigheter, allmän ordning, rättsväsendets oberoende". Begreppet "adekvat" antyder dock att en miniminivå av öppenhet, särskilt gentemot allmänheten, bör övervägas, även för AI-system där viss information måste hållas hemlig.

Utmaningar

Databasen har flera begränsningar som kan hindra den från att vara användbar för att identifiera och motverka diskriminering i AI-system.

► Viss information kommer att finnas i den icke-offentliga delen av databasen:

- Information om AI-system som används inom biometri, brottsbekämpning samt migration, gränskontroll och asyl.
- Information om AI-system som testats i verkliga förhållanden.

► Viss information kommer inte att registreras i databasen överhuvudtaget:

- Databasens omfattning är begränsad till AI-system med hög risk. Detta kan utesluta tillämpningar som chattbotar som används av offentliga tjänstepersoner eller som interagerar direkt med medborgarna.
- Leverantörer och tillhandahållare av AI-system med hög risk inom biometri, brottsbekämpning samt migration, asyl och gränskontroll måste inte registrera lika omfattande information om sina AI-system. Leverantörer behöver t.ex. inte registrera de elektroniska bruksanvisningar som tillhandahålls tillhandahållarna. Tillhandahållarna behöver inte registrera en sammanfattning av sina konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter (FRIA).
- Om leverantörer av AI-system inte anser att de utgör en hög risk enligt artikel 6.3 behöver tillhandahållare inte registrera sitt ibruktage eller sina tester i databasen.
- Endast tillhandahållare som är "offentliga myndigheter, unionens institutioner, organ, kontor eller byråer eller personer som agerar för deras räkning"²⁴¹ är skyldiga att registrera. Tillhandahållare av vissa AI-system med hög risk kan dock vara privata enheter, till exempel försäkringsbolag, och sådana tillhandahållare är inte skyldiga att registrera sina AI-system i EU:s databas. Detta innebär att viss information, till exempel sammanfattningar av konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter, inte finns tillgänglig om dessa AI-system med hög risk.

240. Europarådet (2024), Förklarande rapport till Europarådets ramkonvention om artificiell intelligens och mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen, punkt 62.

241. AI-förordningen, art. 49.3.

- ▶ Även för AI-system med hög risk som registreras i den offentliga versionen av databasen är det inte säkert att den information som ska registreras är tillräcklig för att bedöma diskriminering. Till exempel behöver tillhandahållare endast lämna in en sammanfattning av konsekvensbedömningen av grundläggande rättigheter och inte fullständiga konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter.
- ▶ Registrering i databasen blir obligatorisk först från och med den 2 augusti 2026. Detta innebär att AI-system som tagits i bruk före detta datum inte behöver registreras, såvida inte "betydande förändringar" har skett.²⁴²

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer tillgång till information i den icke-offentliga delen av databasen

AI-system som används vid brottsbekämpning och hantering av migration, asyl och gränskontroll har haft diskriminerande effekter på människor (se avsnitt 7.1: Tematiskt fokus på brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll samt tillgång till dokumentationen i den icke-offentliga versionen av databasen är nödvändig för att likabehandlingsorganen och nationella människorättsstrukturer ska kunna fullgöra sitt uppdrag på ett effektivt sätt. Utan sådan tillgång kommer likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer inte ha tillgång till vilka AI-system med hög risk som används inom dessa områden. Det är dock oklart i vilken utsträckning likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan få tillgång till informationen i den icke-offentliga versionen av databasen.

I artikel 71.4 anges att "[d]en information som registreras i enlighet med artikel 60 [om AI-system med hög risk utanför testmiljöer för tillsyn] ska vara tillgänglig endast för marknadskontrollmyndigheter och kommissionen, såvida inte den presumtiva leverantören eller leverantören har gett sitt samtycke till att informationen även görs tillgänglig för allmänheten". I artikel 49.4 om registrering föreskrivs också att "endast kommissionen och de nationella myndigheter som avses i artikel 74.8 ska ges tillgång" till information som rör AI-system med hög risk som används inom biometri, brottsbekämpning och hantering av migration, asyl och gränskontroll.

I artikel 77.1 anges att "nationella offentliga myndigheter eller organ som övervakar eller verkställer efterlevnaden av skyldigheter enligt unionsrätten som skyddar grundläggande rättigheter, inbegripet rätten till icke-diskriminering, i samband med användningen av AI-system med hög risk som avses i bilaga III, ska ha befogenhet att begära och få tillgång till all dokumentation som skapats eller upprätthållits enligt denna förordning på ett tillgängligt språk och i ett tillgängligt format, när tillgång till den dokumentationen är nödvändig för att effektivt fullgöra deras mandat inom ramen för deras jurisdiktion" (se [artikel 77](#)).

Om den rättsliga grunden för informationsutbyte mellan likabehandlingsorgan/nationella människorättsstrukturer, marknadskontrollmyndigheter och andra organ enligt artikel 77 har fastställts (se Samarbete) är det möjligt för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer att få tillgång till information som erhållits av marknadskontrollmyndigheter enligt artiklarna 71.4 och 49.4.

²⁴². AI-förordningen, skäl 177.

3.6.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller EU-databasen för AI-system med hög risk som förtecknas i bilaga III

Under konfigurationen av databasen

- Delta som relevanta experter²⁴³ (eventuellt via Equinet eller på annat sätt) i konfigurationen av databasen, inbegripet för att säkerställa att databasen uppfyller tillgänglighetskravet.

När databasen är på plats

- Förespråka att databasen fylls i frivilligt av statliga myndigheter när de tillhandahåller AI-system som inte anses utgöra en hög risk, och av privata enheter som tillhandahåller AI-system som utgör en hög risk (särskilt inom försäkrings- och banksektorn).
- Utarbeta en mall för samordning med de nationella behöriga myndigheterna som kommer att ha tillgång till den icke-offentliga versionen av databasen.
- Verka för att nationella lagar som implementerar AI-förordningen tydligt anger att likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer ska ha tillgång till den information som lämnas till de nationella myndigheterna och till den icke-offentliga EU-databasen.
- Övervaka AI-system som registrerats i databasen för att identifiera AI-system med hög risk som bör undersökas ytterligare på grund av risken för diskriminering, antingen av likabehandlingsorgan eller av marknads-kontrollmyndigheter (eventuellt i samarbete med andra intressenter, t.ex. civilsamhällesorganisationer).
- Övervaka registrerade AI-system som inte betraktades som högrisk enligt artikel 6.3 och använd sammanfattningen av självutvärderingarna för att fastställa om de bör betraktas som hög risk. Om så är fallet ska du rapportera till marknads-kontrollmyndigheten och begära att de genomför en utvärdering enligt förfarandet i artikel 80 för hantering av AI-system som leverantören klassificerat som system utan hög risk.
- Övervaka AI-system inom kreditbedömning och försäkringar som registrerats av leverantörer för att be tillhandahållare om information som inte finns i databasen, t.ex. konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter (FRIA).
- Använd den offentliga versionen av databasen som ett verktyg för att öka medvetenheten om hur AI-system används inom den offentliga sektorn.
- Övervaka hur databasen används av civilsamhällesorganisationer, journalister, privatpersoner och andra relevanta institutioner, och föreslå uppdateringar till kommissionen och AI-styrelsen. Kontrollera särskilt om informationen i sammanfattningarna av konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter är tillräcklig för att bedöma riskerna för diskriminering.

243. AI-förordningen, art. 71.1.

4. Transparens kring kraven på AI-system

4.1. Sammanhang och betydelse

I artikel 50 fastställs transparenskyldigheter för leverantörer och tillhandahållare av AI-system, som ska kommuniceras tydligt till fysiska personer "senast vid tidpunkten för den första interaktionen eller exponeringen"²⁴⁴ och som uppfyller tillgänglighetskraven.

Tillhandahållare bör informera fysiska personer vid

- användning av ett system för känsligenkänning²⁴⁵ eller ett system för biometrisk kategorisering²⁴⁶

244. AI-förordningen, art. 50.5.

245. AI-förordningen, art. 3.39.

246. AI-förordningen, art. 3.40.

- ▶ driftsättning av ett AI-system som genererar deepfake²⁴⁷
- ▶ användning av "ett AI-system som genererar eller manipulerar text som offentliggörs i syfte att informera allmänheten om frågor av allmänt intresse".²⁴⁸

Leverantörer bör utforma och utveckla AI-system som interagerar med fysiska personer på ett sådant sätt att fysiska personer görs medvetna om denna interaktion och inte antar att de interagerar med en människa. Denna skyldighet gäller "såvida detta inte är uppenbart ... [för en] normalt informerad och skäligen uppmärksam [fysisk person], med beaktande av omständigheterna kring och sammanhanget för användningen."²⁴⁹

För AI-genererat innehåll bör leverantörer av AI-system tillhandahålla "effektiva, interoperabla, robusta och tillförlitliga"²⁵⁰ tekniska lösningar för maskinläsbar märkning som informerar om att innehållet har genererats eller manipulerats artificiellt. Denna skyldighet är dock villkorad av den tekniska genomförbarheten, den senaste tekniken och de typer av innehåll som genereras. Denna skyldighet omfattar även leverantörer av AI-system för allmänna ändamål.²⁵¹

EU:s AI-byrå, som är baserad inom Europeiska kommissionen, kan också "uppmuntra och underlätta utarbetandet av förfarandekoder på unionsnivå"²⁵² för att upptäcka och märka artificiellt genererat eller manipulerat innehåll och får anta genomförandeakter för att införliva dessa uppförandekoder. Den 4 september 2025 inleddes ett samråd för att påbörja processen med att ta fram riktlinjer och uppförandekoder.²⁵³ Om de eventuella uppförandekoderna är otillräckliga får kommissionen anta genomförandeakter som innehåller gemensamma regler.

Tre viktiga punkter att hålla i minnet:

1. Artikel 50 gäller för alla AI-system, oavsett om de klassificeras om hög risk eller inte.²⁵⁴
2. Överensstämmelse med artikel 50 innebär inte att användningen av eller resultatet från ett AI-system blir lagligt;²⁵⁵ vissa AI-system är till exempel förbjudna enligt artikel 5.

247. AI-förordningen, art. 3.60: "deepfake: AI-genererat eller AI-manipulerat bild-, ljud- eller videoinnehåll som liknar existerande personer, föremål, platser, enheter eller händelser och som för en person felaktigt kan framstå som autentiskt eller sanningsenligt".

248. AI-förordningen, art. 50.4, andra stycket förtydligar att tillhandahållare inte behöver informera allmänheten om artificiellt genererat innehåll om "innehållet har genomgått en process med mänsklig granskning eller redaktionell kontroll och om en fysisk eller juridisk person bär det redaktionella ansvaret för offentliggörandet av innehållet."

249. AI-förordningen, art. 50.1.

250. AI-förordningen, art. 50.2.

251. AI-förordningen, art. 3.66.

252. AI-förordningen, art. 50.7.

253. "Commission launches consultation to develop guidelines and Code of Practice on transparent AI systems", 4 september 2025, tillgänglig på <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-launches-consultation-develop-guidelines-and-code-practice-transparent-ai-systems>, hämtad 11 november 2025.

254. AI-förordningen, art. 50.6 och skäl 132.

255. AI-förordningen, skäl 137.

3. Skyldigheterna enligt artikel 50 "är inte tillämplig på AI-system som enligt lag får upptäcka, förebygga, förhindra, utreda eller lagföra brott".²⁵⁶

Koppling till andra rättsliga ramverk

Öppenhet och insyn är några av de principer som fastställs i Europarådets ramkonvention.²⁵⁷ I artikel 15.2 i ramkonventionen föreskrivs att "[v]arje part ska sträva efter att säkerställa att personer som interagerar med AI-system meddelas, på ett sätt som är lämpligt i sammanhanget, om att de interagerar med ett sådant system och inte med en människa".

4.1.1. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller transparens i kraven på AI-system

Denna artikel kan betraktas i ljuset av de förbjudna användningar som anges i artikel 5:

- Överväg artikel 50 tillsammans med artikel 5.1 a och 5.1 b och förespråka förbud i de artiklar där transparenskravet i denna artikel är otillräckligt för att förhindra skador på de grundläggande rättigheterna; detta bör omfatta situationen där de tekniska lösningarna och den senaste märkningen av AI-genererat och manipulerat innehåll inte är "effektiva, interoperabla, robusta och tillförlitliga".²⁵⁸
- Överväg artikel 50 tillsammans med artikel 5.1 f, som förbjuder system för känsloligenkänning på arbetsplatser och utbildningsinstitutioner, och artikel 5.1 g, som förbjuder system för biometrisk kategorisering "som kategoriserar fysiska personer individuellt på grundval av deras biometriska uppgifter för att härleda eller dra slutsatser om en persons ras, politiska åsikter, medlemskap i fackförening, religiösa eller filosofiska övertygelse, sexualliv eller sexuella läggning".²⁵⁹ Artikel 50 innebär inte att förbjudna AI-system blir lagliga.
- Förhindra "riskbegränsningsstrategier" genom att genomföra eller beställa en juridisk studie för att identifiera de olika situationer och villkor då transparenskrav enligt artikel 50 kan användas för att kringgå förbud enligt artikel 5. Denna studie ska publiceras för att informera leverantörer och tillhandahållare om att de inte bör försöka kringgå förbuden. Denna studie kan genomföras i samarbete med olika likabehandlingsorgan och/eller nationella människorättsstrukturer.

256. AI-förordningen, art. 50.1.

257. Europarådets ramkonvention, art. 8.

258. AI-förordningen, art. 50.2.

259. AI-förordningen, art. 5.1 g.

5. Verkställighet

5.1. Befogenheter för organ som skyddar de grundläggande rättigheterna

5.1.1. Sammanhang och betydelse

Artikel 77 ger likabehandlingsorgan nya befogenheter att bedöma diskriminering genom AI-system, med rätt att få tillgång till dokumentation, rätt till tester och rätt till samarbete från marknadskontrollmyndigheter och AI-operatörer. Likabehandlingsorgan anses dock inte automatiskt vara relevanta organ enligt artikel 77.

Kumulativa villkor för att likabehandlingsorgan ska anses vara en myndighet enligt artikel 77

1. De bör betraktas som "[n]ationella offentliga myndigheter eller organ som utövar tillsyn över eller kontrollerar efterlevnaden av skyldigheter enligt unionsrätt om skydd av grundläggande rättigheter, inbegripet rätten till icke-diskriminering".²⁶⁰

²⁶⁰. AI-förordningen, art. 77.1.

2. Deras medlemsstat bör uttryckligen ha identifierat likabehandlingsorganet eller andra organ för grundläggande rättigheter, inkludera dem i en förteckning som ska meddelas kommissionen och andra medlemsstater, och bör ha offentliggjort förteckningen senast den 2 november 2024. Medlemsstaterna ska "hålla förteckningen uppdaterad",²⁶¹ vilket tyder på att likabehandlingsorgan eller andra organ för grundläggande rättigheter som inte förtecknats av medlemsstaterna vid den första tidsfristen för anmälan fortfarande kan läggas till. Likabehandlingsorgan och andra organ kan också strykas från listan.

När vi hänvisar till likabehandlingsorgan i detta avsnitt och i resten av dokumentet, hänvisar vi specifikt till likabehandlingsorgan som identifieras som organ enligt artikel 77 enligt AI-förordningen i sin medlemsstat.

Likabehandlingsorganens roll i Europarådets ramkonvention

Likabehandlingsorgan och strukturer för mänskliga rättigheter nämns uttryckligen i Europarådets ramkonvention som behörliga att ingå i tillsynsåtgärderna för att säkerställa att skyldigheterna i konventionen uppfylls.²⁶² Ramkonventionen föreskriver också att sådana mekanismers "skyldigheter fullgörs på ett oberoende och opartiskt sätt och att mekanismerna omfattar de befogenheter, den sakkunskap och de resurser som krävs för att man effektivt ska kunna fullgöra sina uppgifter att övervaka efterlevnaden av skyldigheterna i konventionen".²⁶³ Detta är en anmärkningsvärd skillnad mellan Europarådets ramkonvention och AI-förordningen: enligt AI-förordningen har marknadskontrollmyndigheterna till uppgift att övervaka och verkställa, medan likabehandlingsorganen och nationella människorättsstrukturer identifieras som organ enligt artikel 77, men ingår inte i tillsynsåtgärderna. Enligt Europarådets ramkonvention kan likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer utses som en del av tillsyns- och verkställighetsmyndigheterna.

Likabehandlingsorganens befogenheter enligt artikel 77

► Rätt att begära och få tillgång till dokumentation

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer "i samband med användningen av AI-system med hög risk som avses i bilaga III, ska ha befogenhet att begära och få åtkomst till all dokumentation som skapas eller upprätthålls enligt denna förordning på ett språk och i ett format som är lättillgängligt".²⁶⁴ Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör tolka och testa användningen av denna artikel för att begära all dokumentation enligt AI-förordningen som är nödvändig för att effektivt uppfylla sina mandat. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör informera marknadskontrollmyndigheter

261. AI-förordningen, art. 77.2.

262. Europarådet (2024), Explanatory report to the Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, punkt 63.

263. Europarådets ramkonvention, art. 26.

264. AI-förordningen, art. 77.1.

om sitt land när de gör en begäran om dokumentation. Denna dokumentation kan användas för att identifiera diskriminering som drabbar individer eller grupper, t.ex. att AI-systemet fungerar dåligt för svarta kvinnor och leder till att deras sociala förhållanden dras in, även om AI-systemet fungerar bra för svarta människor i allmänhet.²⁶⁵

► Rätt till tester

Om dokumentationen är otillräcklig "för att fastställa huruvida ett åsidosättande av skyldigheter enligt unionsrätt om skydd av grundläggande rättigheter har ägt rum",²⁶⁶ kan likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer be marknadskontrollmyndigheter "om organisering av testning av AI-systemet med hög risk genom tekniska medel ... inom rimlig tid".²⁶⁷ Sådana brister kan bestå i att leverantörerna underlåter att rapportera resultaten av flera rättvisemätningar eller att de definierar påverkande grupper snävt, vilket gör det omöjligt att bedöma specifika typer av diskriminering, i synnerhet intersektionell diskriminering (Equinet 2025). Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer måste samarbeta nära marknadskontrollmyndigheter under testningen.

► Rätt till samarbete med marknadskontrollmyndigheter och AI-operatörer

- När marknadskontrollmyndigheter underrättas av leverantörer av AI-system med hög risk om en allvarlig incident²⁶⁸ som strider mot unionsrätten som syftar till att skydda grundläggande rättigheter, t.ex. rätten att inte diskrimineras, bör²⁶⁹ marknadskontrollmyndigheter informera likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer.²⁷⁰
- Marknadskontrollmyndigheter bör utvärdera "AI-system som utgör en risk"²⁷¹ för grundläggande rättigheter, inbegripet risk för utsatta grupper.
 - Marknadskontrollmyndigheter är skyldiga att "informera och till fullo samarbeta"²⁷² med likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer när de genomför utvärderingen.
 - De relevanta operatörerna av AI-system är också skyldiga att samarbeta med marknadskontrollmyndigheter, likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer.²⁷³

265. För en utförlig analys av (1) vilken dokumentation likabehandlingsorgan skulle kunna ha tillgång till och (2) hur man förstår de grundläggande parametrarna i denna tekniska dokumentation som samlats in på grundval av genomförda tekniska standarder, se Equinet 2025.

266. AI-förordningen, art. 77.3.

267. Ibid.

268. AI-förordningen, art. 73.1.

269. AI-förordningen, art. 3.49: En allvarlig incident är "en incident eller ett fel i ett AI-system som direkt eller indirekt orsakar ... (c) [å]sidosättande av skyldigheter enligt unionsrätten avsedda att skydda grundläggande rättigheter".

270. AI-förordningen, art. 73.7.

271. AI-förordningen, art. 79.1 och förordning (EU) 2019/1020, art. 3.19.

272. AI-förordningen, art. 79.2.

273. Ibid.

- Marknadskontrollmyndigheter kan, baserat på sin utvärdering, kräva att AI-operatörer vidtar korrigerande åtgärder, drar tillbaka AI-systemet från marknaden eller återkallar det.²⁷⁴
- ▶ Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör samarbeta med marknadstillsynsorgan och bistå dem när de utvärderar om ett AI-system som har valts bort från högriskordningen utgör en betydande risk för skada på de grundläggande rättigheterna.
- ▶ Marknadstillsynsorgan bör utvärdera om "ett AI-system som av leverantören klassificeras som AI-system utan hög risk enligt artikel 6.3 faktiskt är ett AI-system med hög risk"²⁷⁵ på grundval av risk för de grundläggande rättigheterna. Likabehandlingsorgan kan hjälpa marknadskontrollmyndigheter med denna utvärdering.
- ▶ Marknadskontrollmyndigheter har ett krav på att samråda med likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer även när ett AI-system med hög risk är förenligt med AI-förordningen, men fortfarande utgör en risk för de grundläggande rättigheterna.²⁷⁶

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan således bidra till marknadskontrollmyndigheternas utredningar och eventuellt föreslå relevanta korrigerande åtgärder, inklusive tillbakadragande av AI-systemet från marknaden, eftersom de kan vara involverade i att hjälpa marknadskontrollmyndigheter att fastställa om ett potentiellt diskriminerande AI-system inte uppfyller skyldigheterna i AI-förordningen.

Dessa befogenheter kan, när de används, vara effektiva för att bedöma och åtgärda diskriminering i AI-system.

Vidare är det viktigt att framhålla att AI-förordningen "påverkar inte behörigheten, uppgifterna, befogenheterna och oberoendet för relevanta nationella offentliga myndigheter eller organ som övervakar tillämpningen av unionsrätten till skydd för grundläggande rättigheter, inbegripet jämställdhetsorgan".²⁷⁷ Med andra ord påverkar utredningar som bedömer efterlevnaden av AI-förordningen inte utredningar som bedömer efterlevnaden av likabehandlingslagar.²⁷⁸ På samma sätt har berörda personer rätt att lämna in klagomål enligt artikel 85 i AI-förordningen samt enligt likabehandlingslagar.

274. Anmärkning, förordning (EU) 2019/1020, art. 18. AI-operatörer har rätt att yttra sig innan en sådan åtgärd vidtas.

275. AI-förordningen, art. 80.1.

276. AI-förordningen, art. 82.1.

277. AI-förordningen, skäl 157.

278. Se även skäl 45 i AI-förordningen: AI-förordningen påverkar inte förbuden enligt unionens lagstiftning om icke-diskriminering.

5.1.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll avseende artikel 77 i AI-förordningen

- ▶ Förespråka att bli organ enligt artikel 77.
- ▶ Som organ enligt artikel 77, genom rätten att begära och få tillgång till dokumentation:
 - Utveckla robusta argument som stöder deras rätt att få tillgång till information, med utgångspunkt i arbetet med Equinet (se Equinet 2025). Annars kommer likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer sannolikt att ifrågasättas av företag och offentliga myndigheter i deras försök att förhindra tillgång.
 - Utveckla testfall, baserat på tillgänglig information, för att fastställa om informationen är relevant för att utföra deras uppdrag.
 - Använda dokumentationen som tagits emot för att utreda diskrimineringskador.
 - Kontrollera om det förekommer "ethics washing" och bedöm hur grupper har definierats av AI-operatörer när du testar för bias.
- ▶ Som organ enligt artikel 77, i samband med testning:
 - Se till att de har tillräckliga resurser för att kunna samarbeta effektivt med marknadskontrollmyndigheter, som kommer att leda testerna. Det kan handla om att ha egen teknisk expertis, icke-teknisk personal som utbildats för att samarbeta med tekniska experter eller att bygga upp partnerskap med externa partner (för mer information, se avsnittet om Samarbete).
 - Utveckla mallar för samarbete med marknadskontrollmyndigheter.
- ▶ Som organ enligt artikel 77, i samband med verkställighetsåtgärder av marknadskontrollmyndigheter:
 - Öka medvetenheten om AI-systemens risker för diskriminering genom att t.ex. publicera deras beslut.
 - Spåra och offentliggöra åtgärder som rör deras roll som organ enligt artikel 77, för att öka den allmänna medvetenheten om deras roll och illustrera deras nödvändighet att främja likabehandling och icke-diskriminering i AI-system.
- ▶ Utfärda riktlinjer och förespråka att grundläggande rättigheter beaktas av Europeiska kommissionen:
 - Europeiska kommissionen ska "upprätta ett förenklat formulär för teknisk dokumentation som är inriktat på små företags och mikroföretags behov."²⁷⁹ Skadan på människors rättigheter är inte korrelerad med storleken på de företag som utvecklar AI-system med hög risk. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer ska understryka att väsentlig information i dokumentationen inte får utelämnas.

279. AI-förordningen, art. 11.1 andra stycket.

- Europeiska kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 97 (utövande av delegering) för att ändra bilaga IV (teknisk dokumentation för AI-system med hög risk).
- Bidra till Europeiska kommissionens riktlinjer för rapportering av allvarliga incidenter. EU-kommissionen förväntas ta fram riktlinjer för rapportering av allvarliga incidenter senast den 2 augusti 2025.²⁸⁰ Dessa riktlinjer kommer sannolikt att omfatta samordning och protokoll för överföring av information från marknadskontrollmyndigheter till likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer. Likabehandlingsorgan genom Equinet eller andra organ bör överväga att påverka dessa riktlinjer.
- Se även de rekommendationer som anges i dessa riktlinjer avseende klassificering, ändringar i förteckningen över AI-system med hög risk och förbjudna AI-system, konsekvensbedömningar avseende grundläggande rättigheter osv.

5.2. Rättsmedel

5.2.1. Sammanhang och relevans

AI-förordningen ger fysiska och juridiska personer rätt att klaga till en marknadskontrollmyndighet och, för den enskilde, rätt till förklaring. Ingen av dessa rättigheter är dock i sig själv en effektiv rättighet.

Rätt att klaga

En berörd person kan klaga till en marknadskontrollmyndighet (artikel 85). Klagomålet "beaktas vid genomförandet av marknadskontrollen"²⁸¹ och hanteras i enlighet med "förfaranden för uppföljning av klagomål".²⁸² Det finns dock ingen allmän skyldighet för marknadskontrollmyndigheten att agera på ett klagomål från en berörd person. Den klagande har inte någon rättslig ställning i processen även om klagomålet "beaktas vid genomförandet av marknadskontrollen".²⁸³ Rätten till klagomål i AI-förordningen kan därför i bästa fall betraktas som en partiell rättighet. Denna rättighet påverkar dock inte andra befintliga rättsmedel enligt annan nationell lagstiftning eller unionsrätt.²⁸⁴

Om en persons grundläggande rättigheter kränks av ett AI-system bör personen i fråga i stället överväga att klaga hos ett organ för grundläggande rättigheter, t.ex. ett likabehandlingsorgan om det gäller diskriminering. När personuppgifter är

280. AI-förordningen, art. 73.7.

281. AI-förordningen, art. 85.

282. Förordning (EU) 2019/1020, art. 11.7 a.

283. AI-förordningen, art. 85. En berörd part kan också överväga andra möjligheter till prövning, t.ex. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG. Se även AI-förordningen, art. 110.

284. AI-förordningen, skäl 170.

inblandade kan en berörd person också ha möjlighet att klaga hos den relevanta dataskyddsmyndigheten.²⁸⁵

Rätt till en förklaring

AI-förordningen ger också varje berörd person rätt till förklaring (artikel 86) när tillhandahållaren fattar ett beslut "på grundval av utdata från ett AI-system med hög risk som förtecknas i bilaga III ... som har rättslig verkan eller på liknande sätt i betydande grad påverkar den personen på ett sätt som de anser ha en *negativ inverkan* på deras hälsa, säkerhet eller *grundläggande rättigheter*."²⁸⁶ Förklaringen ska innehålla "tydliga och meningsfulla förklaringar av AI-systemets roll i beslutsförfarandet och de viktigaste delarna av det beslut som fattats."²⁸⁷

När gäller rätten till förklaring enligt AI-förordningen?

Rätten till förklaring enligt AI-förordningen gäller dock endast om samma rätt "inte på annat sätt föreskrivs i unionsrätten."²⁸⁸ När personuppgifter behandlas av AI-system med hög risk kommer rätten till information enligt artikel 15.1 h i GDPR som omfattar "ska lämnas meningsfull information om logiken bakom"²⁸⁹ att gälla.

Vidare är det viktigt att understryka att det finns ett generellt förbud enligt artikel 22.1 i GDPR mot ett "beslut som enbart grundas på automatiserad behandling, inbegripet profilering, vilket har rättsliga följder för honom eller henne eller på liknande sätt i betydande grad påverkar honom eller henne.". Detta innebär att AI-system med hög risk som använder personuppgifter som har "rättslig verkan eller på liknande sätt i betydande grad påverkar" endast får användas när särskilda undantag enligt artikel 22.2 i GDPR är tillämpliga, nämligen när sådan användning

- (a) är nödvändigt för att ingå eller fullgöra ett avtal mellan den registrerade och en personuppgiftsansvarig
- (b) är tillåten enligt unionsrätten eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av och som också fastställer lämpliga åtgärder för att skydda den registrerades rättigheter och friheter samt berättigade intressen, eller
- (c) baseras på den registrerades uttryckliga samtycke.

Dessutom har ordet "enbart" i Schufa-målet tolkats så att det omfattar automatiserad behandling som kanske bara är en del av beslutet men som ändå spelar en "avgörande roll".²⁹⁰

285. GDPR, art. 77-79.

286. AI-förordningen, art. 86.1. (*Vår kursivering.*)

287. AI-förordningen, art. 86.1.

288. AI-förordningen, art. 86.3.

289. GDPR, art. 15.1 h: "(1) Den registrerade ska ha rätt att av den personuppgiftsansvarige få bekräftelse på huruvida personuppgifter som rör honom eller henne behandlas eller inte och, om så är fallet, få tillgång till personuppgifterna och följande information: ... (h) förekomsten av automatiserat beslutsfattande, inbegripet profilering, som avses i artikel 22.1 och 4 och, åtminstone i dessa fall, meningsfull information om den logik som ligger bakom samt betydelsen och de förutsedda följderna av sådan behandling för den registrerade."

290. Domstolens dom av den 7 december 2023, *SCHUFA Holding (Scoring)*, C-634/21, EU:C:2023:957, punkt 50.

Artikel 86 i AI-förordningen kan således vara användbar i två situationer:

1. När personuppgifterna inte är involverade i AI-systemet med hög risk (annars skulle artikel 15.1 h i GDPR gälla).
2. När personuppgifter är inblandade och automatiserad behandling med hjälp av AI-systemet med hög risk inte spelar en "avgörande roll" i beslutet (se domen i CJEU Schufa ovan).

Vad är en meningsfull förklaring?

AI-förordningen kräver "tydliga och meningsfulla förklaringar av AI-systemets roll i beslutsförfarandet och de viktigaste delarna av det beslut som fattats".²⁹¹ Domen i målet *CK mot Dun & Bradstreet* kan vara till hjälp. Den klargjorde att "meningsfull information om logiken bakom"²⁹² i GDPR innebär "en kortfattad, transparent, begriplig och lättillgänglig form, det förfarande och de principer som faktiskt tillämpas för att med hjälp av automatiserade metoder använda personuppgifter om den personen i syfte att uppnå ett visst resultat".²⁹³ SEn sådan förklaring är "inte nödvändigtvis en komplex förklaring av de algoritmer som används eller ett avslöjande av den fullständiga algoritmen".²⁹⁴

Skydd av företagshemligheter

I AI-förordningen anges att "[r]ätten att få en förklaring bör inte tillämpas på sådan användning av AI-system som enligt unionsrätten eller nationell rätt omfattas av undantag eller begränsningar".²⁹⁵ Ett sådant undantag kan vara skyddet av företags-hemligheter.²⁹⁶ Liksom i *CK mot Dun & Bradstreet* skulle rätten till förklaring behöva balanseras mot skyddet av immateriella rättigheter, inklusive företags-hemligheter. I det fallet bedömde domstolen att avvägningen mellan olika rättigheter måste göras av tillsynsmyndigheten eller en relevant domstol, och inte av företaget.²⁹⁷ När det gäller AI-förordningen kan ett liknande argument anföras.

291. AI-förordningen, art. 86.1.

292. GDPR, artikel 15.1 h.

293. Domstolens dom (första avdelningen) av den 27 februari 2025. *CK mot Dun & Bradstreet Austria GmbH och Magistrat der Stadt Wien*, C-203/22, ECLI:EU:C:2025:117, punkt 66.

294. Ibid, punkt 60.

295. AI-förordningen, skäl 171.

296. Direktiv 2016/943, artikel 2.1.

297. Domstolens dom (första avdelningen) av den 27 februari 2025. *CK mot Dun & Bradstreet Austria GmbH och Magistrat der Stadt Wien*, C-203/22, ECLI:EU:C:2025:117, punkt 76.

5.2.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll gällande rättsmedel

- Informera medborgarna om deras rättigheter. Som en del av deras skyldighet att hjälpa offer för diskriminering (som beskrivs i Standardsdirektiven), bör likabehandlingsorgan informera individer om deras rätt till en förklaring och rätt att lämna in ett klagomål till marknadskontrollmyndigheter enligt AI-förordningen och till dataskyddsmyndigheten enligt EU:s dataskyddslagstiftning. Detta innebär att personalen måste utbildas i att känna igen de fall där rätten till förklaring gäller.
- Individerna bör informeras om att denna rätt är ett komplement till och inte ett substitut för befintliga rättsliga åtgärder.

5.3. Samarbetsmekanismer

5.3.1. Sammanhang och relevans

För att likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer ska vara effektiva och kunna utöva sina befogenheter enligt AI-förordningen måste de samarbeta med marknadskontrollmyndigheter i sitt land samt med andra organ enligt artikel 77, inklusive dataskyddsmyndigheter. Dessutom kommer samråd med civilsamhällsorganisationer att gynna likabehandlingsorganens arbete.

5.3.2. Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer roll när det gäller samarbete med olika intressenter

Samarbete mellan artikel 77-organ

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör övertyga sin medlemsstat om att en tydlig rättslig grund för informationsutbyte mellan artikel 77-organ ska upprättas, om så inte redan har skett. AI-förordningen föreskriver informationsutbyte mellan marknadskontrollmyndigheter och likabehandlingsorgan/ nationella människorättsstrukturer.²⁹⁸ I vissa situationer kommer dock likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer även att behöva samarbeta med andra artikel 77-organ i sitt land, för vilka det krävs en separat rättslig grund för informationsutbyte.

²⁹⁸. AI-förordningen, art. 73.7 och 79.2.

Samarbete med marknadskontrollmyndigheter

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör etablera ett nära samarbete med marknadskontrollmyndigheter så snart de har inrättats. Den exakta strukturen för styrning i varje medlemsstat kan variera. Det är möjligt att vissa länder väljer en tillsynsmyndighet som marknadskontrollmyndighet medan andra väljer en rad olika tillsynsmyndigheter. Både Nederländerna och Irland har angett att de föredrar flera tillsynsmyndigheter i en "hub-and-spoke"-modell med en huvudansvarig tillsynsmyndighet som stöder andra tillsynsmyndigheter. Frankrike har inrättat ett system för samordnad styrning: generaldirektoratet för konkurrenspolitik, konsumentfrågor och bedrägeribekämpning [*Direction générale de la concurrence, de la consommation et de la répression des fraudes*] ansvarar för den operativa samordningen och har kontakt med generaldirektoratet för företag gällande den strategiska samordningen. Fler än tio andra enheter har sedan i uppdrag att tillämpa specifika bestämmelser i AI-förordningen, inklusive den nationella dataskyddsmyndigheten CNIL (*la Commission nationale de l'informatique et des libertés*) och medietillsynsmyndigheten Arcom (se *Direction générale des Entreprises* 2025). I ett sådant läge bör likabehandlingsorgan etablera samarbete med alla marknadskontrollmyndigheter med särskild prioritet för den ledande marknadskontrollmyndigheten.

Ta fram rättsliga grunder för informationsutbyte

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör övertyga sin medlemsstats regering och se till att medlemsstaten har inrättat en bred rättslig grund för informationsutbyte mellan artikel 77-organ samt mellan marknadskontrollmyndigheter och artikel 77-organ.²⁹⁹ Förekomsten av sådana rättsliga grunder är en förutsättning för att upprätta bilaterala och multilaterala samarbetsavtal för informationsutbyte. Sådana överenskommelser bör vara brett utformade för att täcka befogenheterna för artikel 77-organen och marknadskontrollmyndigheterna. Dessa överenskommelser bör möjliggöra ytterligare fallspecifika bilaterala överenskommelser där så behövs.³⁰⁰

Inrätta likabehandlingsspecifika arbetsgrupper

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör tillsammans med marknadskontrollmyndigheter inrätta arbetsgrupper som kan utbyta sakkunskap med varandra om specifika ämnen. Inledningsvis kan en sådan arbetsgrupp arbeta för att skapa en gemensam förståelse inom olika organisationer. Ett exempel på en arbetsgrupp skulle kunna vara "bästa praxis för att identifiera diskrimineringskador genom AI-system". Detta kan vara till hjälp för likabehandlingsorgan när de utvecklar vägledning för marknadskontrollmyndigheter om hur man identifierar diskriminering så att likabehandlingsorgan kan underrättas.

299. De Autoriteit Persoonsgegevens (2024), *Final recommendation on supervision of AI: sector and centrally coordinated*, punkt 37, tillgänglig på www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/en/current/final-recommendation-on-supervision-of-ai-sector-and-centrally-coordinated, hämtad den 11 november 2025.

300. Ibid.

Upprätta tydliga automatiska utlösare som tvingar marknadskontrollmyndigheten att samarbeta med likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer

Det är viktigt att marknadskontrollmyndigheter är väl medvetna om likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer expertis, till exempel när det gäller rätten att inte diskrimineras och likabehandling. Marknadskontrollmyndigheter bör aktiveras automatiskt för att informera likabehandlingsorgan när en allvarlig incident som kränker rätten till att inte diskrimineras har rapporterats enligt artikel 73.7. Om marknadskontrollmyndigheter är osäkra på om det finns en risk för diskriminering bör de omedelbart rådfråga likabehandlingsorgan, till exempel i scenarier som rör artiklarna 79 och 80 i AI-förordningen, så att likabehandlingsorgan kan bistå med sin expertis. Det är bättre att få falska flaggor än att missa överträdelser som marknadskontrollmyndigheter har förbisett på grund av bristande expertis.

Anmälan om bristande efterlevnad från andra EU-länder

Om marknadskontrollmyndigheter upptäcker bristande efterlevnad som inte är begränsad till deras nationella territorium måste de "utan oskäligt dröjsmål informera kommissionen och de andra medlemsstaterna om utvärderingsresultaten och om de åtgärder som den har ålagt operatören att vidta"³⁰¹ och vidare meddela, med detaljer, om operatören inte följer de åtgärder som krävs.³⁰² Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer bör betona för marknadskontrollmyndigheter och EU:s AI-styrelse att likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer i andra medlemsstater bör informeras och underrättas när bedömningen av bristande efterlevnad innebär risker för grundläggande rättigheter, till exempel rätten att inte diskrimineras.

Tillgång till dokument

Likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan begära dokument från leverantörer av AI-system med hög risk.³⁰³ Likabehandlingsorgan kan också få tillgång till dokumentationen från marknadskontrollmyndigheterna om marknadskontrollmyndigheter redan har fått tillgång till den från leverantörer. Detta kan påskynda åtkomstprocessen för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer. I båda fallen är det viktigt att understryka att företagen inte kan hindra marknadskontrollmyndigheter från att dela dokumentationen med likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer under förvärdning av skydd för företagshemligheter. Särskilt i det fall där likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer begär dokumentationen via marknadskontrollmyndigheten, indikerar den senaste domen att företaget inte kan avgöra om dokumentationen kan delas eller inte.³⁰⁴ Det beslutet fattas av tillsynsmyndigheten eller domstolen.

301. AI-förordningen, art. 79.3.

302. AI-förordningen, art. 79.5–6.

303. AI-förordningen, art. 77.1.

304. Domstolens dom (första avdelningen) av den 27 februari 2025. *CK mot Dun & Bradstreet Austria GmbH och Magistrat der Stadt Wien*, C-203/22, ECLI:EU:C:2025:117, punkt 76.

Inblandning i testning

Om likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer anser att den dokumentation som tillhandahålls av leverantörerna är otillräcklig för att fastställa om en överträdelse av unionsrätten som skyddar grundläggande rättigheter har ägt rum, kan de begära att marknadskontrollmyndigheten "organiserar testning av AI-systemet med hög risk genom tekniska medel ... inom rimlig tid".³⁰⁵ I AI-förordningen anges att marknadskontrollmyndigheter ska organisera testerna. Detta ger utrymme för att testerna kan utföras av en tredjepartsleverantör eller expert. Testerna bör genomföras med "nära samarbete"³⁰⁶ av likabehandlingsorgan och/eller nationella människorättsstrukturer.

Det är viktigt för likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer att fastställa följande:

- ▶ Vem kommer att utföra testet?
- ▶ Vad är det som testas?
- ▶ Den exakta innebörden av "rimlig tid". Detta bör fastställas så tidigt som möjligt och inte när ett ärende uppstår.
- ▶ Den exakta ömsesidiga överenskommelsen mellan likabehandlingsorgan/ nationella människorättsstrukturer och marknadskontrollmyndigheten om "nära medverkan". Finns det en kontaktperson som är direkt involverad i testerna? Omfattar det att likabehandlingsorgan/ nationella människorättsstrukturer på förhand rådfrågas om hur testerna ska gå till?
- ▶ Ta fram ett protokoll för samarbete mellan myndigheter?

Exempel och god praxis

Inspiration kan hämtas från tidigare samarbeten mellan likabehandlingsorgan, nationella människorättsstrukturer och dataskyddsmyndigheter. I Storbritannien samarbetade den brittiska kommittén för likabehandling och mänskliga rättigheter med den brittiska dataskyddsmyndigheten (Information Commissioner's Office) som en del av the Fairness and Innovation Challenge, med testfall inom högre utbildning, finans, hälso- och sjukvård och rekrytering, för att hitta nya sätt att hantera statistiska, mänskliga och strukturella biaser och diskriminering i AI-system. Utmaningen finansierades av Storbritanniens Ministry of Science.³⁰⁷ I Norge har likabehandlingsorganet samarbetat med dataskyddsmyndigheten som en del av en regulatorisk testmiljö för artificiell intelligens.³⁰⁸

305. AI-förordningen, art. 77.3.

306. Ibid.

307. Gov.uk (2024), Pressmeddelande: "AI Fairness Innovation Challenge winners announced", tillgänglig på www.gov.uk/government/news/ai-fairness-innovation-challenge-winners-announced, hämtad den 11 november 2025.

308. Se www.datatilsynet.no/en/regulations-and-tools/sandbox-for-artificial-intelligence/, hämtad den 11 november 2025.

I Frankrike underlättas samarbetet mellan likabehandlingsorganet som förvarar rättigheter (rättighetsförvararen) och dataskyddsmyndigheten CNIL av flera mekanismer: de båda institutionerna har ett samförståndsavtal och rättighetsförvararen är också styrelseledamot i CNIL. På grund av denna strukturella koppling informeras rättighetsförvararen om alla ärenden som CNIL tar emot.³⁰⁹

Samarbete med andra offentliga organ

Samarbete bör också betraktas som ett sätt att samla specifika resurser. Frankrike har till exempel inrättat en arbetsgrupp för datavetenskap som heter *PEReN* (Le Pôle d'expertise de la régulation numérique), som består av cirka 20 datavetare och som finns på ekonomiministeriet, men som är tillgänglig för alla centrala organ och tillsynsmyndigheter. Detta gör det möjligt för det franska likabehandlingsorganet rättighetsförvararen att få tillgång till de senaste tekniska kunskaperna och färdigheterna. Det är viktigt att man vid ett sådant samarbete inför tydliga samarbetsmekanismer för att säkerställa att likabehandlingsorganens behov tillgodoses och för att skapa garantier för likabehandlingsorganens oberoende.

Samarbete med civilsamhället och andra externa intressenter

Inrätta ett rådgivande forum i varje medlemsland, bestående av medlemmar från civilsamhället, gräsrotsorganisationer och akademiker som tillsammans kombinerar erfarenhet på fältet med expertis inom likabehandling och lagstiftning mot diskriminering, men också inom digitala rättigheter. Detta rådgivande forum kan flagga för skadlig användning av AI som likabehandlingsorgan i medlemsländer kan prioritera att undersöka. Forumet bör sammanträda regelbundet och utbyta erfarenheter med likabehandlingsorganen.

Fortsätta och fördjupa det befintliga samarbetet med civilsamhällesorganisationer

Equinet och likabehandlingsorgan i vissa medlemsländer (t.ex. belgiska likabehandlingsorganet Unia) har regelbundet samarbetat med civilsamhällesorganisationer genom att bjuda in dem till evenemang och diskussioner. Sådant samarbete ger möjlighet att utbyta information som kan vara till nytta för båda sidor. Det finns utrymme för att fördjupa dessa engagemang när det gäller AI genom att etablera kontakter mellan civilsamhällesorganisationer och likabehandlingsorgan i andra medlemsländer. Detta kräver dock sannolikt mer personalresurser. En väg framåt kan vara att utvidga de formella samarbetsstrukturer som finns i andra regleringssammanhang.

309. Information baserad på intervjun med rättighetsförvararen.

Förbättra hanteringen av klagomål

Upprätta en tydlig och okomplicerad process för klagomålshantering avseende diskrimineringsskador från AI-system.³¹⁰ Dela med sig av likabehandlingsorganens/nationella människorättsstrukturer process för att ta emot klagomål inom ramen för sitt mandat och den klagandes rättigheter under hela processen. Öka medvetenheten inom civilsamhället om processen och exempel på fallstudier som klargör vilka typer av klagomål som likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer kan hantera inom sina ansvarsområden. Det kan vara till hjälp att även belysa ärenden som faller inom tillsynsmyndigheternas ansvarsområde enligt AI-förordningen och/eller GDPR, och de klagandes rättigheter enligt dessa lagar. Uppmuntra civilsamhällesorganisationer att dela denna information med personer som skadas av AI-system så att potentiella klagande får mer inflytande.

Externa experter kan också bidra med teknisk expertis

Projektet AI Equality by Design gjorde det möjligt för professorer att ge akademisk rådgivning i fall som rörde AI och diskriminering³¹¹. Det kan vara nödvändigt att söka finansiering från regeringen, genom akademiska forskningsinitiativ, finansiering av rättstvister eller på annat sätt för att få expertutlåtanden eller rådgivning.

310. Se även Equinet (2023), Minimal guidelines on improving complaints data collection by equality bodies, tillgänglig på <https://equineteurope.org/wp-content/uploads/2024/01/Minimal-Guidelines-on-Improving-Complaints-Data-Collection-by-Equality-Bodies-1.pdf>, hämtad den 11 november 2025.

311. Equinet (2025), Embedding equality safeguards into technical standards for the EU AIA and empowering equality defenders: Equinets deltagande i projektet "Equality by Design, Deliberation and Oversight", tillgänglig på <https://equineteurope.org/latest-developments-in-ai-equality/>, hämtat den 11 november 2025.

DEL II

6. Standardsdirektiven

6.1. Allmänt sammanhang

Den 7 maj 2024 antogs två nya direktiv för att garantera likabehandlingsorganens effektivitet och oberoende och därmed stärka "tillämpningen av principen om likabehandling".³¹² De följer på standardiseringsarbetet av Equinet,³¹³ Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI)³¹⁴ och Europeiska kommissionen.³¹⁵

De fastställer harmoniserade minimistandarder:

- Direktiv 2024/1500 på området likabehandling av och lika möjligheter för kvinnor och män i fråga om anställning och yrke.
- Direktiv 2024/1499 om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung, likabehandling i fråga om anställning och yrke oavsett religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning, likabehandling av

312. Standardsdirektiven, art. 1.

313. Equinet (2016), *Developing Standards for Equality Bodies: An Equinet Working Paper*.

314. ECRI, Allmän policyrekommendation nr 2 (reviderad): *Equality Bodies to Combat Racism and Intolerance at National Level*, december 2017.

315. Kommissionens rekommendation (EU) 2018/951 av den 22 juni 2018 om standarder för likabehandlingsorgan.

kvinnor och män i fråga om social trygghet samt tillgång till och tillhanda-hållande av varor och tjänster.

Standardsdirektiven³¹⁶ kan hjälpa likabehandlingsorgan att förebygga och avslöja diskriminering i AI-system och de nämner uttryckligen artificiell intelligens och automatiserade system i sina skäl:

Det är avgörande att uppmärksamma de möjligheter och risker som användningen av automatiserade system, inbegripet artificiell intelligens, medför. Likabehandlingsorgan bör särskilt ha lämpliga mänskliga och tekniska resurser. Dessa resurser bör särskilt möjliggöra för likabehandlingsorganen att å ena sidan kunna använda automatiserade system för sitt arbete och å andra sidan kunna bedöma systemens efterlevnad av regler om icke-diskriminering. Om likabehandlingsorganet ingår i ett organ som har flera mandat bör de resurser det behöver för att utöva sitt likabehandlingsmandat säkerställas.³¹⁷

Standardsdirektiven ska vara införlivade i nationell lagstiftning senast i juni 2026.

6.2. Förändringar i mandat och resursfördelning

6.2.1. En utvidgning av mandatets omfattning

Genom standardsdirektiven utvidgas likabehandlingsorganens mandat. I synnerhet bör stater som ännu inte har gjort det utvidga likabehandlingsorganens mandat till de grunder och samhällsområden som omfattas av direktivet om social trygghet – likabehandling av kvinnor och män (79/7/EEG) och ramdirektivet för likabehandling i arbetslivet (2000/78/EG), och ge dem större befogenheter att täcka grunderna religion eller övertygelse, ålder, funktionshinder och sexuell läggning på arbetsplatsen, samt kön och genus inom området för social trygghet.³¹⁸ Detta är viktigt eftersom system för automatiserat beslutsfattande (ADM) inom området för social trygghet ofta har visat sig vara partiska mot kvinnor, vilket har observerats i Österrike, Frankrike och Sverige.³¹⁹

Det är viktigt att notera att tillämpningsområdet för standardsdirektiven fortfarande är begränsat till de grunder och samhällsområden som omfattas av EU:s icke-diskrimineringslagstiftning.³²⁰ I standardsdirektiven fastställs dock minimikrav, och likabehandlingsorganens mandat kan vara bredare på nationell nivå.

Dessutom hänvisar standardsdirektiven uttryckligen till begreppet intersektionell diskriminering i samband med likabehandlingsorganens främjande och förebyggande

316. Equinet (2024) och MOOC som utvecklats av Europarådet ger en omfattande översikt över förordningen.

317. Direktiv 2024/1500, skäl 21, och direktiv 2024/1499, skäl 22.

318. Direktiv 2024/1499, art. 1.2. I praktiken sträcker sig många likabehandlingsorgans verksamhetsområde redan längre än minimikraven i EU:s lagstiftning mot diskriminering. Se Equinet 2024: 24.

319. Allhutter D. et al. (2020), "Algorithmic profiling of job seekers in Austria: How austerity politics are made effective", *Frontiers in Big Data*, 3, tillgänglig på <https://doi.org/10.3389/fdata.2020.00005>, hämtad den 11 november 2025; Romain m.fl. (2023); Amnesty International (2024), "Sweden: Authorities must discontinue discriminatory AI systems used by welfare agency", tillgänglig på www.amnesty.org/en/latest/news/2024/11/sweden-authorities-must-discontinue-discriminatory-ai-systems-used-by-welfare-agency/, hämtad den 11 november 2025.

320. Direktiv 2024/1499 och 2024/1500, skäl 15.

verksamhet. Standardsdirektiven föreskriver att likabehandlingsorgan i detta sammanhang "beakta särskilda ogynnsamma situationer till följd av intersektionell diskriminering".³²¹ Skälen i direktiven betonar också att "[n]är likabehandlingsorganen främjar likabehandling, förebygger diskriminering, samlar in uppgifter om diskriminering och bistår de personer som utsatts för diskriminering i enlighet med detta direktiv, är det viktigt att de ägnar särskild uppmärksamhet åt intersektionell diskriminering."³²²

Eftersom AI-system, och särskilt prediktiv analys, sannolikt kommer att ge upphov till intersektionella former av diskriminering, kommer det att vara särskilt viktigt för likabehandlingsorgan att utnyttja dessa nya befogenheter, till en början med främjande och förebyggande aktiviteter (Xenidis 2020).

6.2.2. En skyldighet att tillhandahålla tillräckliga resurser

Enligt artikel 4 ska staterna "förse likabehandlingsorganen nödvändiga för att de ska kunna genomföra alla sina uppgifter och utöva alla sina befogenheter effektivt". I de ovannämnda skälen kopplas frågan om resurser uttryckligen till hanteringen av AI- och ADM-system,³²³ som kan kräva nya och ytterligare tekniska och personella resurser.

Vad innebär detta i praktiken?

► Personella resurser

Likabehandlingsorganen måste ha "kvalificerad personal ... för att kunna utföra var och en av sina uppgifter på ett effektivt sätt",³²⁴ "anställa tillräckligt många personer med olika och kompletterande kompetenser för att utföra alla sina uppgifter och funktioner på ett effektivt sätt" och "erbjuda konkurrenskraftiga löner och arbetsvillkor".³²⁵ När det gäller att hantera AI- och ADM-system innebär detta följande:

- Anställa teknologer, inklusive datavetare, och erbjuda dem konkurrenskraftiga löner för att bygga upp likabehandlingsorganens interna tekniska expertis. Alternativt kan man se till (genom anställning eller kompetenshöjning) att likabehandlingsorganen är utrustade internt för att välja ut och samarbeta med externa tekniska experter, till exempel forskare eller experter inom marknadskontrollmyndigheter eller andra organ enligt artikel 77.
- Säkerställa (genom anställning eller kompetenshöjning) att ett tillräckligt antal juridiska och politiska experter inom likabehandlingsorganen har kunskap om hur ADM-/AI-system fungerar (med åtminstone en grundläggande förståelse för tekniska frågor) och om lagar som rör AI- och ADM-system, särskilt AI-förordningen.
- Utbilda den personal som ansvarar för att ta emot klagomål i hur man upptäcker potentiell användning av ADM/AI i klagomål till likabehandlingsorgan, och ha

321. Direktiv 2024/1499 och 2024/1500, art. 5.2.

322. Direktiv 2024/1499, skäl 16; 2024/1500, skäl 15, se även direktiv (EU) 2023/970 (lika lön), skäl 15.

323. Direktiv 2024/1499, skäl 22; direktiv 2024/1500, skäl 21.

324. Direktiv 2024/1499, skäl 21; direktiv 2024/1500, skäl 20.

325. Equinet (2023), Mätstandarder för likabehandlingsorgan: Indikatorer för självutvärdering, resurser, indikatorerna 2.2.1.1 och 2.2.1.2.

tillräckliga personalresurser som kan granska klagomål och ställa följdfrågor om det är relevant.

Nederländernas institut för mänskliga rättigheter, som framgångsrikt genomfört en utredning på *eget initiativ* om eventuell systematisk diskriminering i samband med barnbidrag, planerar att inrätta ett ramverk för att hantera teknikbaserade datamål. Mot bakgrund av den mängd resurser som krävs för ett sådant ärende anser institutet att denna hantering helst bör ske genom att utbilda anställda jurister och anställa datavetare (Ilieva 2024: 73.)

Många av rekommendationerna om utbildning och kompetenshöjning är i linje med artikel 20 i Europarådets ramkonvention, som handlar om digital kompetens och digitala färdigheter för "alla delar av befolkningen, inbegripet särskilda expertkunskaper för dem som ansvarar för att identifiera, bedöma, förebygga och begränsa riskerna med AI-system".

► Tekniska resurser

Tekniska resurser kan betraktas som den "tredje delen" av resursfördelningen, utöver likabehandlingsorganens personal och finansiering (Equinet 2024). Detta inbegriper lokaler, infrastruktur och tillräckliga resurser för att tillgodose deras IT-behov, inklusive bland annat datainsamlingssystem och konsultverktyg online.³²⁶ Närmare bestämt kan detta innebära följande när det gäller att ta itu med AI- och ADM-system:

- Säkerställa att IT-systemet för klagomålshantering gör det möjligt för personalen att enkelt flagga och upptäcka klagomål där det finns misstankar om att AI- och ADM-system kan ha använts. Mönster mellan olika klagomål som kan peka på AI- och ADM-system ska kunna identifieras. Detta skulle bidra till att lösa ett av de praktiska hindren för att identifiera diskriminering som härrör från AI- och ADM-system, som Unia tog upp: "arbetsbelastningen vid klagomålshantering innebär att det kanske inte alltid är lätt att upptäcka att klagomål som registreras i det tekniska systemet är en del av flera klagomål om samma organisation. Ett annat område där det tekniska systemet kan förbättras är att det visserligen har ett fält för att registrera om ett AI- eller ADM-system var inblandat i ärendet, men att detta fält är djupt begravet i de formulär som användarna måste fylla i för att lämna in ett klagomål och därför är lätt att förbise". (Xenidis 2025)
- Att ha en tillräckligt säker IT-infrastruktur för att utföra dataanalyser i samband med utredning av AI- och ADM-system. Med tanke på klagomålets känsliga natur och människors personuppgifter kan användningen av molntjänster som tillhandahålls av teknikföretag från USA inte betraktas som säker IT-infrastruktur.³²⁷

När det gäller mängden resurser som krävs betonar Equinet att "likabehandlingsorganen själva är den enhet som är bäst lämpad att avgöra vilka resurser som krävs

326. Equinet (2023), Mätstandarder för likabehandlingsorgan: Indikatorer för självutvärdering.

327. Se Cloud Act och Foreign Surveillance Intelligence Act i USA. Se även den senaste tidens rapportering om att Microsoft kan ha stängt av e-postkontot för Internationella brottsmålsdomstolens chefsåklagare som en reaktion på en exekutiv order från USA:s president Trump. Molly Quell (2025), *Trump's sanctions on ICC prosecutor have halted tribunal's work*, tillgänglig på <https://apnews.com/article/icc-trump-sanctions-karim-khan-court-a4b4c02751ab84c09718b1b95cbd5db3>, hämtad den 11 november 2025.

för att 'utföra var och en av sina uppgifter effektivt, inom rimlig tid' baserat på deras bedömning av de problem som de arbetar för att ta itu med och de aktiviteter och åtgärder som de behöver vidta" (Equinet 2024). Diskussioner om verktyg kan också hanteras på kollektiv nivå, till exempel via Equinet, som har en plattform för sådana diskussioner genom fleråriga Standards Project, som innebär årliga möten med intresserade medlemmar för att diskutera alla aspekter som rör likabehandlingsorganens resurser, oberoende och befogenheter.

I standardsdirektiven anges att likabehandlingsorgan kan använda AI- och ADM-verktyg för att utföra sitt uppdrag. Även om detta kan göra det möjligt för likabehandlingsorganen att bli mer effektiva (t.ex. genom att upptäcka mönster mellan olika klagomål), bör dessa verktyg upphandlas noggrant, utvärderas noggrant och användas försiktigt med instruktioner för hur de ska användas.

6.2.3. Likabehandlingsorganens roll vad gäller deras mandat och resurser, i samband med ADM- och AI-system

Beträffande deras mandat, och i synnerhet begreppet intersektionell diskriminering

- ▶ Utnyttja hänvisningarna till intersektionalitet för att ta itu med den ofta intersektionella diskriminering som potentiellt finns inbyggd i ADM- och AI-system, när man bedriver forskning och kommunikation.
- ▶ Verka för att utvidga likabehandlingsorganens mandat till att omfatta grunder som går utöver EU:s lagstiftning mot diskriminering.
- ▶ Förespråka en bredare tillämpning av intersektionalitet, eftersom direktiven för närvarande begränsar "intersektionellt arbete" till förebyggande och främjande aktiviteter.

Vad gäller resursfördelning

- ▶ Utvärdera de mänskliga och tekniska resurser som krävs för att hantera AI-/ADM-system.
- ▶ Verka för att sådana mänskliga och tekniska resurser ställs till förfogande, bland annat i samband med införlivandet av standardsdirektiven.
- ▶ Identifiera vilka typer av tekniska verktyg som kommer att vara användbara och samarbeta på internationell nivå för att upphandla eller utveckla dem. När det gäller programvara för klagomålshantering bör man till exempel prioritera programvara med öppen källkod som kan användas av olika likabehandlingsorgan och ändras vid behov utifrån specifika behov. Ett annat exempel kan vara att utveckla verktyg för utredningar som kan användas av flera likabehandlingsorgan i stället för att vart och ett utvecklar samma verktyg från grunden.³²⁸

328. Liknande initiativ kan observeras inom områden som dataskydd. Se Europeiska dataskyddsstyrelsens (EDPB) granskningsverktyg för webbplatser, tillgängligt på www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/support-pool-experts-projects/edpb-website-auditing-tool_en, hämtat den 11 november 2025.

6.3. Förändringar av befogenheter

Standardsdirektiven fastställer harmoniserade minimistandarder för vilka befogenheter likabehandlingsorganen har och ger dem nya verktyg för att ta itu med algoritmisk diskriminering på två fronter:

- ▶ Befogenheter att främja likabehandling och förhindra diskriminering.
- ▶ Befogenheter att utreda och åtgärda.

I avsnitt 6.3. behandlas vad bestämmelserna i direktiven innebär för AI- och ADM-system.

De befogenheter som fastställs i standardsdirektiven är kopplade till skyldigheter som införts genom Europarådets ramkonvention att anta eller upprätthålla rättsmedel,³²⁹ skyddsåtgärder³³⁰ och tillsynsmekanismer.³³¹ Skyldigheterna omfattar "kontinuerlig övervakning av nuvarande utvecklingskapacitet och granskning, offentliga samråd och samarbeten, ramverk för risk- och konsekvenshantering och ramverk för konsekvensbedömning av mänskliga rättigheter, tekniska standarder samt program för utbildning och medvetenhet".³³²

6.3.1. Främjande av likabehandling och förebyggande av diskriminering

Standardsdirektiven som inför "främjande av likabehandling" som en befogenhet för likabehandlingsorgan "kräver att staterna gör det möjligt för likabehandlingsorgan att gå från en reaktiv, korrigerande strategi mot diskriminering till en proaktiv, förebyggande och främjande strategi" (Equinet 2024). Denna förändring är avgörande i samband med automatiserat beslutsfattande och AI-system, där bristande medvetenhet och bristande information är två utmaningar när det gäller att förebygga och motverka diskriminering.

Ökad medvetenhet

Genom artikel 5.1 i standardsdirektiven införs en ny allmän befogenhet för likabehandlingsorgan att öka medvetenheten. När det gäller AI- och ADM-system innebär detta att öka medvetenheten om riskerna för diskriminering från AI- och ADM-system, om befintliga rättigheter till icke-diskriminering och om potentiella vägar till överklagande och gottgörelse, inklusive förekomsten av likabehandlingsorgan. Denna medvetandehöjande verksamhet ska vara tillgänglig,³³³ och särskild uppmärksamhet ska ägnas åt människor i utsatta situationer som ofta är måltavlor för AI- och ADM-system. Denna medvetandehöjande åtgärd ligger i linje med marknadskontrollmyndigheternas krav på att ägna särskild uppmärksamhet åt AI-system

329. Europarådets ramkonvention, art. 14.

330. Europarådets ramkonvention, art. 15.

331. Europarådets ramkonvention, art. 9.

332. Europarådet (2024), Explanatory report to the Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, punkt 63.

333. Standardsdirektiven, art. 12.

som utgör en risk för utsatta grupper och att informera likabehandlingsorganet om en risk för grundläggande rättigheter identifieras.³³⁴

Proaktivt förebyggande

Artikel 5.2 i standardsdirektiven markerar ytterligare en förändring jämfört med likabehandlingsdirektiven³³⁵ genom att ge likabehandlingsorganen möjlighet att ta en proaktiv roll i arbetet med att förebygga diskriminering. Åtgärder för att göra detta omfattar, men är inte begränsade till, "främjande av positiv särbehandling och integrering av ett jämställdhetsperspektiv bland offentliga och privata enheter, tillhandahållande till dem av relevant utbildning, rådgivning och stöd, deltagande i offentlig debatt, kommunikation med berörda parter, däribland arbetsmarknadens parter, och främjande av utbyte av god praxis".³³⁶

Läst tillsammans med artikel 4 i standardsdirektiven avseende resurser innebär detta att likabehandlingsorganen bör ha tillräckliga resurser för att bedriva sådan verksamhet.

Konsultation

Enligt artikel 15 i standardsdirektiven ska staterna samråda med likabehandlingsorgan vid utarbetande och genomförande av lagar, riktlinjer, förfaranden och program som rör de rättigheter och skyldigheter som följer av likabehandlingsdirektiven. Denna artikel kan tolkas snävt, som begränsad till likabehandlingslagstiftning och -politik. Avsikten med det samråd som anges i skälen är dock att göra det möjligt för likabehandlingsorganen att bidra till "likabehandlingsintegrering".³³⁷ Därför bör likabehandlingsorganen involveras i digital lagstiftning och politik, inbegripet genomförandet av AI-förordningen eller nationell lagstiftning om specifika användningar av AI- och ADM-system.

Denna bestämmelse återspeglar också artikel 19 i Europarådets ramkonvention, som föreskriver att offentliga samråd och samråd med flera intressenter ska genomföras kring "viktiga frågor som tas upp i samband med AI-system".

334. AI-förordningen, art. 79.2.

335. I den här rapporten avser "likabehandlingsdirektiv" viktiga direktiv som antagits enligt EU-rätten: Rådets direktiv av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (direktiv 2000/43/EG); rådets direktiv av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (direktiv 2000/78/EG); Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (omarbetning) (direktiv 2006/54/EG); rådets direktiv av den 13 december 2004 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster (direktiv 2004/113/EG); Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/41/EU av den 7 juli 2010 om tillämpningen av principen om likabehandling av kvinnor och män som är egenföretagare och om upphävande av rådets direktiv 86/613/EEG (direktiv 2010/41/EU); Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/970 av den 10 maj 2023 om stärkt tillämpning av principen om lika lön för kvinnor och män för lika eller likvärdigt arbete genom insyn i lönesättningen och efterlevnadsmekanismer (direktiv 2023/970/EU); rådets direktiv av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (direktiv 79/7/EEG).

336. Standardsdirektiven 5.2.

337. Se Equinet (2024) för en liknande analys av bestämmelsen.

Insamling av data, tillgång till likabehandlingsdata och framtagning av rapporter

Artikel 16 i standardsdirektiven ger likabehandlingsorganen befogenhet att samla in data (med tonvikt på att den ska vara uppdelad),³³⁸ genomföra undersökningar,³³⁹ få tillgång till statistik som samlats in av andra³⁴⁰ och ge rekommendationer om vilka likabehandlingsdata som ska samlas in.³⁴¹ Denna befogenhet är uttryckligen kopplad till likabehandlingsorganens rapporteringsskyldigheter, som omfattar rapporter om "om situationen i sin medlemsstat... när det gäller likabehandling".³⁴² I skälen ges också mer information om syftet med datainsamlingen, som omfattar att "kvantifiera diskriminering" och "utvärdera genomförandet av lagstiftning om likabehandling" samt "bidra till evidensbaserat beslutsfattande".

Dessa befogenheter kan tillämpas på området för AI-/ADM-system, särskilt för att få en bättre förståelse för hur långt offentliga myndigheter har kommit med att införa AI-/ADM-system.

Dataskyddslagstiftningen bör inte ses som ett hinder för insamling av uppgifter om likabehandling (EU:s byrå för grundläggande rättigheter 2021). Dataskyddsförordningen tillåter insamling och behandling av särskilda kategorier av personuppgifter under vissa förutsättningar, inbegripet för statistiska ändamål eller forskningsändamål, i artikel 9.2 a, g och j. Undergruppen för jämlikhetsdata inom Europeiska kommissionens högnivågrupp för icke-diskriminering, jämlikhet och mångfald har antagit olika riktlinjer och publicerat vägledningar om insamling och användning av jämlikhetsdata. I mars 2025 publicerade undergruppen ett dokument om "Insamling och användning av jämlikhetsuppgifter i full överensstämmelse med EU:s allmänna dataskyddsförordning och nationella dataskyddsregler", där bästa praxis från flera av EU:s medlemsstater och erfarenheter som delas av byrån för grundläggande rättigheter och undergruppens medlemmar lyfts fram (undergruppen för jämlikhetsdata 2025; se även Ilieva 2024).

338. Standardsdirektiven, art. 16.1.

339. Standardsdirektiven, art. 16.2.

340. Standardsdirektiven, art. 16.3.

341. Standardsdirektiven, art. 16.4.

342. Standardsdirektiven, art. 17 c.

6.3.2. Likabehandlingsorganens roll när det gäller att främja likabehandling och förebygga diskriminering

Ökad medvetenhet

- ▶ Öka medvetenheten om de nya rättigheterna för berörda personer: som en del av deras medvetandehöjande befogenheter bör likabehandlingsorganen öka medvetenheten om de rättigheter som berörda personer har i samband med AI-system, t.ex. rätten att lämna in ett klagomål och rätten till förklaring enligt AI-förordningen och EU:s dataskyddslagstiftning.
- ▶ Öka medvetenheten om riskerna för de grundläggande rättigheterna, med hjälp av befintliga bevis avseende AI-system på nationell och europeisk nivå.
- ▶ Samarbeta med media och journalister för att uppmuntra till nya undersökningar och ökad rapportering om dessa frågor.
- ▶ Delta kring befintliga initiativ för att öka medvetenheten: att öka allmänhetens medvetenhet kan innebära att man går dit allmänheten redan befinner sig. Det pågående europeiska projektet AlgoLit,³⁴³, som arbetar med algoritmisk medling, syftar till exempel till att samarbeta med medlare och socialarbetare för att öka medvetenheten om frågor kring AI- och ADM-system i den offentliga sektorn. Likabehandlingsorganen skulle kunna samarbeta med sådana initiativ för att se till att riskerna för diskriminering diskuteras tillräckligt i sådana program och för att främja likabehandlingsorganens roll när det gäller att tillämpa rätten till att inte diskrimineras. Detta är särskilt viktigt eftersom utbildning som rör utmaningar med artificiell intelligens ofta har en "etikbaserad" ansats snarare än en ansats som bygger på grundläggande rättigheter (Xenidis 2025).
- ▶ Övervaka strategier som används av leverantörer och tillhandahållare av AI-system, inbegripet strategier för "riskbegränsning" (Xenidis 2025) och "ethics washing" (Equinet 2025) som används av leverantörer och tillhandahållare av AI-/ADM-system (t.ex. självundantag från högriskordningen eller att inte anse att vissa system är förbjudna enligt artikel 5).

Proaktivt förebyggande

- ▶ Ge utbildning till privata och offentliga tillhandahållare av AI-/ADM-system (inbegripet offentliga myndigheter), samt till lagstiftande och rättsliga institutioner. Europarådet erbjuder t.ex. en kurs om AI och motverkande av diskriminering i flera nationella sammanhang, i samarbete med likabehandlingsorgan (t.ex. Diskrimineringsombudsmannen i Finland, "rättighetsförsvaren" [Defender of Rights] i Frankrike, Kommissionen för medborgarskap och jämställdhet [Commission for Citizenship and Gender Equality] i Portugal och Unia i Belgien).
- ▶ Främja inkludering och likabehandling inom vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik (STEM).

343. FARI (2025), "ALGO-LIT (Erasmus+ Project)", tillgänglig på www.fari.brussels/research-and-innovation/project/algo-lit, hämtad den 11 november 2025.

Insamling av data, tillgång till likabehandlingsdata och framtagning av rapporter

- ▶ Identifiera diskriminering till följd av AI/ADM och genomförandet av AI-förordningen som ett prioriterat område för offentlig rapportering.
- ▶ Skriva rapporter baserade på nationella granskningar av användningen av AI-/ADM-system inom ett visst område, med fokus på områden som anses vara högriskområden enligt bilaga III i AI-förordningen. Dessa skrivbordsgranskningar kan dra nytta av den information som finns tillgänglig i EU-databasen över AI-system med hög risk, men gå längre och inkludera en analys av system som inte anses vara hög risk eller system som inte finns med i den offentliga databasen (t.ex. brottsbekämpning, migration och gränskontroller), för att visa vikten av att inte begränsa sig till AI-system med hög risk. Dessa rapporter kan också genomföras i flera länder för att identifiera gemensamma mönster och trender.
- ▶ Genomföra undersökningar om allmänhetens uppfattning om AI- och ADM-system och förståelse för diskrimineringsrisker. Helst skulle detta kunna göras i flera länder för att jämföra sammanhang och svar. I Sverige fick Diskrimineringsombudsmannen i uppdrag av regeringen att förbättra kunskapen om risker för diskriminering vid användning av artificiell intelligens och andra typer av automatiserat beslutsfattande i yrkesmässiga sammanhang (Arbetsmarknadsdepartementet, regeringsbeslut 2022-06-07, A2022/00877), vilket resulterade i en rapport som publicerades i november 2023. Rapporten undersökte kunskapsnivån bland arbetsgivare om deras användning av artificiell intelligens och visade att arbetsgivarna inte var medvetna om att de redan använde AI och andra typer av automatiserat beslutsfattande.³⁴⁴
- ▶ Ha ett nära samarbete med statistikbyråer för att säkerställa att disaggregerade data samlas in och finns tillgängliga för att tekniskt analysera bias i AI-/ADM-system.

6.3.3. Tillgång till rättslig prövning och rättsmedel

Standardsdirektiven svarar på utmaningen med de nuvarande skillnaderna mellan likabehandlingsorganen i hur de främjar tillgång till rättslig prövning genom att ge likabehandlingsorganen uttryckliga befogenheter att agera till stöd för brottsoffer och underlätta tillgången till rättslig prövning. Dessa befogenheter omfattar bistånd till utsatta personer,³⁴⁵ alternativ tvistlösning,³⁴⁶ genomförande av utredningar,³⁴⁷ utfärdande av yttranden och beslut³⁴⁸ och genomförande av rättstvister.³⁴⁹ I detta avsnitt behandlas specifika bestämmelser.

344. Diskrimineringsombudsmannen (2023), "AI och risker för diskriminering i arbetslivet", tillgänglig på: www.do.se/rattsfall-beslut-lagar-stodmaterial/publikationer/2023/ai-och-risker-for-diskriminering-i-arbetslivet, hämtad den 11 november 2025.

345. Standardsdirektiven, art. 6.

346. Standardsdirektiven, art. 7.

347. Standardsdirektiven, art. 8.

348. Standardsdirektiven, art. 9.

349. Standardsdirektiven, art. 10.

Bistånd till utsatta personer och möjlighet att ta emot klagomål

I artikel 6 i Standardsdirektiven anges att "Likabehandlingsorganen ska informera brottsoffer om: den rättsliga ramen, inklusive rådgivning som är inriktad på deras specifika situation, de tjänster som erbjuds av likabehandlingsorganet och relaterade processuella aspekter, tillgängliga rättsmedel, inklusive möjligheten att driva ärendet i domstol, tillämpliga sekretessregler och skydd av personuppgifter, och möjligheten att få psykologiskt eller annat stöd från andra organ eller organisationer".

I samband med AI-/ADM-system innebär detta att informera brottsoffer om deras rättigheter enligt AI-förordningen och enligt EU:s dataskyddslagstiftning.

Utredningar

Artikel 8 i Standardsdirektiven ger likabehandlingsorganen befogenhet att genomföra utredningar antingen efter ett klagomål eller *suo moto* (på eget initiativ, för att undersöka eventuella överträdelser av rätten till likabehandling). Som ECRI understryker är "dessa undersökande aktiviteter viktiga för att avslöja och fastställa bevis för diskriminering eller intolerans som i slutändan gör det möjligt att pröva dessa upplevelser"³⁵⁰ Det sistnämnda är särskilt viktigt när det gäller AI-/ADM-system, som förblir slutna och okända.

Artikel 8.2 i Standardsdirektiven ger likabehandlingsorgan effektiv tillgång till information och dokument och är relevant med avseende på AI-förordningen av två skäl:

- ▶ För likabehandlingsorgan som (ännu) inte är [artikel 77](#)-organ finns det en möjlighet att utforska bestämmelsen som ett sätt att få tillgång till information och handlingar som omfattas av sekretessregler, inklusive teknisk dokumentation eller fullständiga versioner av konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter.
- ▶ Rätten att få tillgång till information och dokument hindras ofta av att det är svårt att få tillgång till begriplig information. Eftersom AI-förordningen föreskriver att information som skapas enligt lagen måste vara tillgänglig, kan likabehandlingsorgan utnyttja detta och fokusera på att begära tillgång till information och dokument som produceras inom ramen för lagen, och därmed säkerställa att de får information som är begriplig och användbar (förutsatt att tillgänglighetskravet klargörs och respekteras).

Enligt artikel 8.3 i Standardsdirektiven får likabehandlingsorgan, i enlighet med nationell lagstiftning och praxis, anförtro ett annat behörigt organ de befogenheter som avses ovan. Denna artikel öppnar upp för samarbete, men inte för att ersätta likabehandlingsorgan, eftersom ordalydelsen i artikeln antyder att denna befogenhet kommer att utövas av ett annat organ "i tillägg till" och inte "istället för".³⁵¹ Denna bestämmelse kan utforskas som ett sätt att utveckla formellt samarbete med andra organ.

350. ECRI, Allmän policyrekommendation nr 2r.

351. Se Equinet (2024) s. 84 för en liknande analys av bestämmelsen.

Yttranden och beslut

Artikel 9 i Standardsdirektiven ger också möjligheter att öka allmänhetens förståelse för och kunskap om AI-/ADM-system inom offentlig sektor. Där föreskrivs att "när så är lämpligt ska både icke bindande yttranden och bindande beslut innehålla särskilda åtgärder för att avhjälpa konstaterade överträdelser av principen om likabehandling och förhindra upprepningar", och att likabehandlingsorganen "ska offentliggöra åtminstone en sammanfattning av de av yttranden och beslut som de anser vara av särskild betydelse".

Rättstvister

Artikel 10 i Standardsdirektiven ger likabehandlingsorgan en icke-överförbar befogenhet att agera i domstolsförfaranden, vilket bör omfatta "minst ett av följande: rätten att inleda domstolsförfaranden på en eller flera utsatta personers vägnar, rätten att delta i domstolsförfaranden till stöd för en eller utsatta personer, eller rätten att inleda ett domstolsförfarande i eget namn för att försvara allmänintresset".

Rättstvister kring AI- och ADM-system är fortfarande sällsynta, och det behövs initiativ eller stöd från likabehandlingsorgan på detta område.

6.3.4. Likabehandlingsorganens roll när det gäller tillgång till rättslig prövning och rättsmedel

Stöd till utsatta personer och möjlighet att ta emot klagomål

- ▶ Se till att likabehandlingsorganens personal som ansvarar för stöd till utsatta personer är uppdaterad om AI-förordningen, så att utsatta personer får tillräcklig information om sina rättigheter.
- ▶ Samordna med marknadskontrollmyndigheter (MSA) för att säkerställa att utsatta personer som lämnar in klagomål till marknadskontrollmyndigheter uppmuntras att lämna in klagomål till likabehandlingsorgan..

Utredningar

- ▶ Genomför utredningar *suo moto* av specifika AI-/ADM-system.
- ▶ Utforska det nationella införlivandet av artikel 8 i Standardsdirektiven som ett sätt att få tillgång till information som produceras enligt AI-förordningen.

Yttranden och beslut

- ▶ I yttranden och beslut föreslå åtgärder som syftar till att sprida kunskap om systemen. Till exempel har domstolen i Bologna, i dom nr. 2949/2020 från den 31 december 2020, efter att ha dömt Deliveroo att betala 50 000 euro till förmån för käranden, beordrat publicering av domens text i en nationell tidning i syfte att garantera maximal synlighet.³⁵²
- ▶ Systematiskt publicera yttranden och beslut som rör AI-/ADM-system, för att göra kunskapen om deras användning och risker offentlig.

Rättstvister

- ▶ Medverka i domstolsförhandlingar i ärenden som rör AI-/ADM-system.

352. Fernandez Sánchez S. F. (2021), "Frank, el algoritmo consciente de Deliveroo. Comentario a la Sentencia del Tribunal de Bolonia 2949/2020, de 31 de diciembre", *Revista De Trabajo Y Seguridad Social CEF*, s. 179–93, tillgänglig på <https://doi.org/10.51302/rtss.2021.2374> [på spanska], hämtad den 11 november 2025.

7. Tematiskt fokus

Detta avsnitt behandlar användningen av AI inom fem tematiska områden som baseras på de vanligaste sektorerna som omfattas av likabehandlingsorganens nationella människorättsstrukturer arbete: brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll, utbildning, arbetsliv och social trygghet och stödtjänster för sysselsättning. Varje tematiskt fokusområde tar upp exempel på AI-användning och listar relevanta artiklar i EU:s AI-lag som bör beaktas för den sektorn.

7.1. Tematiskt fokus: Brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll

7.1.1. Sammanhang

Användning av AI-system inom brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll

AI och ADM används i en rad olika sammanhang inom områdena brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll.

Inom brottsbekämpning har tidigare forskning visat på användningsområden som sträcker sig från kartläggning av brottsmönster baserat på tidigare brottsdata,

upptäckt av olagliga föremål från satellitbilder, upptäckt av hets mot folkgrupp på nätet,³⁵³ beslut om tillfälliga frigivningar i fängelser³⁵⁴ eller bedömning av risker med avseende på könsbaserat våld.³⁵⁵

Bildigenkänning och biometri används också i stor utsträckning. I Finland kan polisen använda bildigenkänning för att identifiera icke-biometriska kännetecken, t.ex. kläder och registreringsskyltar på bilar (Xenidis 2025). Frankrike använde sig av fjärrstyrd videoövervakning under de olympiska och paralympiska sommarspelen i Paris 2024.³⁵⁶ Den applikation för ansiktsgenkänning som kommersialiserades av det amerikanska företaget Clearview AI, och som byggde på icke målinriktad skrapning av ansiktshalter på sociala medier, sades användas av flera brottsbekämpande myndigheter i Europa (Veld et al. 2020).

Forskning visar att teknik för ansiktsgenkänning kan ge upphov till problematiska diskriminerande bias.³⁵⁷ Även när rapporter visar att AI- och ADM-system i sig inte är partiska kritiserar distribueringen av dem för att på ett oproportionerligt sätt rikta in sig på och övervaka minoriteter och för att utföra etnisk profilering. Detta kan inträffa när överdriven övervakning av platser eller befolkningsgrupper återkopplas till prediktiva verktyg och ökar massövervakning av eller riskpoängen för dessa grupper. Det kan också hända att dessa system används på olika sätt beroende på personens hudfärg, till exempel att poliser tolkar resultaten från ett system på olika sätt beroende på den misstänktes hudfärg.

AI- och ADM-system används också i migration, asyl och gränskontroll, inom olika områden (Dumbrava 2025, Jones et al. 2023, McGregor 2023). År 2023 kartlade en rapport inom ramen för projektet Algorithmic Fairness for Asylum Seekers and Refugees (AFAR) användningen av AI-teknik inom migrations- och asylområdet i Europa och identifierade följande användningsområden: prognoser för framtida invandring och förflyttningar, riskbedömningar och triagering, handläggning av visum, resetillstånd och medborgarskapsansökningar, dokumentverifiering för identitetsverifiering och upptäckt av bedrägerier, taligenkänning (för att fastställa asylsökandes ursprungsland

353. Se Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (2022), *Bias in Algorithms: Artificial Intelligence and Discrimination*, Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, s. 28–49.

354. García T. et al. (2025), "Spanish prisons use a 30-year-old algorithm to decide on temporary releases", *Civio*, tillgänglig på <https://civio.es/justicia/2025/03/12/spanish-prisons-use-a-30-year-old-algorithm-to-decide-on-temporary-releases/>, hämtad den 11 november 2025.

355. Public Sector Tech Watch (2025), "Viogen 5.0: discovering Spain's risk assessment system of gender-based violence", tillgänglig på <https://interoperable-europe.ec.europa.eu/collection/public-sector-tech-watch/viogen-50-discovering-spains-risk-assessment-system-gender-based-violence>, hämtad den 11 november 2025.

356. Ministère de l'Intérieur (2025), *Expérimentation, en temps réel, de caméras "augmentées"*, tillgänglig på www.interieur.gouv.fr/actualites/actualites-du-ministere/experimentation-en-temps-reel-de-cameras-augmentees, hämtad den 11 november 2025.

357. CSO Liberty riktade kritik mot ett program för ansiktsgenkänning som användes av South Wales Police *bland annat* för diskriminering på grund av kön och/eller etnicitet eftersom det gav en högre andel positiva träffar för kvinnoansikten och/eller för ansikten tillhörande svarta och etniska minoriteter. Se det efterföljande beslutet från Court of Appeal of England and Wales (appellationsdomstolen i England och Wales) i *R (Bridges) mot Chief Constable of South Wales Police* ([2020] EWCA Civ 1058), som framhöll att South Wales Police "konsekvensbedömning avseende lika behandling var uppenbart otillräcklig och grundade sig på ett rättsligt fel (genom att inte erkänna risken för indirekt diskriminering)" och att dess "efterföljande tillvägagångssätt för att bedöma eventuell indirekt diskriminering till följd av användningen av AFR är bristfälligt". Se Xenidis 2025.

eller vid bedömning av språkkunskaper i medborgarskapsansökningar), elektronisk övervakning (t.ex. fotbojor), fördelning av välfärdsbidrag, matchningsverktyg (t.ex. vid fördelning till mottagningscenter) och utvinning av mobiltelefondata för verifiering av identitet och berättelser (Ozkul 2023).

Sådan användning innebär risker för de grundläggande rättigheterna, delvis på grund av de felaktigheter, biaser och stereotyper som kan finnas inbyggda i verktygen, effekterna på rättvisa och rättssäkra förfaranden samt frågor som rör integritet och dataskydd (Dumbrava 2025, McGregor 2023). Efter en rättslig talan från Foxglove och Joint Council for the Welfare of Immigrants slutade Storbritanniens inrikesdepartement 2020 att använda en streamingalgoritm som användes vid visumansökningar och som tilldelade sökande från specifika nationaliteter en "röd" riskpoängprofil (BBC 2020). I en fallstudie av Equinet om Storbritanniens användning av ett ADM-system för att avgöra rätten till permanent uppehållstillstånd, som inrättats för att reglera invandringsstatusen för medborgare i EU, Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), Schweiz och deras familjer som bor i Storbritannien efter Brexit, framhölls flera problem med systemet, nämligen brist på transparens, osäkerhet kring mänskligt omdöme och avsaknad av förhör med specifika databaser, vilket ledde till negativa effekter för kvinnor (Allen och Masters 2020). I april 2024 ålade den grekiska dataskyddsmyndigheten migrations- och asylministeriet att betala 175 000 euro i böter för brott mot GDPR i samband med utvecklingen och genomförandet av programmen Centaur och Hyperion i mottagnings- och inkvarteringsanläggningar för asylsökande. Centaur var ett delvis automatiserat övervakningssystem för att förutse och flagga "hot" med hjälp av *bland annat* CCTV och drönare, och Hyperion var ett system för in- och utpasseringskontroll (Hellenska dataskyddsmyndigheten 2024).

Ett brett spektrum av undantag

En av AI-förordningens egenskaper är att den ger AI-system som används inom brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll en rad olika undantag. Till exempel anses AI-system som är förbjudna för vissa användningsområden endast utgöra en hög risk i samband med brottsbekämpning, t.ex. förbudet mot biometrisk kategorisering.³⁵⁸ Dessutom omfattas de av mindre omfattande registrerings- och offentlighetskrav än andra AI-system med hög risk (se [artikel 49](#)), vilket leder till fortsatta farhågor om transparens.

Team inom likabehandlingsorgan med fokus på brottsbekämpning bör särskilt titta på följande bestämmelser i AI-förordningen.

7.1.2. Förbjudna AI-system

Artikel 5: Förbjudna AI-system

- ▶ Artikel 5.1 c om social poängsättning i samband med klassificerings- och utvärderingssystem. Utvärdering och klassificering kan till exempel ske i samband med fängelsevistelse eller i flyktingläger, på grundval av videoövervakningsbilder. Sådana metoder kan under vissa omständigheter betraktas som social poängsättning.

358. AI-förordningen, art. 5.1 g och bilaga III punkt 1 b.

- ▶ Artikel 5.1 d om bedömning av risken för att begå ett brott under vissa omständigheter, vilket omfattar viss användning av prediktivt polisarbete.
- ▶ Artikel 5.1 e om skrapning för att bygga upp eller utöka databaser för ansiktsigenkänning.
- ▶ Artikel 5.1 h om biometrisk fjärridentifiering för brottsbekämpande ändamål.

Flera förbud omfattar inte användning i brottsbekämpande syfte, som dock anses utgöra en hög risk enligt bilaga III:

- ▶ Artikel 5.1 g: förbudet mot biometrisk kategorisering omfattar inte användning i brottsbekämpande syfte, som dock anses utgöra en hög risk enligt bilaga III punkt 1 b.
- ▶ Artikel 5.1 f om känslloigenkänning gäller inte för användning inom brottsbekämpning, migration och gränskontroll. Den anses dock utgöra en hög risk enligt bilaga III punkt 1 c. Känslloigenkänning kan till exempel användas som en del av "lögndetektorer" vid förhör av misstänkta.

7.1.3. AI-system med hög risk enligt bilaga III

- ▶ Bilaga III punkt 1 om biometri:
 - System för biometrisk identifiering på distans, utom sådana vars enda syfte "är att bekräfta att en specifik fysisk person är den person som denne utger sig för att vara".³⁵⁹
 - För biometrisk kategorisering, enligt känsliga eller skyddade attribut eller egenskaper på grundval av slutledningen av dessa attribut eller egenskaper.³⁶⁰
 - För känslloigenkänning.³⁶¹
- ▶ Bilaga III punkt 1 6 om användning "av brottsbekämpande myndigheter eller för deras räkning, eller av unionens institutioner, organ eller byråer till stöd för brottsbekämpande myndigheter". Sådan användning omfattar:
 - Bedömning av "risken för att en fysisk person ska falla offer för brott". Ett sådant exempel kan vara det tidigare nämnda VioGen-systemet som används i Spanien i samband med könsrelaterat våld.³⁶²
 - "Lögndetektorer eller liknande verktyg".³⁶³
 - "Att bedöma hur pass tillförlitlig bevisningen är i samband med utredning eller lagföring av brott".³⁶⁴
 - Riskbedömningar för brott eller återfall i brott som "inte enbart på grundval av profilering av fysiska personer" (påminnelse: riskbedömningar som enbart grundar sig på profilering är förbjudna enligt artikel 5.1 d), eller "för att bedöma fysiska personers eller grupper personlighetsdrag och egenskaper eller tidigare brottsliga beteende".³⁶⁵

359. AI-förordningen, bilaga III punkt 1 a.

360. AI-förordningen, bilaga III punkt 1 b.

361. AI-förordningen, bilaga III punkt 1 c.

362. AI-förordningen, bilaga III punkt 6 a.

363. AI-förordningen, bilaga III punkt 6 b.

364. AI-förordningen, bilaga III punkt 6 c.

365. AI-förordningen, bilaga III punkt 6 d.

- "För profilering av fysiska personer ... i samband med upptäckt, utredning eller lagföring av brott".³⁶⁶
- ▶ Bilaga III punkt 1. 7 om migration, asyl och gränskontrollförvaltning:
 - "Lögnedektorer eller liknande verktyg".³⁶⁷
 - "Bedöma en risk, inbegripet en säkerhetsrisk, en risk för irreguljär migration eller en hälsorisk, som utgörs av en fysisk person som avser resa in eller har rest in på en medlemsstats territorium".³⁶⁸
 - "Prövningen av ansökningar om asyl, visering eller uppehållstillstånd och för därmed sammanhängande klagomål om huruvida de fysiska personer som ansöker om status uppfyller kraven, inbegripet relaterade bedömningar av bevisens tillförlitlighet".³⁶⁹
 - "Upptäcka, känna igen eller identifiera fysiska personer, med undantag för verifiering av resehandlingar".³⁷⁰

Påminnelse: alla dessa användningsområden är tillåtna "i den mån användningen är tillåten enligt relevant unionsrätt eller nationell rätt". Om användningen strider mot de mänskliga rättigheterna och/eller är diskriminerande, måste man överväga om de åtgärder som vidtas är proportionerliga och nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har tidigare ansett att användningen av ny teknik inom polisväsendet inte kan anses vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle vad gäller DNA-profilering³⁷¹ och ansiktsigenkänning i realtid³⁷². Domstolen i *S. och Harper* noterade:

Det skydd som artikel 8 i konventionen ger hade försvagats på ett oacceptabelt sätt om användningen av moderna vetenskapliga tekniker i det straffrättsliga systemet tilläts till varje pris och utan att de potentiella fördelarna med en omfattande användning av sådana tekniker noga vägdes mot viktiga intressen i privatlivet ... Domstolen anser att varje stat som gör anspråk på en ledande roll i utvecklingen av ny teknik har ett särskilt ansvar för att göra rätt avvägning i detta hänseende.

För vissa AI-system finns det en möjlighet för leverantörer att själva undanta sig från högriskordningen i enlighet med artikel 6.3. Ett exempel skulle kunna vara AI-översättningsverktyg för att granska asylansökningar. Detta verktyg kan betraktas som en "förberedande uppgift" inför en bedömning och faller därför utanför tillämpningsområdet för AI-system med hög risk. Eftersom dessa verktyg fungerar sämre på vissa språk³⁷³ är det sannolikt att de har diskriminerande effekter på personer som talar vissa språk.

366. AI-förordningen, bilaga III punkt 6 e.

367. AI-förordningen, bilaga III punkt 7 a.

368. AI-förordningen, bilaga III punkt 7 b.

369. AI-förordningen, bilaga III punkt 7 c.

370. AAI-förordningen, bilaga III punkt 7 d.

371. *S. och Harper mot Storbritannien*, ansökan nr 30562/04 och 30566/04 (2008), se <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-90051>, hämtad den 11 november 2025.

372. *Glukhin mot Ryssland*, ansökan nr 11519/20 (2023), se <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225655>, hämtad den 11 november 2025.

373. Bhuiyan J. (2023), "Lost in AI translation: growing reliance on language apps jeopardizes some asylum applications", *The Guardian*, tillgänglig på www.theguardian.com/us-news/2023/sep/07/asylum-seekers-ai-translation-apps, hämtad den 11 november 2025.

7.1.4. Registreringsskyldigheter och EU:s databas för AI-förordningen

AI-system med hög risk som används inom brottsbekämpning, migration, asyl och gränskontroll är föremål för mindre omfattande registreringsskyldigheter enligt AI-förordningen. I synnerhet registreras deras användning i den icke-offentliga versionen av EU-databasen och sammanfattningarna av konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter registreras inte i databasen.

Det rekommenderas att likabehandlingsorgan och nationella människorättsstrukturer prioriterar att inrätta mekanismer för att övervaka sådan användning på ett kontinuerligt sätt, genom att använda sina befogenheter som organ enligt [artikel 77](#) (om tillämpligt) eller genom samarbete med marknadskontrollmyndigheter.

7.2. Tematiskt fokus: Utbildning

7.2.1. Sammanhang

AI- och ADM-system kan användas inom olika utbildningsområden, allt från antagning (se Parcousup-systemet som används i Frankrike för att rangordna kandidater och matcha efterfrågan och utbud inom högre utbildning)³⁷⁴ eller utvärdering av inlärningsresultat (t.ex. i samband med slutproven i gymnasieskolan, i Storbritannien 2020)³⁷⁵ till administrativa ändamål, inlärnning i klassrummet och elevuppföljning. Det finns ett ökat fokus på att utveckla teknik för studenter med särskilda utbildningsbehov och ledningssystem som är utformade för att upptäcka allt från självmordsrisker till terrorist sympatier. År 2023 slog det nederländska institutet för mänskliga rättigheter fast att ett nederländskt universitet inte diskriminerade en student på grund av ras genom att använda programvara mot fusk.³⁷⁶ Studenten hävdade att programvaran var diskriminerande på grund av att ansiktsgigenkänningen fungerade sämre på mörkhyade studenter på grund av tekniska begränsningar.

Andra tekniker används i utbildningsmiljöer. I Frankrike motsatte sig dataskyddsmyndigheten försök med ansiktsgigenkänning vid ingången till två gymnasieskolor, med motiveringen att sådan användning av ansiktsgigenkänning varken var proportionerlig eller nödvändig med hänsyn till dataskyddslagstiftningen.³⁷⁷ Ansiktsgigenkänning som används i skolor i Sverige har konstaterats bryta mot rätten till dataskydd och

374. AI Law Hub (2020), *French Parcoursup decision*, tillgänglig på <https://ai-lawhub.com/2020/04/16/french-parcoursup-decision/>, hämtad den 11 november 2025.

375. Office for Statistics Regulation Authority (2021), *Ensuring statistical models command public confidence: Learning lessons from the approach to developing models for awarding grades in the UK in 2020*, tillgänglig på <https://osr.statisticsauthority.gov.uk/publication/ensuring-statistical-models-command-public-confidence/>, hämtad den 11 november 2025

376. Racism and Technology Center (2023), "Judgement of the Dutch Institute for Human Rights shows how difficult it is to legally prove algorithmic discrimination", tillgänglig på <https://racismandtechnology.center/2023/10/17/judgement-of-the-dutch-institute-for-human-rights-shows-how-difficult-it-is-to-legally-prove-algorithmic-discrimination/>, hämtad den 11 november 2025.

377. CNIL (2022), "Expérimentation de la reconnaissance faciale dans deux lycées: la CNIL précise sa position", tillgänglig på www.cnil.fr/fr/experimentation-de-la-reconnaissance-faciale-dans-deux-lycees-la-cnil-precise-sa-position, hämtad den 11 november 2025.

den vidare rätten till privatliv och personlig integritet.³⁷⁸ På samma sätt ansågs ett krav på att lämna biometriska uppgifter för identifiering och betalning av lunch vara olagligt i Polen, eftersom det inte fanns någon rättslig grund för åtgärderna.³⁷⁹

7.2.2. Förbjudna användningsområden

Följande förbjudna användningsområden är av särskilt intresse i utbildningssammanhang:

- ▶ Artikel 5.1 a och b om vilseledande tekniker.
- ▶ Artikel 5.1 c om social poängsättning.
- ▶ Artikel 5.1 f, som förbjuder känsloligenkänning vid utbildningsinstitutioner.
- ▶ Artikel 5.1 g, som förbjuder biometrisk kategorisering för att "härleda eller dra slutsatser om en persons ras, politiska åsikter, medlemskap i fackförening, religiösa eller filosofiska övertygelse, sexualliv eller sexuella läggning".

7.2.3. AI-system med hög risk

- ▶ Bilaga III punkt 1 om biometri, och i synnerhet:
 - Bilaga III punkt 1 a om system för biometrisk fjärridentifiering.³⁸⁰
 - Bilaga III punkt 1 b som avser biometrisk kategorisering enligt känsliga eller skyddade attribut eller egenskaper på grundval av slutsatser om dessa attribut eller egenskaper (och är en bredare kategori än de metoder som förbjuds enligt artikel 5.1 g).
- ▶ Bilaga III punkt 3 om utbildning och yrkesutbildning, som omfattar följande:
 - "AI-system som är avsedda att användas för att fastställa tillgång eller antagning eller för att anvisa fysiska personer till institutioner för yrkesutbildning eller annan utbildning på alla nivåer".
 - "AI-system som är avsedda att användas för att utvärdera läranderesultat".
 - "AI-system som är avsedda att användas för att bedöma den lämpliga utbildningsnivå som en person kommer att erhålla eller kommer att kunna få tillgång till".
 - "AI-system som är avsedda att användas för att övervaka och upptäcka förbjudet beteende bland studerande under provtillfällen".

7.2.4. Krav på transparens

- ▶ Artikel 50 om transparenskrav är särskilt relevant i utbildningssammanhang, där generativ AI och utbildningsteknik i allt högre grad används i klassrummet för att direkt interagera med eleverna.

378. KamR Stockholm, mål nr 5888-20, tillgänglig på: https://gdprhub.eu/index.php?title=KamR_Stockholm_-_Case_No._5888-20#, hämtad den 11 november 2025.

379. EDPB (5 mars 2020), "Fine for processing student's fingerprints imposed on a school". Se https://edpb.europa.eu/news/national-news/2020/fine-processing-students-fingerprints-imposed-school_en, hämtad den 11 november 2025.

380. AI-förordningen, bilaga III punkt 1.

7.2.5. Krav på registrering

AI-system med hög risk inom utbildningsområdet registreras i den offentliga databasversionen av leverantörer och tillhandahållare. Den registrerade informationen omfattar sammanfattningar av konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter som genomförts av tillhandahållarna.

7.3. Tematiskt fokus: Anställning

7.3.1. Sammanhang

AI- och ADM-system kan användas i olika skeden av rekryterings- och anställningsprocessen, alltifrån att skriva platsannonser och rikta in sig på vem de ska skickas till, till rekryteringsprocessen (t.ex. för att behandla cv:n, genomföra intervjuer eller matcha sökande med jobb) eller lednings- och prestationsgranskning.³⁸¹ r 2024 använde 98,4 % av Fortune 500-företagen AI eller datadrivna system i rekryteringsfasen.³⁸²

Ofta används AI-system av arbetsgivare under mänsklig övervakning. Detta påstående bör granskas noga, eftersom mänsklig tillsyn måste uppfylla vissa villkor för att vara effektiv och aldrig i sig själv är ett lämpligt skydd för grundläggande rättigheter.³⁸³

7.3.2. Förbjudna metoder

- ▶ Artikel 5.1 f om känsloligenkänning på arbetsplatsen. Känsloligenkänning kan ske under rekryteringsprocessen eller för att övervaka en anställds känslor.
- ▶ Artikel 5.1 g om biometrisk kategorisering "för att härleda eller dra slutsatser om en persons ras, politiska åsikter, medlemskap i fackförening, religiösa eller filosofiska övertygelse, sexualliv eller sexuella läggning", som rekryterare eller arbetsgivare kan vara intresserade av.

7.3.3. Förfaranden med hög risk

- ▶ Bilaga III punkt 1 om biometri, och i synnerhet:
 - Bilaga III punkt 1 a om system för biometrisk fjärridentifiering.
 - Bilaga III punkt 1 b som avser biometrisk kategorisering enligt känsliga eller skyddade attribut eller egenskaper på grundval av slutsatser om dessa attribut eller egenskaper (och är en bredare kategori än de metoder som förbjuds i artikel 5.1 g).
- ▶ Bilaga III punkt 4 om anställning, arbetsledning och tillgång till egenföretagande. Detta omfattar system för:

381. Simons J. (2020), Machine learning: case studies, Institute for the Future of Work, tillgänglig på www.ifow.org/publications/2020/2/24/machine-learning-case-studies, hämtad den 11 november 2025.

382. Jobscan (2024), "2024 Applicant Tracking System (ATS) usage report: key shifts and strategies for job seekers", tillgänglig på www.jobscan.co/blog/fortune-500-use-applicant-tracking-systems, hämtad den 11 november 2025.

383. Green B. (2022), "The flaws of policies requiring human oversight of government algorithms", *Computer Law & Security Review*, 45, s. 105681, tillgänglig på <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105681>, hämtad den 11 november 2025.

- "Rekrytering eller urval av fysiska personer, särskilt för att publicera riktade platsannonser, analysera och filtrera platsansökningar och utvärdera kandidater".³⁸⁴
- "Beslut som påverkar villkoren för arbetsrelaterade förhållanden, befordringar och uppsägningar av arbetsrelaterade avtalsförhållanden, [och beslut] för uppgiftsfördelning på grundval av individuellt beteende eller personlighetsdrag eller egenskaper eller för att övervaka och utvärdera personers prestationer och beteende inom ramen för sådana förhållanden".

Det är troligt att vissa av de system som används inom dessa områden inte kommer att betraktas som hög risk av leverantörerna enligt artikel 6.3. Ett AI-system som används för att bedöma cv:n och motivationsbrev kan t.ex. betraktas som en "förberedande uppgift för en bedömning".

7.3.4. Krav på transparens

- Artikel 50 om transparenskrav är särskilt relevant för anställningsförhållanden, i synnerhet i rekryteringsskedet, där allt fler AI-verktyg används i anställningsprocessen.

7.3.5. Registrerings- och informationsskyldigheter

I artikel 26.7 föreskrivs en informationsskyldighet för tillhandahållare som är arbetsgivare. Innan de tar i bruk eller använder ett AI-system med hög risk på arbetsplatsen ska de "informera arbetstagarrepresentanterna och de berörda arbetstagarna om att de kommer att vara föremål för användning av AI-systemet med hög risk".³⁸⁵

Leverantörer av AI-system som rör anställning, arbetsledning och tillgång till egenföretagande (bilaga III punkt 4) har en skyldighet att registrera sina system i EU-databasen. Denna skyldighet finns dock inte för tillhandahållare som är privata enheter. Dessutom har tillhandahållarna inte någon skyldighet att göra en konsekvensbedömning avseende de grundläggande rättigheterna. Denna avsaknad av skyldigheter riskerar att skapa en brist på synlighet av de system som används och deras effekter, även i stora företag.

7.4. Tematiskt fokus: Social trygghet och stödtjänster för sysselsättning

7.4.1. Sammanhang

Många offentliga myndigheter använder AI- och ADM-system inom tjänster för social trygghet och arbetsmarknadsstöd för att fastställa berättigande, beräkna förmåner, rikta kontroller för att upptäcka bedrägerier och felaktigheter samt fördela resurser till mottagarna. AI-system erbjuds till socialförsäkringshandläggare och personal som arbetar med stöd till arbetssökande, och AI-baserade chattbottar används allt oftare för att interagera med mottagare. Frankrikes arbetsförmedling France

³⁸⁴. AI-förordningen, bilaga III punkt 4 a.

³⁸⁵. AI-förordningen, art. 26.7.

Travail har utvecklat flera AI-system som en del av sitt Intelligence Emploi-program, inbegripet MatchFT, en chattbott för att skicka jobberbjudanden till potentiella kandidater och kontrollera deras intresse och behörighet, och ChatFT, en chattbott som används av handläggare för att hämta information från förmedlingens databaser (info.gouv.fr 2025). IA-NAVIGATE-projektet, ett samarbete mellan FARI (AI for the Common Good Institute) och Actiris, den offentliga arbetsförmedlingen i Bryssel, undersökte hur AI-verktyg används av handläggare för arbetssökande i Bryssel och fann att cirka 60 % av dem redan hade använt AI-verktyg i sitt arbete, främst för att skriva rapporter, utforma workshops, redigera cv:n och förbereda sig inför anställningsintervjuer. Det visade sig också att över 80 % av dem inte hade fått några riktlinjer från de enheter de arbetade för om att använda AI-verktyg (Xenidis 2025).

Vissa av dessa system har redan visat sig vara diskriminerande. I Nederländerna visade det sig till exempel att ett system som användes för att förutse bedrägerier hade diskriminerat mottagare på grund av ras, etniskt ursprung och medborgarskap.³⁸⁶ Den österrikiska arbetsförmedlingen utvecklade AMS-algoritmen för att förutse chanserna till anställning, i syfte att fördela stödresurser till arbetssökande. Prototypen visade sig vara diskriminerande mot kvinnor (i synnerhet ensamstående mödrar) och arbetssökande med migrationsbakgrund.³⁸⁷ I Polen övergavs till slut ett system som användes av arbetsförmedlingen eftersom det ansågs strida mot konstitutionen.³⁸⁸ ADM- och AI-system används eller användes också för att kontrollera socialbidragstagare i flera länder, t.ex. Frankrike, Nederländerna, Danmark och Belgien – med diskriminerande resultat.³⁸⁹

Civilsamhällesorganisationer (CSO:er) har väckt talan vid det franska statsrådet mot ett riskbedömningssystem som används av den franska välfärdsmyndigheten för att förutse risker för bedrägerier och fel och för att rikta in kontroller.³⁹⁰ CSO:er har *bland*

386. De Rechtspraak (13 februari 2019) "SyRI legislation in breach of European Convention on Human Rights", *De Rechtspraak*, tillgänglig på www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Nieuws/Paginas/SyRI-legislation-in-breach-of-European-Convention-on-Human-Rights.aspx, hämtad den 11 november 2025. SyRI-systemet ansågs också ha inneburit ett oproportionerligt intrång i slutanvändarnas rätt till privatliv eftersom det behandlade personuppgifter från olika statliga myndigheter.

387. Allhutter D et al. (2020) "Algorithmic profiling of job seekers in Austria: How austerity politics are made effective", *Frontiers in Big Data*, 3, tillgänglig på <https://doi.org/10.3389/fdata.2020.00005>, hämtad den 11 november 2025.

388. Szymielewicz K. et al. (2015), "Profiling the unemployed in Poland: social and political implications of algorithmic decision making", Fundacja Panoptykon, 2015, tillgänglig på <https://en.panoptykon.org/profiling-unemployed-poland-report>, hämtad den 11 november 2025.

389. Romain et al. (2023); Mehrotra D. et al. (2023), "Inside the suspicion machine", *WIRED*, tillgänglig på www.wired.com/story/welfare-state-algorithms/, hämtad den 11 november 2025; Geiger G. (2023), "How Denmark's welfare state became a surveillance nightmare", *WIRED*, 7 mars, tillgänglig på www.wired.com/story/algorithms-welfare-state-politics/, hämtad den 11 november 2025; Amnesty International (2024), "Denmark: AI-powered welfare system fuels mass surveillance and risks discriminating against marginalized groups – report", tillgänglig på www.amnesty.org/en/latest/news/2024/11/denmark-ai-powered-welfare-system-fuels-mass-surveillance-and-risks-discriminating-against-marginalized-groups-report/, hämtad den 11 november 2025; Degraeve E. (2020), "The use of secret algorithms to combat social fraud in Belgium", *European Review of Digital Administration & Law* 1-2: 167–78.

390. Amnesty International (2024), *France: CNAF State Council Complaint*, tillgänglig på www.amnesty.org/fr/documents/eur21/8795/2024/en/, hämtad den 11 november 2025.

annat pekat på diskriminering på grund av kön, familjestatus, ålder och funktionshinder. De tvistande parterna bad statsrådet att hänskjuta frågor till EU-domstolen, bland annat om indirekt algoritmisk diskriminering.³⁹¹ Frågan om indirekt diskriminering och materiell jämlikhet är särskilt aktuell inom systemen för social trygghet.³⁹²

En annan viktig fråga kommer att vara att utvärdera vilka system som omfattas av definitionen av ett AI-system enligt AI-förordningen, eftersom många system inom den sociala trygghetssektorn fortfarande är relativt tekniskt enkla, trots att de utgör en betydande risk för de grundläggande rättigheterna.

7.4.2. Förbjudna AI-system

- ▶ Artikel 5.1 c om social poängsättning är en viktig bestämmelse att beakta när det gäller social trygghet och stödtjänster för sysselsättning, där många system för att kontrollera eller orientera förmånstagare används (se ovan).
- ▶ Artikel 5.1 f om känslighetskänning på arbetsplatsen, vilket kan ske under rekryteringsprocessen.

7.4.3. AI-system med hög risk

Bilaga III punkt 5 om tillgång till väsentliga privata tjänster och väsentliga offentliga tjänster och förmåner, omfattar "AI-system som är avsedda att användas av offentliga myndigheter eller för offentliga myndigheters räkning för att utvärdera fysiska personers rätt till väsentliga förmåner och tjänster i form av offentligt stöd, inbegripet hälso- och sjukvårdstjänster, samt för att bevilja, minska, upphäva eller återkalla sådana förmåner och tjänster".³⁹³

Offentliga myndigheter förlitar sig på beräkningssystem för att beräkna förmåner för förmånstagare, ofta via regelbaserade system. Här kommer frågan att vara vilka beräkningssystem som faller under definitionen av AI-system i AI-förordningen.

Under artikel 6 i AI-förordningen kan leverantörer på vissa villkor själva undanta sig från högriskordningen. Vissa av dessa villkor kommer sannolikt att användas för system som används inom välfärd och social trygghet. Exempel på verkliga användningsområden är att använda naturlig språkbehandling (NLP) för att analysera innehållet i

391. Frågan lyder: "Utgör behandlingen av personuppgifter, vars personuppgiftsansvarige är en offentlig socialförvaltning som anförtratts ett uppdrag i allmänhetens tjänst och vars syfte är att fastställa en riskpoäng för varje användare av den offentliga tjänsten för att rikta förvaltningens kontroller, inte indirekt diskriminering i den mening som avses i direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 och rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 mot bakgrund av artiklarna 20 och 21 i stadgan, i den mån införandet av denna behandling har lett till en betydande ökning av kontrollerna av personer under 30 år, studerande, låginkomsttagare, icke yrkesverksamma, personer som uppföstr ett barn ensamma (en grupp som till 95 procent består av kvinnor) eller personer som uppbär socialbidrag?", översatt av Amnesty International från franska till engelska. Amnesty International (2024), *France: CNAF State Council Complaint*, punkt 71, tillgänglig på www.amnesty.org/fr/documents/eur21/8795/2024/en/, hämtad den 11 november 2025.

392. Wachter S., Mittelstadt B., Russell C. (2020), "Bias preservation in machine learning: the legality of fairness metrics under EU non-discrimination law", *West Virginia Law Review*, 123.3, 735.

393. AI-förordningen, bilaga III punkt 5 a.

e-postmeddelanden från arbetssökande,³⁹⁴, vilket kan göras "som förberedelse inför en bedömning", eller att använda optisk teckenigenkänning (OCR) för att hjälpa till att beskära, vända och rensa applikationer,³⁹⁵, vilket då kan betraktas som en "snäv processuell uppgift". Såsom anges på andra ställen i dessa riktlinjer är dessa definitioner dock fortfarande vaga och i avsaknad av rättspraxis krävs noggrann övervakning.

7.4.4. Registreringsskyldigheter

AI-system med hög risk inom social trygghet registreras i den offentliga versionen av databasen av leverantörer och tillhandahållare. Den registrerade informationen omfattar sammanfattningar av konsekvensbedömningar avseende grundläggande rättigheter som genomförts av tillhandahållarna.

394. Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (2020), *Getting the Future Right: Artificial Intelligence and fundamental rights*, Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, s. 32.

395. Ibid, s. 33.

Referenser

Allen R. and Masters D. (2020), *Regulating for an equal AI: A new role for equality bodies: Meeting the new challenges to equality and non-discrimination from increased digitisation and the use of Artificial Intelligence*, Equinet.

BBC (2020), "Home Office drops 'racist' algorithm from visa decisions", *BBC*, available at: www.bbc.com/news/technology-53650758, accessed 7 November 2025.

Direction générale des Entreprises (2025), *Les autorités compétentes pour la mise en œuvre du règlement européen sur l'intelligence artificielle [Competent authorities for the implementation of the Artificial Intelligence Act]*, Ministère de l'Économie, des Finances et de la Souveraineté industrielle, available at www.entreprises.gouv.fr/priorites-et-actions/transition-numerique/soutenir-le-developpement-de-lia-au-service-de-0, accessed 7 November 2025.

Dumbrava C. (2025), "Briefing: Artificial intelligence in asylum procedures in the EU", European Parliamentary Research Service, available at [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775861/EPRS_BRI\(2025\)775861_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775861/EPRS_BRI(2025)775861_EN.pdf), accessed 7 November 2025.

Equinet (2024), *Understanding the new EU Directives on standards for equality bodies: legal digest on standards for equality bodies*, available at <https://equineteurope.org/publications/understanding-the-new-eu-directives-on-standards-for-equality-bodies-legal-digest-on-standards-for-equality-bodies/>, accessed 11 November 2025.

Equinet (2025), *How to use the Artificial Intelligence Act to investigate AI bias and discrimination: A guide for equality bodies*, European Network of Equality Bodies, available at <https://equineteurope.org/publications/how-to-use-the-artificial-intelligence-act-to-investigate-ai-bias-and-discrimination-a-guide-for-equality-bodies/>, accessed 10 November 2025.

European Union Agency for Fundamental Rights (2021), *Equality in the EU: 20 years on from the initial implementation of the Equality Directives*, available at: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-opinion-equality-directives-01-2021_en_0.pdf, accessed 7 November 2025.

Hellenic Data Protection Authority (2024), *Ministry of Migration and Asylum receives administrative fine and GDPR compliance order following an own-initiative investigation by the Hellenic Data Protection Authority*, available at: www.dpa.gr/en/enimerwtiko/press-releases/ministry-migration-and-asylum-receives-administrative-fine-and-gdpr, accessed 7 November 2025.

Ilieva M. (2024), *Handbook on identifying and using equality data in legal casework*, Equinet, available at: <https://equineteurope.org/publications/handbook-on-identifying-and-using-equality-data-in-legal-casework/>, accessed 7 November 2025.

info.gouv.fr (2025), *France Travail : comment ça marche? [How does France Travail work?]*, available at: www.info.gouv.fr/actualite/france-travail-comment-ca-marche, accessed 7 November 2025.

Jones C., Lanneau R., Maccanico Y. (2023), Europe's techno borders, EuroMed Rights and Statewatch, available at <https://www.statewatch.org/publications/reports-and-books/europe-s-techno-borders/>, accessed 7 November 2025.

McGregor L. (2023), *Digital border governance: a human rights based approach*, University of Essex and the OHCHR, available at www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/digital-border-governance-human-rights-based-approach, accessed 7 November 2025.

Ozkul D. (2023), Automating immigration and asylum: the uses of new technologies in migration and asylum governance in Europe, Oxford: Refugee Studies Centre, University of Oxford, available at www.rsc.ox.ac.uk/publications/automating-immigration-and-asylum-the-uses-of-new-technologies-in-migration-and-asylum-governance-in-europe, accessed 7 November 2025.

Romain M. et al. (2023), "Is data neutral? How an algorithm decides which French households to audit for welfare fraud", *Le Monde*, available at www.lemonde.fr/en/les-decodeurs/visuel/2023/12/05/how-an-algorithm-decides-which-french-households-to-audit-for-benefit-fraud_6313254_8.html, accessed 11 November 2025.

Subgroup on Equality Data of the European Commission's High Level Group on Non-discrimination, Equality and Diversity (2025), Collecting and using equality data in full compliance with EU General Data Protection Regulation and national data protection rules, Publications Office of the European Union, available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/equality-data-collection_en, accessed 7 November 2025.

Veld S. (in 't) et al. (2020), Letter to Andrea Jelinek, Chair of the European Data Protection Board on the possible use of the Clearview AI application by law enforcement authorities in the EU, available at www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_letter_out_2020-0052_facialrecognition.pdf, accessed 7 November 2025.

Xenidis R. (2020), Tuning EU equality law to algorithmic discrimination: Three pathways to resilience, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1023263X20982173>, accessed 7 November 2025.

Xenidis R. (2025), "Legal protection against algorithmic discrimination in Europe: Current frameworks and remaining gaps", Council of Europe, Strasbourg.

Offentliga förvaltningar i hela Europa använder artificiell intelligens (AI) och/eller automatiserade beslutsfattande system (ADM) inom en rad olika politikområden, bland annat migration, välfärd, rättsväsende, utbildning, sysselsättning, skatter, brottsbekämpning och hälso- och sjukvård. Sådana system används också inom kritiska områden i den privata sektorn, såsom bank- och försäkringsverksamhet. Även om AI- och ADM-system medför betydande risker för diskriminering, finns det fortfarande utmaningar när det gäller att identifiera och minska dessa risker. Likabehandlingsorgan och andra nationella människorättsstrukturer har därför en viktig roll när det gäller att främja en användning av AI/ADM-system inom den offentliga sektorn som är förenlig med de grundläggande rättigheterna. Riktlinjerna syftar till att ge likabehandlingsorgan och andra nationella människorättsstrukturer, särskilt inom Europeiska unionen, verktyg för att bekämpa diskriminering i AI/ADM-system. De uppdaterar dem om deras ansvar i förhållande till det föränderliga regelverket – inklusive Europeiska unionens AI-förordning och Europarådets ramkonventionen om artificiell intelligens och mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen – ger rekommendationer och exempel för tillämpningen av nya regler och fungerar som en resurs för att bistå och ge råd till nationella aktörer, såsom beslutsfattare och tillsynsmyndigheter, om mänskliga rättigheter, jämlikhet och icke-diskriminering.

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN

Medlemsstaterna i Europeiska unionen har beslutat att förena sina kunskaper, resurser och öden. Tillsammans har de byggt upp en zon av stabilitet, demokrati och hållbar utveckling samtidigt som de har bevarat kulturell mångfald, tolerans och individers friheter. Europeiska unionen är fast besluten att dela med sig av sina framsteg och sina värderingar till länder och folk utanför sina gränser.

Europarådet är kontinentens ledande organisation för de mänskliga rättigheterna. Det består av 46 medlemsstater, inklusive samtliga medlemmar av Europeiska unionen. Alla medlemsstater i Europarådet har undertecknat den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), ett fördrag som syftar till att skydda de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatsprincipen. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) övervakar genomförandet av Europakonventionen i medlemsstaterna.

www.europa.eu

www.coe.int

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE